

що діяли на сході України, включаючи ЛНР та ДНР, були достатньо організовані, щоб кваліфікуватися як сторони міжнародного збройного конфлікту. Офіс також посилався на додаткову інформацію, вказуючи на пряму військову взаємодію між відповідними збройними силами Російської Федерації та України, припускаючи існування міжнародного збройного конфлікту на сході України не пізніше 14 липня 2014 року, паралельно з міжнародним конфліктом» [3, с. 12]. Тобто саме в ці роки розглядалася можливість здійснення Російською Федерацією загального контролю над збройними угрупованнями на сході України. Цікавим є те, що одразу після публікації звіту Офіса Прокурора МКС щодо можливих злочинів Росії в Криму, Росія відкликала свій підпис під Римським статутом у 2016 році, маючи за мету відмовитись від юрисдикції Суду.

У звіті 2019 року Канцелярія завершила попередній аналіз предметної юрисдикції та дійшла висновку, що є розумні підстави вважати, що злочини, склади яких передбачені Статутом, були скоєні в контексті ситуацій як у Криму, так і у східній частині України. Під час проведення аналізу Канцелярія вивчила кілька форм можливих діянь та розглянула як контекст міжнародного збройного конфлікту та окупації Криму, так і «різні можливі [правові] кваліфікації збройного конфлікту на сході України» [5, с. 11].

Нарешті, у 2020 році Канцелярія не виявила жодних суттєвих підстав вважати, що розслідування не відповідатиме інтересам правосуддя, таким чином Канцелярія завершила попереднє вивчення ситуації в Україні, винісши ухвалу про те, що критерії для порушення розслідування дотримані в частині предметної юрисдикції, прийнятності та інтересів правосуддя. «Прокурор ... має намір після обрання нового Прокурора провести з ним консультації зі стратегічних та оперативних питань, пов'язаних з визначенням пріоритетності завдань у роботі Канцелярії та поданням необхідних клопотань до Палати попереднього провадження» [4, с. 7].

Таким чином, аналізуючи звіти МКС, збройний конфлікт на території України можна кваліфікувати наступним чином: події на Майдані не можуть підпадати під дію статті 7 Римського статуту, тому кваліфікуються як напади на цивільне населення; в Автономній Республіці Крим та Севастополі найпізніше з 26 лютого 2014 р. відбувається міжнародний збройний конфлікт між Україною та Російською Федерацією; на Сході України з 30 квітня 2014 р. триває міжнародний збройний конфлікт між Україною та неурядовими озброєними угрупованнями (так звані ДНР та ЛНР); також на Сході України найпізніше з 14 липня 2014 р. відбувається міжнародний збройний конфлікт між Україною та Російською Федерацією; за умови,

якщо буде доведено здійснення загального контролю Російської Федерації над неурядовими озброєними угрупованнями, можна буде говорити про наявність на Сході України єдиного міжнародного збройного конфлікту.

На сьогодні ми пройшли лише першу стадію – попереднє вивчення ситуації в Україні, а далі Судова палата Офісу Прокурора МКС має ухвалити рішення про відкриття повноцінного розслідування, проте уже зараз ми можемо стверджувати про велику кількість роботи правоохоронних органів України, правозахисних неурядових організацій, державних органів, експертів та самого МКС, що дозволить вирішити Ситуацію в Україні.

Список використаних джерел

1. Report on Preliminary Examination Activities (2014). URL: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/OTP-Pre-Exam-2014.pdf>
2. Report on Preliminary Examination Activities (2015). URL: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/OTP-PE-rep-2015-Eng.pdf>
3. Report on Preliminary Examination Activities (2016). URL: https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/161114-otp-rep-PE_ENG.pdf
4. Report on Preliminary Examination Activities (2020). URL: <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2020-PE/2020-pe-report-ukr-rus.pdf>
5. Отчет о действиях по предварительному изучению ситуаций в 2019 году (Украина) URL: <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2019-PE-Report-UKR.pdf>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Грушко М. В.

ПАХОЛЧАК ВЕРОНІКА ПАВЛІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В ПРОЦЕСІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Принципи відіграють доволі важливе значення під час формування та реалізації тих чи інших галузей права. Не є виключенням міжнародне кримінальне право, яке керується не тільки загальними принципами, але й спеціальними принципами, що знаходять своє зовнішнє вираження в певних міжнародних інструментах [1, с. 17].

Щодо загальних принципів, то до них доцільно віднести принципи, що містяться в Статуті та вироках Нюрнберзького трибуналу, та наділені імперативним характером, що було

підтверджено Генеральною Асамблеєю ООН в грудні 1946 року, коли Комісією міжнародного права дані акти було взято за основу під час створення принципів міжнародного кримінального права. Лише у 1950 році Комісією ООН з міжнародного права було представлено «Принципи міжнародного права, визнані Статутом Нюрнберзького трибуналу, що знайшли відображення у рішенні трибуналу» [2, с. 111–112].

Одним із найважливіших принципів, закріплених в цьому акті був принцип заборони агресивної війни, який впливає із положень, що встановлюють заборону застосування сили та погрозу застосування такої сили, а також із Резолюції Генеральної Асамблеї щодо «Визначення агресії» 1974 року, відповідно до якої, характерною ознакою акту агресії виступає застосування збройної сили, яка в свою чергу може проявлятися у вторгненні або нападі держави на територію іншої держави, окупації, бомбардуванні, блокаді портів або берегів, шляхом застосування збройних сил тощо.

Ще одним важливим принципом міжнародного кримінального права виступає невідворотність покарання за вчинення діяння (дії або бездіяльності), яке визнається міжнародним правом як злочин, а тому, будь-яка особа, що вчинила злочин повинна нести відповідальність відповідно до норм кримінального права.

Наступним принципом виступає заборона звільнення особи від кримінальної відповідальності в разі, якщо діяння, що визнано міжнародним кримінальним правом злочином проти миру та людства, незалежно від того, чи встановлюється національним законодавством покарання за такі дії або ж ні.

Принцип заборони звільнення особи від міжнародної кримінальної відповідальності через зайняття такою особою певного службового становища. Згідно з даним принципом, зайняття такого становища є умовою підвищеної кримінальної відповідальності, в разі, якщо така особа вчинить діяння, заборонене міжнародним правом. При цьому, особа не звільняється від відповідальності і в випадках, коли вона свідомо виконала явно незаконний наказ або розпорядження командиром чи іншою вищестоячою особою.

Варто відзначити і те, що кожна особа, що підозрюється або ж обвинувачується у міжнародному злочині, або ж злочині міжнародного характеру має право на справедливий розгляд справи незалежний та об'єктивний судом. Важливим принципом міжнародного кримінального права є принцип незастосування строків давності до осіб, що скоїли злочини проти людності або ж воєнні злочини.

Доцільно додати те, що окремі міжнародні правові акти можуть встановлювати ті чи інші принципи на різних етапах

кримінального провадження. Так, до прикладу, Загальна декларація прав людини від 1948 року встановлює ряд принципів кримінального провадження, зокрема: презумпція невинуватості, здійснення правосуддя виключно судами, гласність та відкритість судового розгляду, рівність учасників процесу, заборона застосування покарання, що принижує честь та гідність тощо. Ці принципи, а також їх доповнення передбачені і в інших міжнародних актах, що встановлюють права та свободи людини, зокрема, у Міжнародному пакті про громадські та політичні права та Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 року. В подальшому, зазначені вище принципи були більш детально уточнені у Додатковому протоколі I до Женевської конвенції про захист жертв війни. Так, наприклад, стаття 75 даного акту встановлює заборону застосування насильства стосовно життя, здоров'я, фізичного чи психічного стану під час збройних конфліктів.

Доволі важливим етапом становлення принципів міжнародного кримінального права виступає прийняття Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Одним із головних принципів, що закріплені в статуті *виступає nullum crimen sine lege*, а тому, в разі, якщо діяння не утворює склад злочину, особа яка вчинила дане діяння не підлягає кримінальній відповідальності. Статут також закріплює відсутність зворотної дії закону у часі, окрім випадків поліпшення становища особи. Також, у цьому акті відображений принцип суб'єктивної сторони, який вказує на те, що міжнародній кримінальній відповідальності підлягають особи, що вчинили протиправне діяння свідомо та умисно. Також, статут посиляється на принцип помилки в факті в праві. Так, помилка в праві не є підставою для звільнення особи від міжнародної кримінальної відповідальності. Водночас, помилка в факті може бути підставою для звільнення такої особи в разі, якщо вона виключає суб'єктивну сторону діяння [3].

Отже, в процесі дослідження були проаналізовані міжнародно-правові акти, які визначають принципи міжнародного кримінального права, та які значно впливають на протидію злочинності. Не звертаючи увагу на певні недоліки міжнародного кримінального права, воно виступає системою принципів, дотримання яких є обов'язковим не тільки на міжнародному, але й національному рівнях, що в свою чергу значно сприятиме протидії злочинності, яка останнім часом доволі таки активізувалася, набула нових форм та методів.

Список використаних джерел

1. Международное уголовное право : учеб. пособ. / под общей ред. В. Н. Кудрявцева. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Наука, 1999. 264 с.
2. Степаненко В. И. Влияние международных договоров на содержание и сферу действия советского уголовного права. Свердловск, 1982. 242 с.
3. Римский статут международного уголовного суда / СОВЕРШЕНО в Риме 17 июля 1998 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Белогубова О. О.

ПІТЬ ІГОР ЮРІЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»

АНТИТЕРОРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ: МІЖНАРОДНИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Станом на сьогодні мережа Інтернет є універсальним засобом комунікації та обміну інформації між мільйонами людей у світі. Однак, не дивлячись на позитивні аспекти використання міжнародної мережі, вона виконує роль одночасно середовища і засобу ведення злочинної діяльності, зокрема тероризму та екстремізму.

Відповідно до аналітичних даних Глобального індексу тероризму (The Global Terrorism Index) за комплексним показником «впливу тероризму» Україна займає друге місце в Європі (після Великої Британії) та тридцять шосте у світі. При цьому, за темпами розвитку тероризму з 2002 до 2019 року Україна займає перше місце у регіоні Євразія [1, с. 48]. Зазначена проблема локального характеру посилюється також регіональним та міжнародними детермінантами розвитку тероризму та різноманітних форм його прояву. При цьому, значного поширення останнім часом набули новітні форми тероризму, з-поміж яких однією з найбільш небезпечних є Інтернет-тероризм.

На доктринальному рівні за об'єктом посягання та характером заходів виокремлюють два основних види Інтернет-тероризму: а) інформаційно-психологічний тероризм та б) інформаційно-технологічний тероризм [2, с. 430]. В рамках першого виду всесвітня мережа використовується для пропагування терористичної ідеології, демонстрації сили терористичних організацій, залякування населення, розповсюдження дезінформації та вчинення інших дій психологічно-інформаційного

характеру. Для країн Західної Європи, Російської Федерації, Середнього та Близького Сходу зазначений підвид тероризму має переважно релігійну основу та полягає, з-поміж іншого, в пропагуванні спотворених ідей «джихаду», ксенофобії за ознакою культури чи/та релігії тощо. У свою чергу, в Україні інформаційно-психологічний тероризм має прояв переважно у пропагуванні радикальних дій, пов'язаних із зміною або поваленням державного ладу, а також підбурення до сепаратистських рухів та провокування таких настроїв у місцях компактного проживання національних меншин.

Другим видом Інтернет-тероризму є інформаційно-технологічний тероризм, основною метою якого є знищення інфраструктурних систем у державі.

Слід зазначити, що на міжнародно-правовому рівні постійно вводяться нові заходи боротьби та запобігання як інформаційно-технологічному тероризму, так і інформаційно-психологічному. З-поміж останніх особливе місце займає прийняття «Крайстчерчського заклику до видалення з Інтернету матеріалів терористичного і насильницького екстремістського характеру» (далі – «Крайстчерчський заклик») [3]. Останній покладає ряд обов'язків на держави, їх громадянські суспільства та медіа-компанії з метою боротьби із тероризмом в мережі Інтернет. В рамках «Крайстчерчського заклику» передбачено, по-перше, реформування структури Глобального Інтернет-форуму, до якого, крім компаній-засновників (Facebook, Microsoft, Twitter і YouTube) повинні входити неурядові організації, інші приватні компанії, незалежний консультативний комітет, який складається із представників держав та деяких органів регіональних міжурядових організацій, робочі групи науковців та спеціалістів. По-друге, створення спільного для компаній та держав протоколу управління кризами з метою оперативного та ефективного реагування у разі терористичних атак або вірусного розповсюдження пропагандистських матеріалів в мережі Інтернет [3].

Крім того, 30 червня 2021 року на конференції, приуроченій п'ятнадцятій річниці Глобальній контртерористичній стратегії, схваленої у 2006 році Генеральною Асамблеєю, був прийнятий проект Резолюції №A/75/L.105, який стосувався сьомого огляду вказаної Стратегії [4]. Зазначений проект Резолюції особливо увагу приділяв саме протидії Інтернет-тероризму, зокрема пропаганді терористичних ідей, терористичного контенту, вербуванню осіб у соціальних мережах, фінансуванню та плануванню терористичних актів у міжнародній мережі.

Не дивлячись на цілеспрямованість антитерористичних заходів у мережі Інтернет на міжнародному рівні, Україна до них майже не долучається. Щодо національного законодавства, то

єдиним нормативним актом, у якому зазначається про антитерористичну діяльність в мережі Інтернет є Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Однак, навіть він розуміє тероризм в Інтернеті надто вузько та не передбачає жодних конкретних засобів протидії йому.

Список використаних джерел

1. Global terrorism index 2020: measuring the impact of terrorism. The Institute for Economics & Peace URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf> (дата звернення: 07.11.2021).
2. Тулешева С. М. Антитеррористическая деятельность Республики Казахстан в Интернет-пространстве. Актуальные проблемы международных отношений и международного права. 2019. С. 430–438.
3. «Крайстчерчский призыв»: каковы достижения? URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/ru/politique-etrangere/cifrovaya-diplomatiya/evnenements/article/l-appel-de-christchurch-quelles-avancees-12-mai-2021> (дата звернення: 07.11.2021).
4. Глобальная контртеррористическая стратегия Организации Объединенных Наций: седьмой обзор: Проект резолюции, представленный Председателем Генеральной Ассамблеи от 23 июня 2021. URL: file:///C:/Users/Asus/Downloads/A_75_L.105-RU.pdf (дата звернення: 07.11.2021).

Науковий керівник: асистент кафедри Музика В. В.

ПЕТКОВА АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА, ТАРАСЮК КАТЕРИНА ПЕТРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДСТВА

Злочини проти миру і людства є одними з найбільш тяжких, на думку світової спільноти. Це визнається також і світовим законодавством. Питання злочинності, однією зі складових якої є тортури і жорстоке, безжальне або таке, що принижуюче гідність поводження, в наш час набуває все більш глобального характеру.

У сучасній науці, що вивчає правові відносини у сфері кримінального судочинства, під злочинами проти людства слід розуміти такий вид злочинів, що становлять підвищену небезпеку для всієї світової спільноти.

Остаточо даний термін в практиці світового кримінального процесу закріпився за підсумками Нюрнберзького і Токійського трибуналів. І до теперішнього часу вживається термін crimes against humanity (злочини проти людства). Тоді ж дані

терміни були розкриті в результаті роботи комісій і комітетів з підготовки трибуналу [1, с. 15].

Одним з перших прикладів суду над військовими злочинцями, які вчинили злочини проти миру і людства, є Нюрнберзький процес, так Статут визначає злочини проти людства, як «злочини проти миру, а саме: планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни або війни в порушення міжнародних договорів, угод або запевнень, або участь в загальному плані або змові, спрямованих до здійснення будь-якого з вищевикладених дій» [2].

Даними злочинами вважаються агресивні дії, спрямовані на розв'язання і ведення війни, а також пособництво в подібних діях. Злочини, що потрапили під це визначення безсумнівно здійснювалися і раніше.

А також: «злочини проти людства, а саме: вбивства, винищення, поневолення, заслання та інші жорстокості, вчинені щодо цивільного населення до або під час війни, або переслідування з політичних, расових або релігійних мотивів з метою здійснення або у зв'язку з будь-яким злочином, що підлягає юрисдикції трибуналу, незалежно від того, чи були ці дії порушенням внутрішнього права країни, де вони були вчинені, чи ні» [2]. Злочини проти людства визначаються як злочини саме проти мирного населення, вчинені під час війни. Необхідно звернути увагу на останню частину визначення. Де сказано, що подібні злочини будуть засуджені незалежно від внутрішнього права країни, де вони мали місце бути.

Крім того, після закінчення Другої світової війни для суду над японськими мілітаристами був створений Токійський трибунал. У Статуті і діяльності Токійського трибуналу принципи, вироблені в рамках Нюрнберзького процесу, знайшли своє закріплення і подальший розвиток [3].

Перелік військових злочинів і злочинів проти людяності, що міститься в Статуті Нюрнберзького трибуналу, згодом значно розширюється Женевськими конвенціями про захист жертв війни 1949 р. і Римським статутом міжнародного кримінального суду, якими прямо заборонені діяння, які кваліфікуються як злочини проти людяності [4].

Важко було б сказати, що всі злочини, які були кваліфіковані як «злочини проти миру і людства» були новими для історії, у XX ст. злочини першої та Другої світових воєн потрясли весь світ. Масштаби даних злочинів не знали кордонів, тому вироблення визначень була необхідна, незважаючи на глобальність і популярність Нюрнберзького процесу, проблема злочинів проти світу і людства залишається актуальною. Про це говорять досліджувавши за ним трибунали по Югославії, Руанді і Сьєрра-Леоне.

Список використаних джерел

1. Маєвська А. Злочини проти людяності: міжнародно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2002. С. 14–27.
2. The International Military Tribunal for Germany. URL: http://avalon.law.yale.edu/subject_menus/imt.asp (дата звернення: 11.10.2021).
3. Judgment International Military Tribunal for the Far East. URL: <http://www.ibiblio.org/hyperwar/PTO/IMTFE/index> (дата звернення: 11.10.2021).
4. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <http://www.webcitation.org/66vwVRVSf> (дата звернення: 11.10.2021).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Каненберг-Сандул О. К.

СЕКЦІЯ 8

ДИПЛОМАТИЧНІ ТА КОНСУЛЬСЬКІ ЗНОСИНИ

БОНДАР ЄВГЕНІЙ СЕРГІЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРАВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Діяльність держави в сфері зовнішніх зносин – це його дипломатична діяльність в широкому сенсі, що охоплює всі офіційні зв'язки і відносини даної держави на міжнародній арені. Право, що регулює цю діяльність, називають дипломатичним, що є галуззю загального міжнародного права.

Поняття «дипломатичне право», в широкому значенні розуміється як сукупність правових норм регламентують питання, що стосуються встановлення і підтримки офіційних відносин між державами, а також між державами і міжнародними організаціями, зокрема, статус, привілеї та імунітети дипломатичних (консульських) місій і дипломатичних (консульських) представників [2, с. 59].

Норми права, що визначають положення і діяльність органів зовнішніх відносин, регулюють і юридично гарантують дипломатичну діяльність суб'єктів міжнародного права, є нормами дипломатичного права.

Предметом дипломатичного права є офіційна діяльність держав – учасниць міжнародного спілкування в області зовнішніх зносин. До них відносяться правова регламентація зовнішніх зносин держав, форми їх представництва за кордоном, організація дипломатичної служби, підготовка і створення дипломатичних актів, їх кваліфікація, підготовка дипломатичних і консульських кадрів і ряд аспектів цивільно-правового характеру.

Дипломатичне право знаходить своє вираження і в нормах внутрішньодержавного права. Це означає, що форми і принципи організації дипломатичної діяльності кожного суб'єкта міжнародного права визначені і нормами внутрішньодержавного права, які мають на території кожної держави обов'язковий характер. Дипломатичне право, будучи комплексною галуззю міжнародного права, складається з декількох підгалузей. Воно включає дипломатичне право, Консульське

право, право спеціальних місій і дипломатичне право міжнародних організацій [4].

В епоху глобалізації в системі дипломатичного і консульського права сформувалася нова підгалузь – дипломатичне право міжнародних організацій для міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин між державами і міжнародними організаціями, і між міжнародними організаціями і державами. Формування дипломатичного права міжнародних організацій в якості підгалузі дипломатичного і консульського права дозволить кодифікувати міжнародно-правові норми в даній сфері і в кінцевому підсумку послужить прогресивному розвитку норм, принципів і правовідносин в даній сфері [3, с. 39].

Найважливіші сучасні джерела, якими кодифікується дипломатичне право:

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини (1961).

Положеннями зазначеної Конвенції відбувається регулювання всіх найважливіших питань міжнародного права, в тому числі: встановлено видів і функцій дипломатичних місій; врегульовано питання про процедуру призначення глави дипломатичного представництва; проведена характеристика класів відповідних дипломатичних представництв; визначено легальне визначення дипломатичного імунітету, для цілей міжнародно-правового регулювання. Зміст Конвенції 1961 року представлено 53 статтями і двома факультативними протоколами [1].

2. Конвенція про спеціальні місії (1969).

3. Віденська конвенція про представництво держав у їхніх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру (1975). Коли мова йде про багатосторонню дипломатію, особливо про дипломатію, що реалізується в рамках системи ООН, найважливішими джерелами є Конвенція про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй (1946) і Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ (1947).

Таким чином, можна зробити висновок, що в даний час у зв'язку з бурхливим зростанням міжнародних відносин – «дипломатичне право» як галузь міжнародного права зазнає великих змін, перш за все пов'язані з якісним зростанням міжнародних відносин у світовому співтоваристві, розширенням сфери правового регулювання галузі, саме дипломатичне право, і в цілому дипломатія, стали проникати в різні сфери діяльності міжнародних відносин, тому, конвенційні норми міжнародно-правового регулювання статусу дипломатичних представництв потребують корекції, виходячи з актуальних особливостей розвитку дипломатичних відносин.

Список використаних джерел

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048#Text (дата звернення: 05.11.2021).
2. Лобжанідзе Г. Ш., Лобжанідзе Д. Про концепцію дипломатичного права та деякі еволюційні аспекти. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2020. 2(55). С. 58–61.
3. Harry W. Kopp, Charles A. Gillespie. *Career Diplomacy: Life and Work in the U.S. Foreign Service*. Georgetown University Press. 2011. P. 39–40
4. Rakhmanov Sh. The formation of diplomatic law of international organizations in the science of diplomatic and consular law of Uzbekistan. In : *Review of law sciences*. 2019. № 3. URL: <http://tsul.uzwebline.com/storage/media/-/D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%> (дата звернення: 05.11.2021).

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

БОРУЦЬКА ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ІСТОРІЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН НІМЕЧЧИНИ ТА ПОЛЬЩІ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Все ще – через 82 роки після нападу Третього Райху на Польщу, невелика кількість німців знають, яким був дійсний масштаб завданих втрат сусідній країні.

Тема Другої Світової Війни все ще домінує у відносинах Польщі та Німеччини. Владні кола Польщі вже вкотре порушують питання неврегульованих репарацій, на даний момент йдеться про суму більше ніж 800 мільярдів євро. Також не забувають про те, що Республіка Польща була не тільки першою жертвою Вермахту, але й першою у списку найбільших людських втрат за період Другої Світової Війни [2].

Як ми вже знаємо, Польща та Німеччина є членами Європейського Союзу, але внаслідок історичних подій, політичного примирення вони так і не дійшли. Так, Польща та ФРН добре контактують в економічній сфері. Товарообмін між цими країнами у сумі становив близько 118 млрд євро, Німеччина є одним з найважливіших експортних партнерів Польщі, та й навпаки. Польща стала шостою для ФРН по значенню торговельним партнером. Також, гео економічні відносини доповнюються тісним контактом між людьми: польські

мігранти та громадяни з польським «початком» є другою за величиною діаспорою у ФРН.

На диво, у пам'яті німців напад Третього Райху на Польщу не має ваги, в свою чергу поляки вважають, що «спротив жорстокій німецькій окупації є основним елементом польської ідентичності».

Після закінчення кровопролитної війни, майже на протязі 10 років не було дипломатичних відносин ФРН та Польщі. «Лід було розтоплено» тільки у 1970 році, візитом канцлера Віллі Брандта до Польщі. Але це було лише початок, та до нормалізації дипломатичних відносин було ще далеко.

До 1990 року, ФРН навіть не визнавала кордонів з Польщею по річках Одер – Нейсе, владні кола НДР визнала, лише під натиском СРСР. В той самий час, 90-ті роки вважаються «золотим» часом в дипломатичних відносинах двох країн. Берлін сприяв приєднанню Польщі до ЄС та НАТО.

Тільки не нормалізувались відносини, Польща підозрює, що ФРН звон порушує питання власних жертв – вигнаних. Також уряд турбує правий рух у Німеччині.

Але, все ж таки останнім часом, дипломатичні відносини між двома країнами налагоджуються. Наприклад, 1 вересня 2019 року відбулась відкрита церемонія з приводу пам'яті о жертвах Другої Світової Війни, на котрій приймали участь близько 40 представників різних країн світу, зокрема президент Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр, канцлер Німеччини Ангела Меркель, президент України Володимир Зеленський, також повинен був бути президент США Дональд Трамп, але через метеорологічні обставини направили віце-президента Майкла Пенса.

«Я схилию голову перед жертвами німецької тиранії і прошу пробачення», – сказав президент Німеччини польською мовою у Велюні. Також на церемонії було висвітлено історію того самого дня, 1 вересня 1939 р [1].

«Як ви думаєте, це легко? Приїхати в місто, яке було жорстко зруйноване 80 роками тому представниками своєї нації? Прийти подивитися в очі дітям та онукам загинувших? Хто переніс травми все життя? Пане Президенте, дякую за присутність і ставлення. Я дивлюся на вас, ми розмовляємо і бачу людину, яка прийшла смиренно», – каже Дуда, звертаючись до президента Німеччини [1].

«Для мене найважливіше одне. Те, що ви тут, і це форма морального відшкодування. Щоб ви прийшли і стали в правді, важкій правді для вас і для Німеччини. Але Німеччина ніколи не заперечувала цю істину. Ця істина має силу з'єднувати і будувати дружбу. Дякую вам за цю роботу вашої присутності», – наголосив президент Польщі [1].

Вважаю, що саме ця церемонія стала «відправною» точкою нормалізації відносин двох, раніше, ворогуючих країн. Повністю погоджуюсь з висловлюванням президента Польщі Анджея Дуди: «Важливо, щоб німці, особливо, молодь знали справжню історію. Якою вона була. Щоб ви могли зробити висновки з цього... Це був злочин. Вся Друга світова війна була одним великим злочином, спричиненим жадобою влади. За шаленими імперськими амбіціями. Через зневагу до інших народів. Вважаючи інших нелюдьми, істотами іншої категорії. Яку треба знищити чи поневолити. Ми вижили завдяки тому, що ніколи не втрачали духу».

Список використаних джерел

1. Obchody 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. URL: <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/obchody-80-rocznicy-wybuchu-ii-wojny-swiatowej/nnw1x1x> (дата звернення: 26.10.2021).
2. Что мешает послевоенному примирению немцев и поляков. URL: <https://www.dw.com/ru/что-мешает-послевоенному-примирению-немцев-и-поляков/a-50218589> (дата звернення: 26.10.2021).
3. Ледяной холод в германо-польских отношениях. URL: <https://www.ipg-journal.io/rubriki/vneshnjaja-politika-i-bezopasnost/ledjanoi-kholod-v-germano-polskikh-otnoshenijakh-1007/> (дата звернення: 26.10.2021).

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

ДАНИЛЕНКО АНАСТАСІЯ ВІКТОРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

У наш час, коли у світі панує COVID-19, питання цифрової дипломатії набуває неабиякої актуальності. Як відомо то в цілях безпеки, держави були вимушені перекрити кордони для іноземних візитів. Проте міжнародне співробітництво не стоїть на місці і постійно розвивається та вимагає підтримки відносин між державами задля сприяння розвитку і прогресу міжнародної політичної комунікації.

Дипломатичні відносини були і будуть головним стержнем контактування між суб'єктами міжнародних взаємозв'язків, особливо у період пандемії. Сучасне міжнародне право не може обійтися без дипломатичної служби, оскільки одним із головних

її завдань є забезпечення захисту національних інтересів. А також держави зацікавлені у гарантії національної безпеки, впроваджуючи дипломатичні заходи для запобігання різних конфліктів, отримання цінної для держави інформації та проведення переговорів. [1, ст. 24]

Впровадження нового виду дипломатії – digital diplomacy, довгий час супроводжувалось дискусіями. Но так як в даний момент в більшості випадків світ був вимушений перейти на такий спосіб комунікації, то це питання знов не залишилось без уваги. Вперше цифрова дипломатія проявила себе у США яка реалізувалась через всім відомі інтернет-індустрії: Google, Facebook, Twitter та інші. Даний вид дипломатії у деяких моментах політичного життя відіграє досить цікаву та позитивну позицію спілкування. Оскільки вона дає змогу відстежити реальну взаємодію громадян з державою у випадку дискусій на рахунок різних інформаційних пропаганд. У зв'язку з тим, що світове павутиння надає зручний спосіб пошуку та редагування літератури, а також додаткової інформації стосовно обговорюваних тем. На прикладі США можна прослідити позитивний приклад щодо того, що політичні діячі мають особисті акаунти у соціальних мережах, де мають змогу долучитись до спілкування з суспільством і в такому випадку гарно простежуються саме жива бесіда з людьми та формування громадської думки. Також саме е-дипломатія у період пандемії допомогла не погіршити політичне, економічне, соціальне становище на світовій арені. За рахунок швидкого розвитку технологій відбувається динамічне розповсюдження інформації, що є гнучкою і доступною для кожного. І таким чином не втрачається взаємозв'язок із учасниками політичного попорища. А також інформація є головною характеристикою сучасного глобального світу та основним інструментом суспільно-владних відносин [2].

Проте не можна не сказати про негативну сторону електронної дипломатії. Само собою зрозуміле те, що все ж таки живе спілкування, важко замінити на листування, особливо у політичній сфері. І таким чином пост чи твіт, або навіть звичайний коментар може призвести до непорозуміння і погіршити відносини між країнами. Як це відбулось на прикладі США і Пакистану. У лютому 2018 року, загострювався конфлікт між цими двома країнами, і початок цьому поставив саме твіт Трампа де він неоднозначно висловився за ситуацію із дронобивством, що у наслідку призвело до загострення і так вже тоді погіршених американсько-пакистанських відносин [3, ст. 87]. З викладеного випливає те, що політичним діячам можна рекомендувати краще слідкувати за вираженням своїх думок та ідей щодо міжнародної політики які вони публікують у своїх

постах та на офіційних інформаційних сторінках держави. Кожне речення повинно бути інформаційним, згуртованим та без саркастичних впроваджень. Можливо грі слів теж має місце бути, але якщо це буде доречним у даному контексті.

Що ж стосується України, то 29 грудня 2016 року була затверджена Указом Президента України № 47/2017, Доктрина інформаційної безпеки України у якій було зауважено, що публічна дипломатія є принадою державної політики в інформаційному поприщу щодо формування позитивного міжнародного іміджу України. У цьому документі вперше зазначалось про розвиток публічної демократії, а також цифрової демократії як комунікант з боку держави, що у свої практиці спонукає до жвавої скоординованої інформаційної роботи закордонних дипломатичних установ України [4].

У наш час цифрова дипломатія стає невід'ємним елементом сучасних відносин, оскільки вони стають все більш складними. І це призводить до потреби у своєчасному отриманні достовірній інформації про події у світі, для вдалого і коректного реагування держави у тій чи іншій ситуації, та її змоги підготувати вдалі аргументи і визначити перспективи свого положення чи положенні інших акторів на світовій арені. Цифрова дипломатія перетворилася на ефективний інструмент вітчизняної зовнішньої політики, а нові цифрові технології дають можливість оперативно передавати дані в будь-яку точку планети, забезпечуючи тим самим здійснення дипломатичної діяльності в реальному часі. [4] Впровадження даного виду дипломатії має значно більше переваг, ніж недоліків і для країни створює реальну змогу посилити свій вплив на міжнародній арені та реалізовувати свій національний інтерес у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Григоренко Є., Журавель А. Дипломатична служба в механізмі реалізації законодавства про національну безпеку України. Європейська дипломатія у ХХІ столітті : матеріали науково-практичного круглого столу (21 грудня 2018 року). Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. С. 23–24.
2. Рибченко А. С. Механізм впровадження цифрової дипломатії органами державної влади у сфері зовнішніх зносин України : дис. ... док. наук з держ. Управління / Національна академія з державного управління при президентові України. Київ, 2020. 208 с.
3. Тихоненко І. В. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики США у ХХІ столітті. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2018. С. 85–90. URL: https://www.researchgate.net/publication/332195903_Cifrova_diplomatia_ak_instrument_zovnisnoi_politiki_SSA_u_NHI_stolitti

4. Рибченко А. С. Механізм впровадження цифрової дипломатії органами державної влади у сфері зовнішніх зносин України : дис. ... док. наук з держ. Управління : 25.00.02 / Національна академія з державного управління при президентіві України. Київ, 2020. 23 с.

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

ГЛУГАН ВЛАДИСЛАВА СЕРГІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ

Оборонна дипломатія, також відома як військова дипломатія, – це ненасильницьке використання збройних сил, адаптуючи публічну дипломатію, за допомогою таких заходів, як обмін офіцерами, спільні програми навчання, культурні обміни, візити кораблів, для розвитку дипломатичних зв'язків країни і просування ідеї міжнародного порядку. Оборонна дипломатія за останні кілька десятиліть перетворилася на значний інструмент у глобальній політичній платформі державних діячів для створення кращих зв'язків між союзниками і виступати в якості «грізного» противника.

Дослідження цього питання викладено на основі досліджень таких визначних науковців як А. Мутанна, А.Н. Мунируццман та ін. На основі результатів дослідження вчених метою цієї роботи є представлення поняття військової (оборонної) дипломатії і її основні функції.

Аналізуючи швидко мінливі, конкурентні і сучасні загрози в поєднанні з бюджетними обмеженнями майже всіх країн, глобалізована атмосфера в якій ми живемо, означає, що створення коаліцій і більш широка міжнародна співпраця є невід'ємною частиною сучасної оборонної політики. Максимізація глобального масштабу і впливу сьогодні включає в себе нові альянси і співпрацю з урядами і світовою аудиторією. Сильна багатостороння оборонна політика, отже, є необхідною відповіддю. Багатосторонність в обороні повинна охоплювати всі аспекти політики, від створення програм оснащення, які відповідають сучасним технологіям і сучасним стратегіям ведення війни, до підтримки багатонаціональних інститутів, від нарощування потенціалу країн, що розвиваються до ще більш глибокого і міцного двостороннього партнерства. [1, с. 23]. Громадська дипломатія також може внести свій внесок у цей

сучасний арсенал, тому значення «м'якої сили» у військовому секторі привертає велику увагу. Публічна дипломатія не нова. Історично вона була досить відома завдяки відносинам між представниками адміністрації та військовими лідерами різних націй і королівств. Наприклад, Римська республіка запрошувала синів сусідніх королів отримати освіту в Римі, грецька династія Птолемеїв побудувала Велику Олександрійську бібліотеку. Навіть Наполеон планував наказати всій французькій армії прийняти іслам, щоб допомогти встановити французьке правління в Єгипті [2, с. 71].

Сьогодні в оборонній політиці публічна дипломатія і використання м'якої сили можуть бути ключовим інструментом підтримки превентивних стратегій. «Оборонна дипломатія» це відносно новий термін, створений у відповідь на події після холодної війни, яка вимагає задоволення потреб і необхідності створення альянсів і виправлення порушених міждержавних конфліктів і громадянських воєн того часу. Оборонна дипломатія була використана для назви нових завдань і міжнародних функцій, що виконуються збройними силами і керівництвом міністерств національної оборони [3, с. 93]. Основною метою оборонної дипломатії є спільне формування та реалізація політики безпеки держави, а її завдання – створення стабільних, довгострокових міжнародних відносин у галузі оборони. Концептуалізація даного поняття є відправною точкою для розуміння її ролі як одного з найважливіших інструментів зовнішньої політики і безпеки сучасних держав. Оборонна дипломатія виникла як один з найважливіших інструментів військової держави в умовах, коли робляться зусилля щодо відмови від застосування сили [4, с. 175].

Розглядаючи думку. А. Мутанна, який ґрунтувався на об'єктивно-орієнтованому підході, він уявляє собі оборонну дипломатію як побудову «стійких відносин співробітництва, тим самим зміцнюючи довіру і сприяючи запобіганню конфліктів; введення прозорості в оборонних відносинах; створення і зміцнення сприйняття спільних інтересів; зміна менталітету партнерів; і впровадження співпраці в інших областях. [5, с. 400]. Зважаючи на це, фундаментальна мета дипломатії, будь-то військова, оборонна чи інша, полягає в тому, щоб переслідувати національні інтереси без застосування фізичної або активної сили. Виходячи з попередніх цілей нинішньої оборонної дипломатії, що розглядається у світі, можна виділити шість основних функцій оборонної дипломатії. По-перше, підтримка спільної дипломатичної мети держави. По-друге, збір і аналіз інформації, пов'язаної зі збройними силами і ситуацією в галузі безпеки. По-третє, сприяння співпраці, комунікації взаємовідносин між збройними силами.

По-четверте, організація і підтримання офіційних відносин у галузі оборони. По-п'яте, підтримка експорту озброєнь і обладнання. І по-шосте, представлення нації і збройних сил на офіційних церемоніях і подібних заходах [6, с. 112]. На основі вищезазначеного можна зробити висновок, що оборонна дипломатія має умову, за якої вона може бути ефективною лише тоді, коли вона синхронізована з іншими зусиллями державної влади, такими як торгівля, допомога, політичні відносини, культура і контакти між людьми, а основним завданням та головною метою оборонної дипломатії є співробітництво різних держав у військовій сфері та захист державами інтересів своїх громадян.

Список використаних джерел

1. Гуменюк Б. Національна дипломатія сучасної доби: нові виклики і завдання // *Україна дипломатична* : Науковий щорічник. К., 2011. 23 с.
2. Ковалев А. Азбука дипломатии. М., 1993. 71 с.
3. Gregory Winger (2014), «The Velvet Gauntlet: A Theory of Defence Diplomacy» Institut für die Wissenschaften vom Menschen. Available online at <https://www.iwm.at/publications/5-junior-visiting-fellows-conferences/vol-xxxiii/the-velvet-gauntlet/>, accessed on August 11, 2020. 93 с.
4. Ian Manor (2019), *The Digitalization of Public Diplomacy*, Cham: Palgrave Macmillan. 175 с.
5. Muthanna K. A. Military Diplomacy. *Journal of Defence Studies*. 2011. 5(1). 400 с.
6. Erik Pajtinka. Military Diplomacy and Its Present Functions. *Security Dimensions: International & National Studies*. 2016. № 20. С. 179–194. URL: <https://www.fpvmmv.umb.sk/drive/2020-10-22/military-diplomacy-and-its-present-functions.pdf>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Грушко М. В.

ПАТЛАХА АРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ФУНКЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ТА ЇХ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Розвиток усталених юридичних та протокольних принципів різноманітних сторін дипломатичної практики було засновано ще Віденським конгресом 1815 р. та Аахенським міжнародним протоколом 1818 р. З часом сформувалися три стійкі угруповання діяльності дипломатичних представництв (в науковій

літературі їх прийнято називати функціями), які нині набули класичного, канонічного характеру: ведення переговорів, дипломатичний захист та інформаційна діяльність. Загалом Віденська конвенція (далі Конвенція) 1961 р. про дипломатичні зносини у ст. 3 чітко регламентує функції дипломатичного представництва. До них відносяться:

- «представництво держави, що акредитує, в державі перебування;

- захист у державі перебування інтересів акредитуючої держави та її громадян у межах, що допускаються міжнародним правом;

- ведення переговорів із урядом держави перебування;

- з'ясування всіма законними засобами умов та подій у державі перебування та повідомленні про них уряду держави, що акредитує;

- заохочення дружніх відносин між державою, що акредитує, і державою перебування, та розвиток їх взаємовідносин у галузі економіки, культури і науки» [1].

У міжнародному праві акредитуючою державою називається та, яка направляє в іншу державу своє дипломатичне представництво. Держава ж, де розміщено дипломатичне представництво, називається державою, що приймає, або державою перебування.

З іншого боку, дипломатичні представництва можуть виконувати консульські функції. Для цього в них створюються консульські відділи.

Зрозуміло, що кожна держава дане положення Конвенції доповнює власним тлумаченням з огляду на традиції та специфічні особливості національної дипломатичної служби.

Функція ведення переговорів з урядом країни перебування є основною процедурною функцією, що вказує на засоби здійснення дипломатичних повноважень. У широкому сенсі ця функція розуміється як спілкування з дипломатичним представником країни перебування. Одним словом – це переговори про укладення міжнародного договору чи інших правочинів. Ця функція ґрунтується на функції представництва, тому дипломатичний представник веде переговори у широкому та вузькому сенсі без надання одноразових повноважень, оскільки вони раніше були надані вірчими грамотами главою держави резиденції.

Функція дипломатичного захисту полягає в тому, що дипломатичне представництво за кордоном представляє та захищає не лише інтереси держави, що акредитує, а й здійснює подібні заходи щодо фізичних та юридичних осіб, тобто юридичних осіб, що перебувають у правових відносинах з державою, акредитаціями (громадяни та юридичні особи держави).

У міжнародному праві з урахуванням практики вироблено критерії правомірності дипломатичного захисту:

а) функція дипломатичного захисту надається лише дипломатичним представництвом;

б) дипломатичний захист поширюється в основному лише на громадян держави, що акредитує;

в) ця функція починає діяти не відразу після вчинення особою правопорушення, а тільки після того, як посольством вичерпано всі законні засоби, передбачені в рамках законодавства держави перебування (суть дипломатичного захисту полягає не так у правовому захисті громадянина, як у його політичному захисті, оскільки до цього питання приєднуються політичне керівництво та інші центральні органи держави, що акредитує);

г) дипломатичний захист не надається іноземним громадянам, громадянам країни перебування або апатридам (функція дипломатичного захисту не збігається із правом дипломатичного притулку) [3, с. 93].

Інформаційна функція полягає в тому, що дипломатичне представництво має право всіма легальними, допустимими засобами (у рамках законодавства країни перебування) здійснювати збір інформації та передавати її уряду своєї країни. Ця інформація має багатоаспектний характер, тому що стосується політичної обставин в державі перебування, розстановки в ній політичних сил, економічної ситуації в країні та інших питань.

Проте інформаційну функцію слід розуміти ширше. Вона включає зобов'язання не тільки інформувати державу, що акредитує, а й зобов'язання надавати інформаційні послуги суб'єктам, що знаходяться на території країни перебування. Таким чином, будь-який громадянин, організація, тим паче орган країни перебування, має право звернутися в дипломатичне представництво із запитом про надання інформації, що його цікавить, з конкретних питань. Водночас слід зазначити, що інформаційна функція повинна здійснюватися дипломатичним представництвом дуже обережно, щоб уникнути порушень законів країни перебування [2, с. 99].

З вище наведеного бачимо, що організаційно-правові форми здійснення функцій дипломатичного представництва дуже широкі та різноманітні, вони обговорюються та встановлюються, знаходячи своє закріплення на міжурядовому рівні у відповідних угодах.

Можна виділити такі проблемні аспекти. Перша проблема полягає в тому, що, на відміну від країн з авторитарними структурами, у демократичних країнах спостерігається значне розосередження центрів влади та центрів прийняття рішень. Дипломати цих країн не завжди впевнені, що отримають

підтримку акції з боку парламентських інститутів, органів місцевої влади, муніципальної влади, які вони роблять за кордоном. Це в свою чергу завдає шкоди престижу дипломатичних представників у власних очах приймаючої сторони. Друга проблема пов'язана із кадровим питанням. Дуже часто молоді люди, котрі претендують на те чи інше службове місце, проходячи всі конкурсні випробування, на проведення яких міністерства закордонних справ витрачаю великі кошти, стають об'єктом уваги великих комерційних компаній. І найчастіше такі пропозиції не залишаються без відповіді. Також можна виділити третю проблему – гендерну. Вона полягає в тому, що раніше вважали, що серед дипломатів не може бути жіночої статі, але з часом країни боротимуться за рівність у цій сфері. Наприклад, у Франції на виборах мають висувати рівне представництво від обох статей. Якщо 1975 р. лише одна жінка мала ранг посланця, тепер на французькій дипломатичній службі зайнято 14 жінок-послів. Сьогодні в Канаді половину чиновників, які щорічно надходять на дипломатичну службу, становлять жінки. Британську дипломатичну службу постійно критикують за недостатню увагу до гендерної проблеми. У 1996 р. скандальну популярність набув відхід з Форін офіс П. Невілл-Джонс, якій відмовили у призначенні на посаду посла в Парижі, мотивуючи це тим, що вона незаміжня. Проте вже дев'ять жінок отримали ранг посла, і кількість жінок на дипломатичній службі зростає.

Незважаючи на ці проблеми, дипломатія не вичерпала свій потенціал. Її завдання у XXI ст. вийти на якісно новий рівень, що відповідає вимогам та викликам сучасного світу.

Роль дипломатії має проявитися як справжнього носія ідей миру та толерантності. Не випадково дослідники сучасної дипломатії виявляють величезний інтерес до ролі ідей, оцінюють політиків, дипломатів та інших акторів міжнародних відносин з погляду «етичного виміру» їхньої повсякденної діяльності.

Список використаних джерел

1. Венская конвенция о дипломатических сношениях от 21.03.1964. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Гуменюк Б. І Дипломатична служба: правове регулювання : навч. посіб. Київ : Либідь, 2007. 224 с.
3. Искевич И. С., Подольский А. В. Дипломатическое и консульское право : учебное пособие. Тамбов : Изд-во ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2014. 136 с.

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

СЕКЦІЯ 9

МИРНІ ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

**БІБ ОЛЕНА СЕРГІЙВНА,
ІЛЬЧУК ДАР'Я ОЛЕКСАНДРІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО СПОРУ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Приєднуючись до світового співтовариства, усі держави беруть на себе зобов'язання здійснювати свою міжнародну діяльність відповідно до основних принципів міжнародного права. Міжнародне співтовариство розробило та використовує певні механізми для збереження міжнародного миру та безпеки. Одним із цих принципів є принцип вирішення міжнародних спорів мирними засобами. Актуальність цієї теми полягає в тому, що все більше відносин між державами загострюється, і необхідно приділяти особливу увагу підтримці та збереженню дружніх відносин між державами та іншими суб'єктами міжнародного права. Міжнародний спір можна визначити як формально (об'єктивно) виражену суперечність між суб'єктами міжнародного права з питання факту чи права [1, с. 181]. Міжнародний спір – це юридичний факт, встановлення якого вимагає від його учасників та інших зацікавлених суб'єктів міжнародного права реалізації принципу мирного вирішення міжнародних спорів. Суперечка характеризується наявністю конкретних розбіжностей між державами, повинна бути визнана (підтверджена) державами, інакше мова не йде про суперечку.

Класифікація міжнародних спорів у науковій літературі здійснюється за різними критеріями: 1) за ступенем безпеки для міжнародного миру; 2) за об'єктом чи предметом спору (політичний, правовий, економічний, соціальний, військово-політичний) 3) за просторовим розподілом (місцевим, регіональним, глобальним) 4) за колом суб'єктів чи сторін (двосторонній, багатосторонній). Найпоширенішими є політичні та юридичні міжнародні суперечки. Кожна угода має свою унікальну класифікацію, яка зазвичай служить двом цілям: визначити, чи підпадають спори під сферу застосування цієї

угоди; встановити, мирні засоби слід використовувати для вирішення певних видів спорів [2, с. 205–206].

Чинне міжнародне право не знає немирних (силових) засобів вирішення міжнародних спорів. Вирішення спорів за допомогою сили можна обговорювати, наприклад, на політичній площині. З юридичної точки зору, кожен випадок застосування сили (зокрема, військової) проти іншої держави може бути або законним, насамперед як відповідь на порушення міжнародно-правових зобов'язань, або незаконним, тобто становити правопорушення. У кожному з цих випадків застосовуються правила, що регулюють застосування сили у міжнародних відносинах. Основними джерелами мирних засобів вирішення міжнародних спорів є: конвенція 1907 р. «Про мирне врегулювання міжнародних спорів» Статут ООН 1945 р.; Статuti регіональних міжнародних організацій; Заключний акт Конференції з питань безпеки та співробітництва в Європі 1975 р.; Принципи врегулювання суперечок та Положення СБСЕ 1991 р. щодо мирного врегулювання спорів; міжнародні звичаї.

Загальне міжнародне право не зобов'язує держави вдаватися до конкретних засобів вирішення спорів і надає державам – учасникам спору право вільно обирати засоби його вирішення. Статут ООН закріпив цей принцип у ч. 1 ст. 33: Сторони будь-якого спору, продовження якого може загрожувати збереженню міжнародного миру та безпеки, повинні спочатку спробувати вирішити спір шляхом переговорів, розслідування та примирення, посередництва, арбітражу, судового розгляду, звернення до регіональних органів чи угод чи інших мирних засобів твій вибір.

Переговори – найпоширеніший та ефективний засіб врегулювання міжнародних спорів. Вони використовуються для вирішення майже всіх суперечок, принаймні як початковий етап. У багатьох міжнародних договорах про мирне врегулювання спорів переговори займають перше місце серед інших мирних засобів [3, с. 345]. Переговори усувають небажане втручання третіх сторін у суперечку. У той же час цей інструмент має істотні недоліки: сильніша сторона має здатність тиснути на слабку; переговори можуть закінчитися марно. Консультації – це вид переговорів. Вони використовуються для продовження встановлених контактів. Вони звертаються до консультацій, коли необхідно відновити переговори у зв'язку з обставинами, які знову виникли [4, с. 159]. Як зазначається в Декларації про запобігання та ліквідацію суперечок та ситуацій, які можуть загрожувати міжнародному миру та безпеці, та про роль Організації Об'єднаних Націй у цій сфері від 5 грудня 1988 року, державам слід скористатися консультаціями, щоб краще зрозуміти погляди, позиції та інтереси один одного.

Медіація – це метод вирішення спору, при якому третя сторона бере безпосередню участь у переговорах з метою узгодити взаємні претензії та зробити власні пропозиції прийнятними для сторін. Посередниками можуть бути як державні, так і міжнародні організації та окремі особи. Встановлення фактів (слідчі процедури, розслідування) – процедури, які використовуються, якщо необхідно встановити факти, що лежать в основі спору [5, с. 228–229]. У таких випадках зазвичай створюється змішана комісія, що складається з рівної кількості представників сторін. Іноді до складу комісії включається третя сторона.

Примирення (примирення) поєднує встановлення фактів та посередництво. Зазвичай його проводить погоджувальна комісія. Одним із засобів також є вирішення спору під час судового розгляду. Суд вирішує спори, передані йому на підставі міжнародного права, і одночасно застосовує: а) міжнародні конвенції, як загальні, так і спеціальні, що встановлюють правила, безумовно визнані державами спірних питань; б) міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної правовою нормою; в) загальні принципи права, визнані цивілізованими країнами; г) судження та доктрини найбільш кваліфікованих фахівців у галузі публічного права різних країн як допомога у визначенні правових норм. Міжнародний Суд може розглядати справу лише в тому випадку, якщо відповідна держава певним чином погоджується стати учасником справи, порушеної для розгляду. Суд не має обов'язкової юрисдикції, тобто справи не можуть розглядатися без спеціального оскарження відповідних держав. Тільки за наявності апеляційної скарги та апеляційної скарги всіх сторін, що беруть участь у спорі, суд має право порушити справу.

Отже, міжнародний спір – це конфлікт, вирішення якого не може загрожувати міжнародному миру та безпеці, або ситуація, коли сторони висловили взаємні претензії один до одного, а держави обґрунтовують свої вимоги законними інтересами та нормами міжнародного права. Будь-який міжнародний спір характеризується наявністю розбіжностей у питанні факту чи верховенства права, тобто конфліктом інтересів між двома суб'єктами міжнародного права. Юридичні засоби вирішення міжнародних спорів та шляхи вирішення цих конфліктів є багатоетапним процесом, що складається з аналізу та оцінки ситуації, створення плану вирішення ситуації, вибору засобів та методів вирішення конфлікту та прогнозування наслідків. Держави повинні діяти добросовісно, щоб уникнути спалаху суперечок, і повинні прагнути до вирішення їх суперечок оперативно і справедливо.

Список використаних джерел

1. Приходько А. В. Теоретико-правовий аналіз існуючих альтернативних засобів врегулювання спорів у сфері міжнародного приватного права. *Європейські перспективи*. 2014. № 8. С. 178–185.
2. Ніколенко І. І. Проблеми визначення міжнародного конфлікту. *Вісник академії адвокатури України*. 2013. № 1. С. 204–207.
3. Савчук К. О., Мельничук О. І. Міжнародний суд ООН як засіб мирного розв'язання міжнародних спорів у сучасному міжнародному праві. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 341–347.
4. Бойко І. І. Еволюція механізму мирного розв'язання міжнародних спорів і врегулювання міжнародних конфліктів з давніх часів до Вестфальського конгресу. *Вісник Академії адвокатури України*. 2007. № 3. С. 154–160.
5. Стрельцов Є. Л. Міжнародні конфлікти: спроба визначення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. Вип. 75. С. 227–234.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Каненберг-Сандул О. К.

ЗАМОСТЕНЧУК АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ СУДОВИХ ОРГАНІВ У ВИРІШЕННІ МІЖНАРОДНИХ МОРСЬКИХ СПОРІВ

Міжнародні морські спори є досить розповсюдженою проблемою міжнародного права. У процесі реалізації міжнародних відносин між первинними суб'єктами міжнародного права виникають розбіжності, у тому числі з приводу розмежування морських просторів, а також використання Світового океану та його ресурсів.

З огляду на практику міжнародних судових установ, можемо дійти висновку, що значна кількість справ, які подаються їм на розгляд, стосуються відносин, які виникають у сфері морського права та регулюються нормами Конвенції ООН з морського права від 10 грудня 1982 р. (далі – Конвенція) [1].

Під міжнародним морським спором слід розуміти об'єктивно існуючі розбіжності в позиціях між суб'єктами міжнародного права у зв'язку із використанням Світового океану, що виражаються в діях, які мають юридичне значення для сторін.

Відповідно до ч. 1 ст. 287 Конвенції, держави при підписанні, ратифікації або приєднанні до неї або у будь-який час після цього можуть обрати шляхом письмової заяви один або більше із наступних засобів врегулювання спорів щодо застосування або тлумачення Конвенції: Міжнародний трибунал з морського

права; Міжнародний Суд ООН; арбітраж, створений згідно з Додатком VII до Конвенції; спеціальний арбітраж, створений згідно з Додатком VIII до Конвенції, для однієї або більше категорій спорів, зазначених у цьому Додатку.

Щодо України, нею було обрано як головний засіб вирішення спорів щодо тлумачення або застосування Конвенції арбітраж, створений згідно з Додатком VII. А що стосується розгляду спорів про тлумачення або застосування Конвенції з питань, пов'язаних з рибопромисловою діяльністю, захистом і збереженням морського середовища, морськими науковими дослідженнями і судноплавством, включаючи забруднення з суден та забруднення скиданням, Україна обрала спеціальний арбітраж, створений згідно з Додатком VIII.

Єдиним судовим органом, що має універсальну юрисдикцію стосовно морських спорів є Міжнародний суд ООН, який було засновано у 1945 р. [3].

Він має компетенцію щодо вирішення міждержавних конфліктів та винесенням консультативних висновків з питань міжнародного права. Його роль у вирішенні міжнародних морських спорів є досить значною. Серед основних досягнень Міжнародного суду ООН є те, що він безпосередньо вплинув на становлення основних положень сучасного міжнародного морського права, що знайшли свого закріплення у Конвенції. Зокрема, можна виділити його внесок у формування основ міжнародного права делімітації континентального шельфу та розмежування морських просторів. Застосовуючи ту чи іншу норму міжнародного права при вирішенні морського спору, Міжнародний суд ООН максимально розвиває та поглиблює її зміст, вдосконалюючи її.

Міжнародним судом ООН було вирішено низку морських спорів, таких як: справа щодо сухопутного та морського кордону між Сальвадором та Гондурасом у 1986 р.; делімітація континентального шельфу між Лівією та Мальтою у 1985 р. та інші. Загалом можемо зазначити, що процедура провадження у Міжнародному суді ООН досить ефективна.

Джерелом правового регулювання функціонування Міжнародного трибуналу з морського права (далі – Трибунал) є його Статут [2].

Трибунал виступає в якості самостійного суб'єкта міжнародного права. У його складі функціонує Палата з вирішення спорів, що стосуються питань морського дна. Також у складі Трибуналу створено чотири спеціальні Палати, які розглядають спори на прохання сторін: перша – палата зі спорів, що стосуються морського середовища; друга – палата зі спорів, що стосуються рибного промислу; третя – палата зі спорів про делімітацію морських

просторів та четверта, яка створена для прискорення роботи – палата зі спрощеного судочинства.

При розгляді справ Трибунал застосовує положення Конвенції та інші норми міжнародного права, також він враховує свої попередні рішення, часто посилаючись на них. Рішення Трибуналу є остаточними та обов'язковими для виконання сторонами. Важливим моментом є те, що Трибунал володіє юрисдикцією розглядати заяви про негайне звільнення затриманого судна або його екіпажу, що є надзвичайно актуальним в умов сучасного міжнародного права.

Можемо дійти висновку, що Конвенція забезпечила міжнародну спільноту широким вибором судових і арбітражних заходів щодо вирішення міжнародних морських спорів. Спори можуть вирішуватися Міжнародним судом ООН, Міжнародним трибуналом ООН з морського права, арбітражем та спеціальним арбітражем. Процедура, здійснювана судами є ефективним засобом вирішення міжнародних морських спорів, що у свою чергу є гарантією дотримання норм Конвенції і фактором прогресивного розвитку сучасного морського права.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права від 10 грудня 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text
2. Офіційний сайт Міжнародного трибуналу з морського права. URL: <http://www.itlos.org/>
3. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри Аверочкіна Т. В.

РЕБРИСТА ПОЛІНА АНДРІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНИЙ АРБІТРАЖ ЯК ЗАСІБ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

В наш час велика кількість складних спорів вирішується в арбітражному суді (третейському суді). Арбітражний суд має свою специфіку та проблеми. Арбітражний суд вирішує спори із договірних та інших цивільно-правових відносин, які виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство

хоча б однієї із сторін знаходиться за кордоном; а також спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України.

До компетенції Арбітражного суду належать, зокрема, спори, спори, які виникають із відносин торгового характеру, включаючи такі угоди, та не обмежуючись ними: купівля-продаж (поставка) товарів; виконання робіт; надання послуг, обмін товарами та/чи послугами, перевезення вантажів і пасажирів, торгове представництво і посередництво; оренда (лізинг); науково-технічний обмін; обмін іншими наслідками творчої діяльності; спорудження промислових та інших об'єктів; ліцензійні операції, інвестиції; кредитно-розрахункові операції, страхування; спільне підприємництво та інші форми промислової та підприємницької кооперації [5].

Міжнародний арбітраж (третейський суд) належить до органів міжнародного правосуддя, оскільки вся його практична діяльність, і особливо винесені рішення, ґрунтується виключно на нормах міжнародного права [2, с. 13].

Незважаючи на те, що міжнародні третейські суди індивідуальні за своїм походженням, структурою та компетенцією, можна виділити деякі спільні риси, властиві всім міжнародним третейським судам і в цілому характеризують природу цього найстарішого інституту міжнародного права.

По-перше, міжнародний арбітраж, у тому числі інституційний, створюється в кожному окремому випадку для розгляду конкретної суперечки або якоїсь однієї категорії суперечок, та її склад визначається виключно самими сторонами у суперечці.

По-друге, арбітражний суд, як правило, не визначає свою власну юрисдикцію, а вирішує лише ті суперечки, які, згідно з договором, передані сторонами у добровільному чи обов'язковому порядку на його розгляд.

По-третє, арбітражний суд приймає рішення відповідно до процедури, спеціально встановленої для цих цілей самими сторонами, або на підставі будь-якої іншої процедури, яку сторони визнали для себе обов'язковою та регламентація якої міститься у міжнародно-правових документах (Зразкові правила арбітражного процесу 1958 р., Факультативні регламенти Постійної палати третейського суду та ін.).

По-четверте, сторони повністю контролюють хід розгляду спору в арбітражному суді, і рішення суду остаточні та обов'язкові для сторін.

По-п'яте, угода про передачу справи до арбітражу з більшим ступенем ймовірності може допустити вирішення спору на основі принципу *ex aequo et bono*.

По-шосте, арбітражна процедура застосовна для вирішення будь-яких категорій міжнародних суперечок: з переважанням політичних чи правових аспектів, за участю міжнародних організацій, суперечок між державами та приватними особами та ін. [1, с. 2].

За наведеними критеріями міжнародний арбітраж відрізняється від інших мирних засобів вирішення міжнародних суперечок. З одного боку, він відрізняється від постійних міжнародних судових установ, що характеризуються постійною організацією та заздалегідь відомим складом суддів, на обрання яких сторони у спорі не можуть впливати. З іншого боку, він відрізняється від таких способів урегулювання суперечок, як процедури встановлення фактів та примирення. Завдання цих засобів мирного врегулювання спорів полягає у наданні допомоги сторонам у вирішенні спорів за допомогою встановлення будь-яких фактичних обставин, що стосуються суті спору, та розроблення рекомендацій щодо його врегулювання, а не у винесенні остаточного та обов'язкового для сторін вирішення [3, с. 47].

Незважаючи на вище зазначене, арбітражний суд має свої мінуси арбітраж, який розглядає справу, схильний зробити несприятливий висновок з відмови сторони виконати рішення про забезпечення позову в добровільному порядку. Арбітри, безумовно, враховують поведінку сторін спору, сформовану думку про них, керуються при ухваленні остаточного рішення не лише матеріалами справи, але й особистим переконанням.

А також можливо сказати, що є можливість арбітражу покласти на недобросовісного відповідача обов'язок з відшкодування витрат (шкоди), що є результатом невиконання нею забезпечувального заходу [4, с. 8].

Виходячи з вище вказаного, можливо сказати, що арбітражний (третейський) суд – є зручним способом для вирішення міжнародних спорів (конфліктів), але також має свої недосконалості.

Арбітражний суд – вирішує будь-які категорії конфліктів, також грає важливу роль те, що склад визначається сторонами конфлікту, це дає суду більшу неупередженість та довіру, але ці самі факти також сприяють проблемам прозорості.

Список використаних джерел

1. *Білоруський журнал міжнародного права та міжнародних відносин*. 1998. Вип. 4. 4 с.
2. Дмитрієв А. І. Мирні засоби розв'язання міжнародних спорів в історії міжнародного права. *Підприємництво, госп-во і право*. 2000. 29 с.
3. *Міжнародне право* : навч. посібник / за ред. М. В. Буроменського. К. : Юрінком Інтер. Харків 2014. 127 с.
4. Прусенко Г. Проблеми та перспективи забезпечення позову в міжнародному комерційному арбітражі за законодавством України : Київ, 2016. 48 с.
5. Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України від 25.08.1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001571-94#Text> (дата звернення: 07.11.2021 р.).

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

РЕШИНСЬКА КАТЕРИНА МИКОЛАЇВНА, САЇД КАРІМ БАСЕМОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»

ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ ЩОДО ЗАТОНУЛОГО МАЙНА

Вирішуючи спірні питання по суті та створюючи процедурні рамки для розгляду, Трибунал постійно стикається з необхідністю тлумачення багатьох статей Конвенції, іноді аж до окремих термінів. Крім того, діяльність Трибуналу має велике значення ще й тому, що до його компетенції належить оцінка правового регулювання діяльності держав у видобутку корисних копалин глибоководного морського дна, що отримало статус «загальної спадщини» людства», абсолютно нова правова концепція. Діяльність Трибуналу також має безпосереднє значення для нашої країни, оскільки трибунал розглядає справи, які безпосередньо зачіпають інтереси України, про що свідчить той факт, що вже в низці справ, які розглядалися судом, Україна вживала і як позивач, і як відповідач. Оскільки правила, за якими діють міжнародні суди, мають багато спільного, дослідження та аналіз практики Трибуналу дадуть змогу оцінити доцільність використання Україною інших судів.

Слід зазначити, що широке поширення засобів мирного врегулювання, зокрема міжнародних судів та арбітражу, було об'єктивним і було закономірним явищем. Воно визначалося формуванням системи світогосподарських зв'язків, необхідністю

ефективного управління міжнародними справами в умовах економічної глобалізації та перетворення нашого світу у велику взаємопов'язану систему.

Крім того, слід зазначити відповідну хаотичність цього процесу – збільшення кількості нових міжнародних судових інституцій не лише обмежувалося певними організаційними рамками, але між ними не виникало формальних зв'язків, не створювалась ієрархія підпорядкування чи реорганізації.

У практиці Міжнародного трибуналу з морського права існує ряд справ щодо спорів про негайне звільнення затриманих суден, одним із предметів яких була необхідність визначення наявності реального зв'язку між судном і державою.

Наведена вище процедура має свою історичну ретроспективу. Отже, принцип виключної юрисдикції держави прапора, що веде до реального зв'язку між судном і державою, а також норми міжнародно-правових документів, він закріплюється, його коріння сягають справи судна «Лотос» [1].

Справа щодо корабля «Лотос» була розглянута Постійним судом міжнародного правосуддя у 1927 році. У своєму рішенні палата постановила, серед іншого, що суди підпорядковуються юрисдикції лише держави прапора. Цей постулат є класичним принципом юрисдикції держави у відкритому морі. Суперечка про корабель «Лотос» відбулася між Францією та Туреччиною. Французький корабель «Лотос» у відкритому морі зіткнувся з турецьким кораблем «Боз-Курт». Зіткнення сталося пізно ввечері (близько опівночі) 2 серпня 1926 року в 5–6 милях на північ від мису Сітро (Мітіліна, Лесбос, Греція). Турецький корабель розірвався навпіл і затонув, 8 турецьких пасажирів і моряків загинули, 10 людей врятовано. Французький поштовий пароплав відплив до Константинополя, куди він прибув 3 серпня 1926 року. Щодо капітана турецького корабля Хасан Бей і відповідального офіцера, який перебував на борту вугільного корабля «Лотос» під час зіткнення, демон-лейтенант, франц. громадянина, який після ДТП був серед тих, хто втік, за турецьким законодавством розпочато кримінальне провадження за звинуваченням у ненавмисному вбивстві. У своєму рішенні Кримінальний суд Стамбула визнав винними і лейтенанта Демона, і Хасана Бей, і відповідно виніс вирок.

Згідно з цим рішенням, уряд Франції неодноразово протестував проти порушення Туреччиною міжнародного права, вимагаючи звільнення лейтенанта демонів або передачі справи до французького суду. Контраргументом Туреччини було те, що французький офіцер добровільно виїхав на територію Туреччини, внаслідок чого опинився під юрисдикцією Туреччини [2, с. 98].

У результаті уряди Франції та Туреччини вирішили передати справу до суду в Гаазі. Постійна палата міжнародного права

повинна була вирішити питання, якщо Туреччина своїми діями порушила принципи міжнародного права. Для лейтенанта демона було подано запит про грошову компенсацію.

Відповідно до ст. 15 Лозаннської конвенції про режим проток від 24 липня 1923 р., яка регулювала питання дотримання умов проживання, діяльності та юрисдикції, усі питання юрисдикції між Туреччиною та Францією мають вирішуватися відповідно до принципів міжнародне право.

Суд встановив, що зіткнення сталося у відкритому морі. У своєму рішенні від 7 вересня 1927 р. Постійна палата визнала можливість здійснення кримінальної юрисдикції над іноземним судном у відкритому морі.

Суд підкреслив, що судна у відкритому морі підпадають під юрисдикцію лише держави прапора – головний аргумент Франції в цій суперечці. Цей принцип означає, що судно у відкритому морі дорівнює території держави прапора, де воно здійснює свою юрисдикцію. Тобто держава не може здійснювати юрисдикцію щодо іноземних судів. Суд зазначив, що міжнародне право не забороняє державі, якій було завдано шкоди іноземною державою, ініціювати кримінальне переслідування, за винятком випадків, коли міжнародне право, зокрема міжнародні договори, передбачає юрисдикцію держави прапора у здійсненні кримінального переслідування. кримінальне переслідування. Таким чином була підтверджена особлива і домінуюча роль реального зв'язку корабля з державою.

Також було зроблено висновок, що велике методологічне і, по суті, прецедентне значення має те, що принцип міжнародного права в розумінні ст. 15 Лозаннської конвенції 1923 р., яка забороняла б ведення кримінального процесу, Туреччина не порушила своїх дій.

У рішенні використано доктрину територіальності, згідно з якою держава має право здійснювати юрисдикцію над громадянами іншої держави, які перебувають за її межами, якщо наслідки їх правопорушення зачіпають (впливають) на територію цієї першої держави. При прийнятті рішення палатою голоси суддів розподілялися порівну (6 на 6), вирішальний голос надавався голові палати.

В окремій думці судді М. Мура наголошується, що визнаним принципом міжнародного права є абсолютна та виключна юрисдикція держави над її територією [3], а принцип територіальності щодо кораблів у відкритому морі можна тлумачити лише у користь корабля. Окрема думка судді М. Альтаміра говорить про те, що держава здійснює власну юрисдикцію щодо своїх громадян. Випадки, коли державі дозволяється здійснювати юрисдикцію щодо громадян третьої держави,

є винятками для блага всього людства або проти загальної небезпеки (работоргівля, піратство тощо).

Водночас слід зазначити, що основний висновок, зроблений у рішенні Палати у справі судна «Лотос» про здійснення турецьким судом юрисдикції щодо громадянина Франції, пізніше був скасований положеннями ст. Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил щодо кримінальної юрисдикції у випадках зіткнення суден та інших подій, пов'язаних із судноплаством, 1952 р. (статті 1, 2), а пізніше Конвенція про відкрите море 1958 р. (стаття 11) та Конвенція ООН 1982 р. морське право (стаття 97). У разі зіткнення або будь-якої іншої події у сфері суднопластва, яка пов'язана з морським судном та тягне за собою кримінальну та дисциплінарну відповідальність капітана чи будь-якої іншої особи, яка обслуговує судно, кримінальне чи дисциплінарне провадження може бути порушено лише до судові або адміністративні органи держави, під прапором якої перебувало судно на момент зіткнення або іншої події, пов'язаної з судноплаством. У такій ситуації жоден наказ про арешт або затримання судна не може бути успішним, навіть для розслідування, з боку жодного органу, крім влади держави, під прапором якої це судно перебувало.

Так, Постійний суд міжнародного правосуддя у своєму рішенні у справі *Lotus* наголосив, що, за винятком деяких випадків, встановлених міжнародним правом, судна у відкритому морі підпадають під юрисдикцію держави суду. Звідси випливає принцип виключної юрисдикції держави прапора судна [4, с. 24] означає, що у відкритому морі судно користується імунітетом від юрисдикції інших держав. Пізніше цей принцип був закріплений у Конвенції про відкрите море 1958 року та Конвенції 1982 року.

Слід зазначити, що спори цієї категорії займають важливе місце в юрисдикції Міжнародного трибуналу з морського права. Крім того, в кількісному відношенні ці спори є найчисельнішими, а в якісному, як правило, часто виникають розбіжності між сторонами у тлумаченні окремих положень Конвенції ООН з морського права, так що Трибуналу часто доводиться вдаватися до їх офіційного тлумачення, а отже, його судова функція є ширшою та системнішою, оскільки не обмежується механістичною присутністю, а й роллю лише оцінювача наявних фактів.

Отже, слід погодитися, що негайне звільнення судна та екіпажу встановлено ст. 292 Конвенції ООН з морського права, є найважливішою новелою в міжнародному праві [5, с. 37], оскільки в жодному з прийнятих раніше міжнародних договорів фактично не було покладеного на державу зобов'язання звільнити затримане судно після внесення застави. Той факт, що саме цим повноваженням Трибуналу користуються держави найчастіше, свідчить не тільки про абсолютно правильне

рішення розробників Конвенції, що ця подія дійсно сприяє безперешкодному здійсненню свободи судноплавства, але й про реальний зв'язок між корабель і держава прапора є незамінним елементом у вирішенні спорів такого характеру.

Список використаних джерел

1. The «Lotus» Case (Mr. Moore, dissenting), 7 September 1927. PCIJ A., No. 10. 1927.
2. Kish J. The law of international spaces. Leiden: Sijthoff, 1973. XI.
3. The «Lotus» Case (Mr. Moore, dissenting), 7 September 1927. PCIJ A., No. 10. 1927.
4. Вылегжанин А. Н., Гуреев С. А., Иванов Г. Г. Международное морское право : учебное пособие. Москва : Юрид. лит., 2003. 448 с.
5. Колодкин А. Л., Гуцуляк В. Н. Незамедлительное освобождение судов и экипажей в практике Международного трибунала по морскому праву. Международное право и национальные интересы Российской Федерации. Москва, 2008.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Каненберг-Сандул О. К.

ЧИРКА ТЕТЯНА ВІТАЛІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ ТА РОЛЬ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ЇХ ВРЕГУЛЮВАННІ

На сучасному етапі розвитку світу, економіки, політики та міжнародних відносин питання врегулювання міжнародних конфліктів є актуальним для правової науки і потребує досконалого дослідження. Конфлікти різних видів пронизують не лише історію людства, а також історію окремих народів через життя та побут людей. Більше того, сучасні міжнародні конфлікти значно трансформувалися на різних рівнях міжнародної системи, проявилися у нових сферах міжнародної кооперації та поширилися на недержавних суб'єктів міжнародних відносин.

Важливим аспектом тут є той факт, що такі конфлікти часто відбуваються з залученням гравців з інших держав, таким чином перетворюючись з внутрішньодержавних на міжнародні гібридизовані [1]. Прикладами країн з такими конфліктами є: Росія (Чечня), Грузія (Абхазія, Південна Осетія), Молдова (Придністров'я), Велика Британія (Північна Ірландія), колишній Югославія (Боснія і Герцеговіна, Косово) та ін. [2].

Протягом дев'яностих років двадцятого століття як практики, і теоретики приділяли велику увагу питанню попередження конфліктів. Превентивні заходи призначаються для вирішення розбіжностей, управління ситуацією чи стримування суперечок, доки вони не набули насильницького характеру. Управління конфліктами, своєю чергою, означає обмеження, пом'якшення та стримування конфлікту. У поняття запобігання конфлікту входять численні дії, такі як уникнення конфлікту та вирішення конфлікту за допомогою таких методів, як посередництво, підтримання миру, миротворчість, заходи щодо зміцнення довіри та неформальна дипломатія.

Дослідженню проблем міжнародних конфліктів та їх врегулювання присвячено чимало наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів. К. Боулдінг досліджував співвідношення понять «конфлікт» та «оборона» [1]. Д. Шеренговський визначає міжнародний конфлікт як тривалий стан активної чи пасивної боротьби двох чи декількох учасників міжнародних відносин стосовно реалізації своїх інтересів, які є несумісними з інтересами протилежної сторони [2, с. 102]. Свою характеристику специфіки міжнародних конфліктів надає М. Черкес у своєму дослідженні [3, с. 330]. Власне класифікацію міжнародних конфліктів та шляхи їх врегулювання у своїх наукових працях досліджували А. Рапопорт, Б. В.Бернадський, Є. Л. Стрельцов, С. Я. Бескоровайний, Г. Ф. Костенко, Т. Кальченко та інші.

Серед важливих інструментів урегулювання сучасних міжнародних конфліктів маємо особливо відзначити дипломатію та її основну форму – стратегічні комунікації. Так, у міжнародних відносинах з дипломатією пов'язують коректне ведення переговорів, пошуки згоди і взаємоприйнятних для обох сторін рішень, розширення міжнародного співробітництва, поширення національних цінностей та захисту інтересів. Головним завданням дипломатії є досягнення державами їхніх зовнішньополітичних цілей шляхом використання дипломатичних засобів. Інструменти дипломатичного впливу на конфлікти дають в перспективі більш зважені та довготривалі результати.

Саме тому на дипломатичні методи та стратегічні комунікації у ХХІ ст. доводиться щонайменше половина всього навантаження по врегулюванню міжнародних конфліктів. До компетенції дипломатів входять наступні напрями управління конфліктами, які реалізуються ними як у межах зовнішньої політики окремих держав, так і в межах діяльності міжнародних організацій, що здійснюють миротворчу діяльність: переговорний процес, посередництво (медіація), арбітраж.

У тих випадках, коли традиційна дипломатія стає недостатньо ефективною (як правило, це ті випадки, коли швидкість вироблення зовнішньополітичних рішень поступається швидкості

і динаміці розвитку конфлікту), на передній план висуваються нові формати дипломатичної діяльності [4; с. 137–138]:

- «човникова дипломатія» (пов'язана з місіями індивідуальних політичних та громадських діячів, що схвалені світовою спільнотою);

- «публічна дипломатія» (спрямована на формування необхідної громадської думки за кордоном, в основному, здійснювана недержавними акторами, що беруть участь у врегулюванні конфліктів та миротворчій діяльності завдяки делегуванню їм прав і компетенцій державами і міжнародними організаціями);

- «енергетична дипломатія» (під нею розуміють інструменти реалізації зовнішньої політики держав та методів регулювання міжнародних відносин у сфері енергетики).

Попередження конфлікту є надзвичайно важливим аспектом у розв'язанні міжнародних кризових ситуацій, адже слід враховувати, що конфлікт легше загасити на самому початку, до переходу з латентної форми у відкриту, коли він ще не набув широкомасштабного характеру. Помітне місце в розробці засобів подолання міжнародних конфліктів належить прогнозуванню.

Передбачення виникнення міжнародних криз має можливість своєчасно вжити належних заходів щодо їх попередження. Так, якщо превентивних заходів вчасно вчинено не було, а конфліктна ситуація вже перейшла у тривалу стадію (прийняла затяжний характер), то на цьому етапі її вирішення стає проблемним.

Для того, щоб не допустити такого, необхідно:

- розуміти, що міжнародні проблеми мають окремий зміст і повинні вирішуватись силами національної політики, адже саме ефективна національна політика має враховувати реалії сучасності, тенденції національних і міжнародних відносин;

- використовувати економічні важелі для нормалізації міжнародної кризової ситуації, враховуючи важливість ролі економіки в суспільному житті взагалі;

- створювати атмосферу консенсусу (тобто, встановлювати національні товариства або центри, заохочувати двомовність, національно-культурну автономію, дотримуватися принципу паритетності при призначенні в органи влади і управління людей різних національностей).

Основна відповідальність за попередження конфліктів покладається на національні уряди, бо тільки вони мають право утримувати кошти, отримані з податкової бази, та розпоряджатися ними в ході вирішення кризової ситуації. При залученні цих коштів до превентивної діяльності (з метою попередження міжнародного збройного політичного конфлікту) головним завданням та прагненням уряду є, перш за все, зменшення кількості людських жертв, а також зниження кількості витрат державних коштів всередині країни.

Так, ідея превентивної дипломатії не просто досліджується, а й всебічно підтримується та культивуються ООН уже впродовж декількох десятиліть [5, с. 115]. Тому, коли виникає необхідність, уряди держав у своїй превентивній діяльності в будь-якому випадку можуть спиратися на міжнародні організації – перш за все, на ті, що перебувають в межах системи Організації Об'єднаних Націй.

Міжнародні відносини і міжнародні конфлікти XXI ст. насправді є окремою главою історії людства, де активний вплив мають глобалізаційні процеси та стратегічні комунікації, які носять як антагоністичний так і врегулюючий характер.

Стратегічні комунікації стосовно врегулювання міжнародних конфліктів спрямовані як на глобальне безпечне середовище, яке постійно змінюється, так і на виклики (можливості) в інформаційному середовищі завдяки ретельній координації, синхронізації та взаємодії різних комунікаційних функцій у сфері міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Гомон Д. Світова мапа війн. Де і за що сьогодні воює людство. Еспресо. 2017. URL: https://espresso.tv/article/2017/07/24/khto_z_kym_i_za_scho_voyuye_sogodni_v_sviti
2. Хоменко Г. Д. Конфлікти в міжнародних відносинах на початку XXI століття: зміна парадигм. 2003. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&_S21P03=FILE=&_S21STR=Nvdau_2003_9_7
3. Boulding K. Conflict and Defence. A General Theory. New York. 1962. С. 61. URL: <https://ru.citaty.net/avtory/kennet-boulding/> (дата звернення: 16.03.2020).
4. Шеренговський Д. В. Поняття та сутність міжнародного конфлікту в науці про міжнародні відносини. Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. Вип. 43. 2011. С. 98–108. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1527/Sherengov.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 16.03.2020).
5. Черкес М. Е. Международное право : учебное пособие. Одесса, 2006. 384 с.
6. Rapoport A. Konflikt in der vom Menschen gemachten Umwelt. Darmstadt. 1974. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=UMDEon8SutwC&pg=PA334&lpg=PA334&dq=Rapoport+A.+Konflikte+in+der+vom+Menschen+gemachten+Umwelt&source> (дата звернення: 18.03.2020).
7. Манойло А. В. Урегулирование и разрешение международных конфликтов. Урегулирование и разрешение международных конфликтов. 2013. URL: http://www.intelros.ru/pdf/Sientist/2013_10/3.pdf (дата звернення: 07.05.2020).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Каненберг-Сандул О. К.

СЕКЦІЯ 10

ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

ГОНЧАРЕНКО КАРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Міжнародна безпека – це поле, де існують і діють міжнародні умови, які є сприятливими для повного та вільного розвитку держав та других учасників міжнародного права.

Таке питання, як створення міжнародної безпеки розуміється насамперед як проблема забезпечити мир і запобігти війні. Міжнародне право на даному етапі, яке є правом узгодження суперечок, якраз таки служить забезпеченню цій функції.

Право міжнародної безпеки є системою принципів, функцій і норм, які спрямовуються на те, щоб підтримувати мир та забезпечити безпеку максимально у всіх напрямках міжнародних відношень, вони координують військові та політичні зв'язки країн та інших учасників міжнародного права для того, щоб запобігти використанню військової сили в міжнародних відносинах, зменшити та обмежити озброєння.

Так, у підручнику за редакцією Г.М. Мелкова зазначається: «Право міжнародної безпеки у широкому розумінні – це сукупність загальновизнаних та спеціальних (галузевих) принципів і норм, які спрямовані на підтримку миру та міжнародної безпеки, припинення актів агресії, забезпечення політичної, військової, економічної, екологічної, продовольчої, інформаційної та інших видів безпеки держав, а також політичної, економічної та соціальної стабільності у світі; у вузькому сенсі – це сукупність загальновизнаних та спеціальних (галузевих) принципів і норм, які спрямовані на забезпечення військово-політичної безпеки держав, запобігання виникненню війни та швидке та ефективне припинення актів агресії у будь-яких районах світу» [6, с. 36].

До права міжнародної безпеки входять такі джерела права як міжнародний договір, міжнародний звичай, обов'язкові рішення міжнародних організацій, насамперед Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй.

Предмет права міжнародної безпеки – відносини суб'єктів міжнародного права у сфері безпеки – постійно розширюється, оскільки зростає коло загроз міжнародній безпеці. Такі погрози можна поділити

на військові та невійськові.

До військових загроз належать:

- конфлікти міжнародного та неміжнародного характеру;
- агресія;
- створення нових видів озброєнь;
- поширення окремих видів зброї та можливість їх потрапляння до терористичних організацій;
- міжнародний тероризм та міжнародний збройний екстремізм та ін.

До невійськових загроз можна віднести:

- некеровану міграцію;
- стихійні лиха та катастрофи;
- епідемії, пандемії;
- продовольчу проблему;
- енергетику та ресурси та ін. [5, с. 76].

Особливу роль в системі джерел права міжнародної безпеки відіграють пов'язані між собою багатосторонні й двосторонні договори. Вони поділяються на чотири групи:

1. Договори, які притримують так звану «гонку» ядерних озброєнь в прямому сенсі.

2. Договори, які скорочують нарощування озброєнь у кількісно-якісному значеннях.

3. Договори, які не дозволяють виробництво певних видів зброї й передбачають їх знищення.

4. Договори, які розраховані на те, щоб запобігти випадковому початку війни.

Особливу уваги слід приділити документам, які схвалені в рамках НБСЄ.

Статут ООН вказує, що мета міжнародної безпеки – «підтримувати мир та міжнародну безпеку» шляхом «вжиття ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру та придушення актів агресії чи інших порушень світу» [1, ст. 1]. Статут ООН включає наступні заходи:

- заходи (примусові) щодо держав-порушників без використання збройних сил;
- тимчасові заходи щодо припинення порушень міжнародної безпеки і миру;
- кошти для мирного вирішення міжнародних дискусій;
- заходи із забезпечення миру з використанням регіональних організацій безпеки;

– примусові заходи поєднанні з використанням збройних сил щодо держав-агресорів.

Міжнародному праву відомий великий арсенал конкретних засобів забезпечення міжнародної безпеки. До них відносяться:

- колективна безпека (загальна та регіональна);
- роззброєння;
- мирні засоби вирішення спорів;
- заходи щодо ослаблення міжнародної напруженості та припинення гонки озброєнь;
- заходи щодо запобігання ядерній війні;
- неприєднання та нейтралітет;
- заходи щодо припинення актів агресії, порушення миру та загрози миру;
- самооборона;
- дії міжнародних організацій;
- нейтралізація та демілітаризація окремих територій, ліквідація іноземних військових баз;
- створення зон світу у різних регіонах земної кулі;
- заходи щодо зміцнення довіри між державами.

В першу чергу, підтримання міжнародної безпеки й миру покладається на Генеральну Асамблею й Раду Безпеки ООН. Компетенцію цих організацій досить чітко розмежовують.

Діяльність ООН пов'язана зі здійсненням операції з підтримання миру.

Коли проводяться такі операції, то їх дії повинні чітко і суворо відповідати таким принципам:

1. Прийняття Радою Безпеки рішення щодо проведення операції, визначення її мандата й здійснення загального керівництва, якщо відбудеться згода сторін у конфлікті на її проведення.

2. Командування Генерального секретаря з одночасним наданням повноважень, які випливають із мандата, що наданий Радою Безпеки.

3. Добровільність надання військових контингентів державами-членами, прийнятними для сторін.

4. Неупередженість сил і обмеження (лише для самооборони) застосування військової сили.

5. Фінансування міжнародною спільнотою [2, с. 25].

Слід також сказати про принципи, які стосуються сучасного міжнародного права, а саме: співробітництво між державами, мирне вирішення суперечок, територіальна цілісність держав, незастосування сили або загрози силою, непорушність державних кордонів, невтручання у внутрішні справи держав.

Окрім загальних принципів міжнародного права в праві міжнародної безпеки виділяють також галузеві принципи. До них, на думку фахівців, належать:

– принцип неподільності міжнародної безпеки – безпека будь-якої держави чи групи держав не може будуватися та забезпечуватися за рахунок безпеки інших держав чи всієї міжнародної спільноти;

– принцип взаємозв'язку глобальної та регіональної безпеки;

– принцип колективної безпеки;

– принцип на нанесення шкоди безпеці інших держав – держави повинні вести зовнішню політику з урахуванням не лише власної безпеки, а й інших країн, а також усієї міжнародної спільноти;

– принцип рівної й однакової безпеки, він за своєю суттю доповнює і конкретизує попередній принцип – нанесення шкоди безпеці інших держав. Тобто, держава повинна забезпечувати свою безпеку і одночасно порівнювати її з можливостями забезпечення безпеки інших держав;

– принцип всеосяжного підходу до міжнародної безпеки;

– принцип роззброєння [3, с. 235].

Міжнародна політична ситуація на даний момент показує те, що багато держав будують свою зовнішню політику без застосування вище перелічених принципів. Можна побачити, що на практиці це приводить до значної загрози міжнародному миру і безпеці. Також можна побачити, що потенціалу діючих міжнародно-правових механізмів недостатньо, щоб належним шляхом забезпечити мир і безпеку на планеті. У зв'язку з цим розквітання права міжнародної безпеки в сучасних умовах є однією з найголовніших завдань міжнародного права взагалі.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
2. Міжнародна безпека та роззброєння // Щорічник СІПРІ. 1994. М., 1994.
3. Міжнародне право : підручник / отв. ред. В. І. Кузнецов. М. : Юрист, 2005. 672 с.
4. Міжнародне право у питаннях та відповідях : навчальний посібник / Р. А. Каламкарян, Ю. І. Мигачов. М. : Ексмо, 2009.
5. Право міжнародної безпеки (теоретичні засади становлення та розвитку) : монографія / Н. І. Костенко. М. : Юрлітінформ, 2018.
6. Міжнародне право : підручник для вузів / відп. ред. Г. М. Мелков. М. : РІОР, 2009.

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

**ДЕМІДОВСЬКИЙ АРТЕМ ВІКТОРОВИЧ,
ДЗЮБАН ДАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»

**РОЛЬ НАТО У ВРЕГУЛЮВАННІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ
В АФГАНІСТАНІ**

Не таємницею, що ООН та інші організації регіонального рівня, покликані забезпечувати мир та безпеку у світі в цілому та на кожному окремо взятому континенті зокрема, щодня стикаються з новими ситуаціями, протистояннями між державами та між останніми і міжнародними терористичними угрупованнями. Одним з основних викликів для системи колективної безпеки всіх рівнів у 2021 році, як і протягом останніх десятиліть, став саме конфлікт у Афганістані, пов'язаний з діяльністю радикального ісламістського руху «Талібан» (араб. طالبان – «студенти»). З огляду на останні події, що мали місце 2021 року, на думку колеги авторів, ця тема потребує актуалізації та ширшого висвітлення, дослідження для отримання візуалізації подальшої картини щодо стратегії взаємодії з «Талібаною» та забезпечення миру та безпеки, досягнення військово-політичної стабільності на території Центральної Азії.

До дослідження зазначеної теми залучались різні вчені-правники, серед яких – С. Чирков, М. Замікула, В. Коргун, І. Сафранчук, К. Михайлин та ін. Однак, вказана тема набуває все більшої актуальності щоденно, через що вона не може залишатись поза увагою, як об'єкт нових досліджень.

Для цілісного розуміння ситуації довкола Афганістану, варто охарактеризувати сутність «Талібану» та коротко окреслити історію конфлікту на території країни. За матеріалами з відкритих джерел, «Талібаною» називають радикальний ісламістський рух сунітського напрямку, створення якого мало місце 1994 р. Засновниками руху стали 30-ро студентів мусульманської духовної школи м. Кандагар на чолі з муллою Мухамедом Омаром. На ліку «Талібану» знаходяться численні учасні у конфліктах, зокрема, громадянській війні в Афганістані, Таджикистані. Примітним є те, що рух отримав міжнародне визнання, як терористична організація, що дало можливість низці країн заборонити його діяльність на своїх територіях, свою оцінку діям «Талібану» дала й Організація Об'єднаних Націй [1].

Фактично, протягом всього свого існування «рух студентів» намагався повністю захопити владу в Афганістані та набути статусу «офіційного Кабулу» (столиця Афганістану – ред.), і періодами досягав успіху в цьому контексті, що можна засвідчити

результатами громадянської війни в Афганістані 1992–1996 рр., війни в країні 2001–2021 рр. тощо [1].

Остання відрізняється суттєвою участю Організації Північноатлантичного договору, як «командного гравця» коаліції сил ООН – контингенту ISAF (International Security Assistance Force), утвореного згідно з резолюціями Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй №№ 1386, 1413, 1444, 1510, що утворений та провадив свою діяльність з серпня 2003 року [3, с. 156; 4, с. 12]. Ця операція стала ключовою в історії Альянсу, позаяк завдяки ній НАТО вийшла за межі євроатлантичного регіону. Поразка «Талібану» внаслідок удару з боку урядових військ та міжнародного військового контингенту, спричинила зустріч афганських представників, за підтримки міжнародних лідерів, у Бонні (Німеччина), де домовились про створення нового перехідного урядового органу. Разом з тим, було утворено Міжнародні сили сприяння безпеці (МССБ), що декларувались, як гарантія діяльності «перехідного уряду» та Місії ООН з допомоги Афганістану у Кабулі в умовах безпеки. У різні періоди керівництво МССБ здійснювало Сполучене Королівство, Туреччина, Федеративна республіка Німеччина та Королівство Нідерланди. У серпні 2003 року НАТО повністю перебрало на себе всю відповідальність за організацію та роботу МССБ, позбувшись у такий спосіб проблеми визначення нових країн, які б взяли на себе відповідальність за мир та безпеку в Афганістані, що, в свою чергу, стало стимулом для поширення місії й на інші регіони країни, окрім дістрикту Кабулу, організовуючи на місцях т.зв. «групи відбудови провінцій» [3, с. 156–157].

Однак, на початку 2020 року президент США Д. Трамп заявив, що «рух студентів» більше не становить загрози для США та Європи та припустив, що війська НАТО та союзників можуть бути виведені. 29 лютого 2020 року було підписано «Угоду про мир в Афганістані», яка передбачає виведення всіх регулярних військ США та НАТО з країни, яка була підтримана КНР, Пакистаном та Російською Федерацією, своє схвалення ця угода знайшла і в РБ ООН [2]. Повне виведення військ «союзників» планувалось до 1 травня 2021 року, однак, така умова була виконана частково, що і поставило під сумнів, а згодом і підірвало сенс, укладення мирної угоди, після чого «Талібан» розгорнув повномасштабний наступ по всій території країни, фактично «без бою» та миттєво взявши під контроль основні стратегічні точки та вигравши війну в Афганістані. Цілком логічним видається і факт складення «офіційним Кабулом», зокрема, президентом та очільником уряду, своїх повноважень та проголошення влади «Талібану» на території всього Афганістану.

Аналізуючи ситуацію, що склалась довкола конфлікту з «Талібаном», видається, що сили союзників НАТО стримували

ескалацію конфлікту з «рухом студентів» та забезпечували розвиток миру та безпеки у Центральній Азії. Однак, на думку офіційного Вашингтону, вивід євроатлантичних військ з території Афганістану не призведе до дестабілізації мирного укладу у регіоні, а тому підстав для пересторог з боку межуючих та інших пов'язаних з Афганістаном держав немає [2]. З іншого боку, такі застереження та дипломатичні коливання стосовно «Талібану», як «нової легітимної влади», є, зокрема, з огляду на систематичні порушення прав людини, в тому числі, у контексті застосування представниками руху зброї до мирного населення, що може посилити настрої громадянського опору серед суспільства, що, в свою чергу, може призвести до нового етапу громадянської війни в країні [4, с. 13].

Підсумовуючи вищесказане, необхідно зазначити, що Організація Північноатлантичного договору, в межах своїх повноважень, передбачених Статутом ООН, Північноатлантичним договором, як установчим документом НАТО, та іншими міжнародними договорами, виконувала функції гаранта запобігання ескалації конфлікту на території Афганістану протягом періоду значних змін у міжнародному суспільно-політичному становищі, що запобігло високим темпам розвитку дестабілізуючих міжнародну ситуацію факторів, таких як: політична напруженість у регіоні, можливий розрив дипломатичних відносин з Афганістаном, потенційне розростання конфлікту до міжнародних масштабів, підрив розвитку торгово-економічних відносин з Центральною Азією тощо.

Список використаних джерел

1. Талібан. *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Талібан>
2. Вивід військ США з Афганістану (2020–2021). *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Вивід_військ_США_з_Афганістану\(2020–2021\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Вивід_військ_США_з_Афганістану(2020–2021))
3. Довідник НАТО. Brussels: NATO Public Diplomacy Division. 2006. С. 156–158. URL: <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-ukr-2006.pdf>
4. Операції НАТО. К. : Т-во «Знання» України. 2007. С. 12–13. URL: <http://institute.sivertraining.org.ua/nato/14.7.pdf>

Науковий керівник: к.ю.н, доцент кафедри Харитонов Р. Ф.

**ДЕМ'ЯНЕНКО АННА ІГОРІВНА,
ЗАХАРКІВ АНАСТАСІЯ ДМИТРІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЯДЕРНЕ РОЗЗБРОЄННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Відповідну до ст. 11 статуту ООН, принцип роззброєння – один із загальних принципів підтримання міжнародного миру і безпеки, оскільки гонка озброєнь різко погіршує міжнародну ситуацію, створює напруженість у відносинах між державами, збільшує вірогідність війни, суперечить цілям, завданням і самій ідеї існування ООН [5].

З метою більш ефективної реалізації цього принципу при ООН створена Комісія з роззброєння, до складу якої входять всі держави – члени ООН.

В результаті закінчення холодної війни протягом 90-х років справа нерозповсюдження ядерної зброї досягла чималих успіхів. Близько 40 нових країн вступило до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, у тому числі Франція та КНР. У 1995 р. Договір отримав безстрокове продовження. Протягом зазначеного десятиліття чотири держави відмовилися від військових ядерних програм і навіть від створеного або отриманого раніше ядерного озброєння або були позбавлені їх застосування сили ззовні (ПАР, Бразилія, Аргентина, Ірак). Три держави, які мали на своїй території ядерну зброю, після дворічних переговорів не стали надавати його і підписали Лісабонський протокол як неядерні держави (Україна, Білорусія, Казахстан).

Проте в нинішньому десятилітті перспективи нерозповсюдження вселяють світову громадськість і політикам багатьох держав тривогу, що зростає. У доповіді групи найбільш шанованих фахівців та громадських діячів світу з п'ятнадцяти країн, яка представила у 2004 р. з ініціативи генерального секретаря ООН Кофі Анана доповідь з міжнародної безпеки, зазначено: «...Режим нерозповсюдження ядерної зброї в даний час перебуває під загрозою внаслідок недотримання взятих на себе зобов'язань, виходу або погроз виходу з Договору про нерозповсюдження ядерної зброї з метою зняття з себе цих зобов'язань, зміни міжнародної обстановки у плані безпеки та поширення технологій. Ми наближаємося до такої точки, після якої розмивання режиму ядерного нерозповсюдження може стати незворотним і призведе до лавиноподібного розповсюдження» [1].

З точки зору міжнародного права поняттям «ядерне роззброєння» охоплює два нерозривно пов'язані між собою

поняття: нерозповсюдження та знищення ядерної зброї. Мабуть, найбільш актуальною проблемою роззброєння є проблема поступової ліквідації ядерних озброєнь та інших видів зброї масового знищення. Повна заборона і повне знищення ядерної зброї та реалізація світу, вільного від ядерної зброї, назавжди усунуть загрозу ядерної зброї, яка стоїть перед людством, а отже, значно посилить міжнародний мир і безпеку [3, с. 106]. Щоб досягти такої мети, міжнародне співтовариство має спочатку докласти наступних зусиль:

По-перше, створити нову концепцію безпеки, засновану на взаємній довірі, взаємній вигоді, рівності та співпраці. Процес ядерного роззброєння переплітається з міжнародною безпекою. Мирне, безпечне, стабільне міжнародне середовище, засноване на взаємній довірі, має важливе значення для просування процесу ядерного роззброєння.

По-друге, підтримувати глобальний стратегічний баланс і стабільність, які становлять основу і передумову прогресу в процесі ядерного роззброєння. Заінтересовані держави повинні суворо дотримуватися існуючих договорів про контроль над озброєннями, що підтримують глобальний стратегічний баланс і стабільність. Вони повинні зупинити розробку, розгортання та поширення передових систем протиракетної оборони та космічної зброї, що поставить під загрозу процес ядерного роззброєння і навіть спровокує новий виток гонки ядерних озброєнь.

У другій половині XX ст. проблематика ядерного роззброєння була у центрі міжнародних відносин. Ідея «без'ядерного світу» по-різному втілювалася в концепціях «міжнародного контролю над ядерним паливним циклом» (1940-ві), «міжнародних зобов'язань легальних ядерних держав» (1960-ті), «ліквідації ядерних боєзарядів» (1980-ті) та підписання Договору про заборону виробництва матеріалів, що розщеплюються, у військових цілях (1990-ті) [4, с. 156].

Заходи щодо роззброєння вживаються з багатьох причин, зокрема для підтримки міжнародного миру та безпеки, підтримки принципів гуманності, захисту цивільного населення, сприяння сталому розвитку, зміцнення довіри та довіри між державами, а також запобігання та припинення збройних конфліктів. Заходи щодо роззброєння та контролю над озброєннями сприяють забезпеченню міжнародної та людської безпеки в 21 столітті, а тому мають бути невід'ємною частиною надійної та ефективної системи колективної безпеки. Організація Об'єднаних Націй продовжує відзначати зусилля та участь низки суб'єктів, які сприяють більш безпечному та мирному спільному майбутньому шляхом роззброєння, контролю над озброєннями та нерозповсюдження.

Ядерне роззброєння займає важливе місце у сучасному міжнародному праві. Саме принцип роззброєння відіграє важливу роль у міжнародній безпеці і є одним із загальних принципів підтримання міжнародного миру і безпеки та закріплюються в статуті ООН. Проте для досягнення поставлених цілей потрібна чітка стратегія та бажання саме суб'єктів міжнародного права.

Список використаних джерел

1. Більш безпечний світ: наша спільна відповідальність: Доповідь Групи високого рівня з загроз, викликів та змін Генеральному секретарю ООН. [Б. м.], 2004 // http://www.un.org/News/A_59_565.doc
2. Бошицька К. Ю. Боротьба з міжнародним тероризмом: сучасний стан та перспективи. *Часопис Київського університету права* : Укр. науково-теоретичний часопис. 2015. № 1. 543 с.
3. Мануйлова К. В. Міжнародно-правовий режим нерозповсюдження ядерної зброї в сучасному міжнародному праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. № 35. Т. 2. С. 109.
4. Самойленко Є. А., Голованова В. І. Поняття та види зброї масового знищення у міжнародному праві. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 70. С. 183.
5. Статут ООН від 26.05.1945 р. [Електронне джерело] // Режим доступу : <http://www.un.org/ru/charter-united-nations/>

Науковий керівник: к.ю.н, доцент кафедри Харитонов Р. Ф.

ЄМЕЛЬЯНЕНКО ЮЛІЯ СЕРГІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ГУМАНІТАРНА ІНТЕРВЕНЦІЯ ТА ПРИНЦИП СУВЕРЕННОСТІ ДЕРЖАВ: ПИТАННЯ КОМПРОМІСУ

В останні десятиліття міжнародні відносини зазнають серйозних змін. Після закінчення Холодної війни, міжнародне співтовариство все частіше вдається до нетрадиційних механізмів підтримки міжнародної безпеки. Державний суверенітет не може бути абсолютним, під його прикриттям можуть грубо і масово зневажатися права людини. Їх недотримання при потуранні держав набуло широкого поширення. В умовах багатоаспектної глобалізації світу з'являється обґрунтування необхідності міжнародного втручання у справи країни-порушника. Однією з форм втручання виступає гуманітарна інтервенція.

Поняття «втручання» або «гуманітарна інтервенція», було вперше використано в кінці 1980-х рр. професором міжнародного права Паризького університету Маріо Беттаті і французьким політиком Бернаром Кушнером, які наголошували, що заради захисту прав людини, демократичні держави мають право та навіть зобов'язані втручатися у внутрішні справи інших держав, незважаючи на їх суверенітет [5].

Існують різні трактування гуманітарної інтервенції, в тому числі з позиції її теорії. Так, «теорія інтервенції, заснованої на принципах гуманності, визнає право однієї держави здійснювати міжнародний контроль за діями іншої держави в питаннях, що відносяться до її внутрішнього суверенітету, в ситуаціях, що вступають у протиріччя з нормами гуманності».

Також існує визначення гуманітарної інтервенції і в Статуті ООН, в якому зазначається, що: гуманітарна інтервенція – застосування сили або загроза силою, здійснювана державою або групою держав за межами своїх кордонів без згоди країни, на території якої застосовується сила, для запобігання гуманітарної катастрофи або геноциду місцевого населення [4].

Гуманітарна інтервенція є вже протягом багатьох років об'єктом серйозних і суперечливих наукових дебатів. Дебати в першу чергу стосуються легітимності подібних операцій в рамках міжнародного права. Найважливішою проблемою, з якою дослідники стикаються, виявляється колізія між юридичним принципом суверенітету держави і моральним імперативом захисту прав людини. Багато вчених і політичних діячів вважають прийнятним застосування сили державою або групою держав в гуманітарних і справедливих цілях посиляючись на Статут ООН, а також і на міжнародне право [2].

Таким чином, залишається відкритим питання, в яких ситуаціях і чи дозволено взагалі державам або групі держав застосовувати збройну силу, з метою втручання під егідою гуманітарного характеру у внутрішні справи іншої держави порушуючи його суверенітет і основоположні принципи міжнародного права. Право на інтервенцію і концепція державного суверенітету неминуче будуть стикатися. На думку Карін Фірк, можливість колізії між суверенітетом держави і правами людини досить висока, оскільки міжнародне співтовариство готове йти на порушення рівноваги світу з метою примусу дотримання прав людини [3].

На даний момент питання про допустимість і юридичне обґрунтування гуманітарних інтервенцій є відкритим і багато в чому залежить від трактування тих чи інших положень Статуту ООН.

Незважаючи на невирішену правову колізію принципів суверенітету та захисту прав людини, за останні кілька десятиліть було реалізовано низку гуманітарних операцій. Аналізуючи

випадки подібних втручань, можна відзначити, що в будь-якій з країн-об'єктів інтервенції спостерігається активна взаємодія, а часом і зіткнення геополітичних інтересів сусідніх і регіональних держав. Практика показує, що на сучасному етапі гуманітарні інтервенції, здійснювані в тому чи іншому регіоні, найчастіше не досягають поставлених цілей. Спокій в даному районі конфлікту не встановлюється, а втручання «миротворців» призводить до ескалації конфлікту і провалу гуманітарної інтервенції [1, с. 134].

Все вищезазначене дає підстави заявляти про необхідність реорганізації існуючої системи міжнародної безпеки через реформування діяльності ООН, а особлива увага стоїть при цьому приділити Раді Безпеки ООН при врахуванні мінливих геополітичних реалій сучасного світу.

Отже, розвиток і підтримка інституту прав людини міжнародним співтовариством сприяє збільшенню такого явища, як «гуманітарна інтервенція», головним завданням якої є захист населення, а, з іншого боку, дане явище серйозно обмежує і обмежують суверенітет окремої держави в його традиційному розумінні, як невтручання однієї держави у справи іншої.

Список використаних джерел

1. Левенець А. В. Гуманітарна інтервенція як виняток з принципу невтручання у справи держав. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Правознавство*. 2019. Т. 24, вип. 1. С. 32–40.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення: 13.10.2021).
3. Fierke K.M. *Diplomatic Interventions. Conflict and Change in a Globalizing World*. New York, Palgrave Macmillan, 2005. URL: https://www.researchgate.net/publication/312132128_Diplomatic_interventions_Conflict_and_change_in_a_globalizing_world (дата звернення: 13.10.2021).
4. *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. Ed. by J.L. Holzgrefe and Robert O. Keohane. Cambridge University Press, 2003. P. 1.
5. Kouchner Bernard: The man behind MSF. URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/406362.stm> (дата звернення: 13.10.2021).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Грушко М. В.

**КИРИЧУК ЄВГЕНІЯ ЯРОСЛАВІВНА,
САВЧЕНКО ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ:
ЦІЛІ Й ПРИНЦИПИ ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ**

Масштабні зміни, що відбулися протягом ХХ – початку ХХІ ст. у міжнародній системі, зокрема, припинення протистояння між соціально-політичними системами, встановлення монополярного світового порядку, підвищення рівня загрози регіональній та глобальній безпеці від міжнародного тероризму та організованої злочинності, висвітлено проблеми формування та функціонування системи міжнародної безпеки. Насамперед мова йде як про її теоретичні аспекти, які зачіпають необхідність переосмислення поняття «міжнародна безпека» та проблеми джерел сучасних загроз, так і про роль міжнародних інституцій, статутним і пріоритетним завданням яких є інституційне та функціональне забезпечення міжнародної безпеки.

У зв'язку з цим дуже актуальними є проблеми формування якісно нової системи міжнародної безпеки, що пояснюється не лише її безумовним значенням для збереження людської цивілізації, а й важливим значенням для стабільного функціонування світу, громада в цілому.

У міжнародному праві під безпекою в основному розуміють стан захищеності інтересів держави, групи держав чи міжнародного співтовариства від зовнішніх і внутрішніх загроз. Забезпечення міжнародного миру і безпеки та запобігання війні є одними з основних завдань міжнародного права. У сучасному взаємозалежному та глобалізованому світі жодна держава не може самостійно гарантувати свою безпеку. Коло загроз міжнародній безпеці постійно розширюється. Поряд із традиційними загрозами, такими як міжнародні конфлікти та зброя масового знищення, з'явилися нові загрози та виклики: тероризм, регіональні та внутрішні збройні конфлікти, організована злочинність. У широкому сенсі загрози міжнародній безпеці також включають економічні та соціальні загрози, включаючи бідність, інфекційні захворювання та екологічні загрози. Це потребує, з одного боку, посилення співпраці між державами, а з іншого – удосконалення існуючої міжнародно-правової бази та вироблення нових норм, орієнтованих на адекватну та ефективну відповідь на ці виклики та загрози. Міжнародна безпека також є передумовою розвитку. Враховуючи це, все більшого значення набуває право міжнародної безпеки та співробітництво держав у цій сфері [1, с. 415].

Під правом міжнародної безпеки слід розуміти сукупність принципів і норм, що регулюють відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного права у сфері забезпечення міжнародного миру і безпеки, запобігання застосуванню збройної сили, обмеження і скорочення озброєнь.

Право міжнародної безпеки поділяється на два взаємопов'язані нормативні комплекси: норми міжнародного права, спрямовані на забезпечення миру (позитивний аспект), і норми, спрямовані на запобігання війні та збройним конфліктам (негативний аспект).

Принципи і норми, засновані на праві міжнародної безпеки, закріплені в конкретних джерелах міжнародного права. Основним документом є Статут ООН [2], що складає основу сучасного права міжнародної безпеки. У преамбулі формулюється одна з головних цілей – «підтримувати міжнародний мир і безпеку і з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загроз миру та придушення актів агресії чи інших порушень миру». Також у Хартії закріплені основні принципи міжнародного права, які становлять правову основу права міжнародної безпеки: заборона застосування сили або загрози силою, принцип мирного вирішення спорів і принцип роззброєння.

Поряд зі Статутом у системі джерел права міжнародної безпеки важливе місце займає Декларація про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин, співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р. та Заключного акта 1975 р. [3]. Конференція з безпеки та співробітництва в Європі значною мірою пояснила зміст основних принципів права міжнародної безпеки, сформульованих у Статуті ООН. Заклучний акт також додав нові принципи (принцип територіальної цілісності, принцип непорушності кордонів та принцип поваги до прав людини), які є надзвичайно важливими для права міжнародної безпеки.

ООН було прийнято низку резолюцій та декларацій, спрямованих на консолідацію правової бази та підвищення ефективності міжнародної безпеки. Важливим є визначення агресії, закріплене в резолюції Генеральної Асамблеї ООН 1974 року [4]; має значення Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про створення загальної системи міжнародного миру і безпеки 1986 р. [5], а також Резолюція про всезагальний підхід до зміцнення міжнародного миру і безпеки відповідно до Статуту ООН 1987 р., Резолюція Генеральної Асамблеї про закріплення міжнародного миру, безпеки та міжнародної співпраці в усіх її аспектах відповідно до Статуту ООН 1989 р., окремі питання безпеки визначено Декларацією про встановлення фактів ООН у сфері підтримки міжнародного миру і безпеки 1991 р. [6, с. 251].

Особливе значення мають міжнародно-правові документи універсального та регіонального характеру, спрямовані на обмеження, скорочення та ліквідацію озброєнь. На регіональному рівні велике значення мають установчі документи регіональних організацій колективної безпеки та прийняті під їх егідою акти.

Крім нормативної частини, що об'єднує правові норми права міжнародної безпеки, велике значення мають міжнародно-правові інститути та засоби гарантування міжнародного миру і безпеки, зосереджені в рамках універсальної та регіональної системи колективної безпеки.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що в процесі історичного розвитку та взаємодії держав останні усвідомлювали необхідність регулювання міжнародних відносин передусім мирними засобами на засадах рівності, справедливості, сумлінного виконання зобов'язань, співпраці та дотримання прав і свобод людини. Але відсутність досконалої системи забезпечення реалізації основоположних принципів і норм права міжнародної безпеки залишає відкритим шлях до пошуку більш ефективних і прогресивних технологій для забезпечення миру, безпеки та виживання, це наявність основних принципів право міжнародної безпеки, що є головною відмінною рисою системи сучасного міжнародного права. Зокрема, системоутворювальну роль у ньому відіграють основні принципи. Тому як науковий, так і практичний інтерес до загальних засад права постійно зростає.

Список використаних джерел

1. Дроздова Ю. В. Поняття права міжнародної безпеки. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 413–417.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду: статут від 26.06.1945. Редакція від 16.09.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
3. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй: декларація від 24.10.1970. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text
4. Визначення агресії: Резолюція 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1974. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74#Text
5. Резолюція 41/187 (XLIV) Генеральної Асамблеї ООН «Проголошення всесвітнього десятиріччя розвитку культури» від 08.12.1986. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_716#Text
6. Репецький В. М., Лисик В. М., Микієвич М. М. Міжнародне публічне право : підручник / за ред. В. М. Репецького. 2-ге вид. Київ : Знання, 2012. 437 с.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент кафедри Харитонов Р. Ф.

КЛИМИШИНА АНАСТАСІЯ ЄВГЕНІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

З давніх часів вирішення будь-якого конфлікту зброєю чи мордуванням було абсолютно нормальним та законним явищем. Історія налічує тисячі прикладів вирішення конфлікту агресивними способами. З кожним наступним століттям та поколінням поряд із традиційними війнами, збройними нападами з'явилися нові загрози: організована злочинність, регіональні та внутрішні збройні конфлікти, тероризм, АТО, ООС та багато інших факторів, які загрожують людству.

А що ж таке взагалі міжнародна безпека? Поняття міжнародної безпеки є досить дискусійним, Васильєв Г.Ю. співвідносить поняття міжнародної безпеки, як відсутність безпосередньої військової загрози [1, с. 158]. Тому можна сказати, що поняття міжнародної безпеки є стан захищеності інтересів держави чи групи держав, міжнародного товариства від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Визначаючи поняття даного питання обов'язково потрібно визначити його значення та аспекти. Тому виходячи із зазначеного, право міжнародної безпеки можна виділити на два аспекти:

- 1) позитивний – норми міжнародного права, орієнтовані на забезпечення миру;
- 2) негативний – норми, спрямовані на відвернення війни та збройних конфліктів.

На сьогодні, питання про міжнародну безпеку є досить актуальним. У сучасному світі жодна держава не може самотійно гарантувати свою безпеку. З кожним роком спектр загроз міжнародній безпеці постійно розширюється. До поняття загроз міжнародної безпеки слід також віднести соціальні, економічні, екологічні загрози. Досить актуальним на 2021 рік є не тільки питання збройного конфлікту між деякими державами, а й питання щодо соціальної міжнародної безпеки, яка включає у своє розуміння бідність та інфекційні захворювання. З приходом у світ COVID-19 у 2020 році, питання про міжнародну безпеку дещо було поставлене під питання, адже кожен день одночасно по всьому світі вмирають тисячі людей. Тому тепер можна поставити питання, а чи тільки зброя може знищити все людство?

Розкриваючи зміст питання міжнародної безпеки неодмінно потрібно зазначити про систему та складові міжнародної безпеки. Систему міжнародної безпеки складають такі складові, а саме:

- політика, яка регулює питання гарантії миру як для окремої країни, так і всієї світової спільноти;
- відносини у сфері економіки, політики, соціально та військового спрямування, конфлікти та сутички;
- умови, які необхідні для існування і функціонування держав, забезпечення їхнього повного суверенітету та рівноправних відносин з іншими країнами;
- метод захисту безпеки громадян, суспільства та національних інтересів держав.

Неодмінно потрібно зазначити про моделі міжнародної безпеки. Для прикладу будуть слугувати більшість цивілізованих та стабільних країн світу, які входять до світового форуму G20. Такий науковець та доктор політичних наук Коломієць О.В. поділив моделі міжнародної безпеки таким чином: «Англосаксонська модель «світового панування» – представниками даної моделі є США та Великобританія. Дані моделі притаманні принципипі дипломатії, співробітництва, міжнародно-правове врегулювання проблем. Наступна модель «Безпекова модель «регіонального лідерства» – представники Франція, РФ, Японія, Бразилія. Модель «ядерного стримування» Китаю та Індії, дотримуються певної стратегії «ядерного стримування». Наступна модель міжнародної безпеки нейтральна модель безпеки, її представниками є країни Швейцарія, Швеція, Фінляндія. Даної моделі особливістю є політика неприєднання до військово-політичних блоків і нейтралітету. І нарешті колективна модель безпеки (Німеччина, Італія, Польща, Румунія та ПАР) [2, с. 23]. Дані моделі свідчать про високо розвиненість та готовність до будь-яких агресивних нападів в їхню сторону. Щодо Української моделі безпеки виникають дефініції та суперечки, адже Україна перебуває у складному періоді, тому їй досить важко віднести до вищезазначених моделей міжнародної безпеки. Відмова України від ядерної зброї 1996 року зробила державу значно слабшою та в майбутньому спричинила важкі наслідки, які ще тривають нині. Найважчим роком для України виявився 2014 рік, коли країна-агресор напала на територію України та анексувала АР Крим, сплинуло сім років, а військові напади так і тривають на сході України.

Підсумовуючи вищесказане, можна зауважити, що тема міжнародної безпеки буде актуальною завжди. Міжнародна безпека є важливим фактором для усіх країн світу. Для української держави сучасні трансформації політики, обумовлюють необхідне формування безпеки та взаємодії з міжнародними системами безпеки. Отже, удосконалити систему безпеки України й убезпечити захист інтересів держави потрібно негайно створити могутню армію.

Список використаних джерел

1. Васильєв Г. Ю. Підтримка міжнародної безпеки-глобальна проблема людства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого*. 2014. № 2(21). 158 с.
2. Коломієць О. В. Особливості системи міжнародної безпеки в умовах глобалізації: автореферат. Одеса, 2015. 23 с.

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

КОПИЦЯ АЛІНА ІГОРІВНА, ЛЕВИЦЬКА ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Стрімкий розвиток інформаційних цифрових технологій у світі та масова комп'ютеризація, які спостерігаються суспільством останнє десятиріччя, покликані значно спростити життя сучасній людині. Однак позитивний вплив промислової революції супроводжується також і динамічним розвитком нового виду протиправних діянь – кіберзлочинів, які з кожним роком стають дедалі масовішими і небезпечнішими.

Яскравим прикладом такого масштабного кіберзлочину є атака вірусом Petya в 2017 році. В ході якої були уражені великі енергетичні компанії, українські банки, електронні системи аеропортів Харкова та "Бориспіль", Чорнобильської АЕС, урядові сайти, київський метрополітен та інші. За даними експертів Міжнародного валютного фонду, економічні втрати від атаки вірусу Petya становили майже 850 млн доларів. Водночас більшість заяв постраждалих компаній до кіберполіції про втрату даних залишилися без відповіді, адже знайти та притягти до відповідальності зловмисника виявилось неможливим. [1]

На сучасному етапі розвитку українського кіберпростору, правове підґрунтя інформаційної безпеки створюють, перш за все, Конституція України, Кримінальний кодекс, закони України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про національну безпеку України» та інші. Крім того, було прийнято Доктрину інформаційної безпеки України, ратифіковано Конвенцію Ради Європи про кіберзлочинність та рішення Ради національної безпеки та оборони України «Про Стратегію кібербезпеки України» від

26.08.2021 р. Відповідно до останнього нормативно-правового акту пріоритетом забезпечення кібербезпеки України є європейська та євроатлантична інтеграція у цій сфері.

Україна у сфері кібербезпеки планує забезпечити поглиблення євроінтеграційних процесів шляхом уніфікації підходів, методів і засобів забезпечення кібербезпеки з усталеними практиками ЄС і НАТО, вжиття інших узгоджених з ключовими іноземними партнерами заходів, спрямованих на посилення кіберстійкості України, розвиток спроможностей національної системи кібербезпеки та захист національних інтересів у кіберпросторі [2].

Крім того, одними з основних напрямків розвитку кіберсфери на міжнародному рівні є налагодження кібердипломатії у частині спільної координації заходів з протидії кіберінцидентам, запровадження практики спільних заяв про масштабні кібератаки проти України та США, а також боротьба з вимагачами, які діють у кіберпросторі. Україна підтримує започатковану США ініціативу Counter Ransomware Initiative і готова координувати зусилля основних суб'єктів кібербезпеки для ефективної протидії таким злочинцям. Перспективним для ефективного реагування на кіберзлочини є створення певного специфічного виду кібервійськ, які по суті будуть перейняттям успішного досвіду заходів кібероборони реалізованих в США.

На сучасному етапі міжнародної співпраці вже існує практика спільних заяв США із союзниками щодо масштабних кібератак. Україна також має досвід спільного розслідування та реагування на подібні кіберінциденти та кібератаки на міжнародному рівні. Зокрема, було проведено кілька спільних операцій кіберкомандування США та Міністерства оборони України.

Учасники 4-го Кібердіалогу Україна-США розглянули питання методології оцінки кіберзагроз, протидії ransomware-атакам, можливостей поглиблення обміну інформацією про кіберінциденти між міжнародними партнерами, розробки міжнародних стандартів відповідальної поведінки в кіберпросторі, зокрема щодо атрибуції кібератак, перспектив прийняття конвенції про кіберзлочинність на рівні ООН.

За результатами зустрічі до кінця 2021 року планується укладення угоди, яка регулюватиме обмін досвідом та інформацією щодо протидії агресії Російської Федерації у кіберпросторі, а також розробки спільних протоколів дій. Крім того, майбутня угода передбачатиме побудову платформи взаємообміну інформацією про кіберінциденти в інтересах системи управління та спільні дії щодо захисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, а також надання нашим партнерам відповідної інформації для покращення системи реагування на кіберінциденти. Важливою частиною цієї угоди стане питання обміну досвідом у рамках системи управління ризи-

ками (Risk Management), що дозволить забезпечити національну стійкість України та використання досвіду США з організації взаємодії у сфері кібербезпеки з приватним сектором. В результаті планується реалізація конкретних проектів міжнародної технічної допомоги щодо побудови мережі галузевих і регіональних операційних центрів безпеки (Security Operation Centre) та команд реагування (CSIRT), які передбачені Стратегією кібербезпеки України та формування за допомогою США кадрового потенціалу з кібербезпеки шляхом проведення навчальних курсів на базі CISA, тренінгів, спільних навчань.

Підсумовуючи вищевказане, можна зазначити, що міжнародна співпраця України у сфері кібербезпеки та кіберзахисту є важливою складовою та перспективним напрямком розвитку для ефективного забезпечення не лише національної безпеки нашої держави, а і безпеки європейської та загалом глобальної. Стрімкий розвиток інформаційних цифрових технологій несе не тільки користь комп'ютеризації промислової ланки, а й загрозу безпеці як цілого суспільства та держави, так і окремих громадян. Лише спільними силами можливо протидіяти кіберзагрозам шляхом вироблення єдиних підходів в боротьбі з ними, оперативного реагування та цілковитої співпраці.

Список використаних джерел

1. Газізова Ю. Кіберзлочинність в Україні. Ера цифрових технологій – ера нових злочинів. *Юрист&Закон*. 2020. URL: <http://surl.li/aqgyo>
2. Рішення Ради національної безпеки та оборони України «Про Стратегію кібербезпеки України» від 26.08.2021 р. URL: <http://surl.li/aqgxi>
3. Демедюк С. Необхідно підвищити рівень українсько-американського діалогу у сфері кібербезпеки. URL: <http://surl.li/aqgzd>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Мануїлова К. В.

МАСЛОВСЬКА ТЕТЯНА ПАВЛІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ВИКОРИСТАННЯ СИЛИ У КІБЕРПРОСТОРІ В РАМКАХ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Таке визначення, як кібервійна має співзв'язок з такими поняттями як кібервійна, кібератака кібероперація та кіберзлочин.

Для того, щоб якомога краще зрозуміти вище згадані терміни, можна звернути увагу на думку Ендрю Стормсома. Це фахівець

з інформаційних технологій та безпеки. Він пропонує префікс «кібер» видалити і застосовувати ті ж рішення, які повинні бути використанні в класичному кримінальному праві [1].

Звертаючи вашу увагу, автор наголошує на тому, що неможливо уявити будь-який акт кібервійни, який також не буде порушенням чинних законів. Тобто, кібервійна завжди є кіберзлочином, але не кожен кіберзлочин може бути визнаний актом кібервійни.

Неможливо не згадати українських вчених, а саме О.О. Мережко, який зазначає, що у міжнародному праві немає ясних та певних критеріїв, які допомогли б відділити акти звичайного комп'ютерного хуліганства від таких нападів, які завдяки своїй серйозності мають характер збройного нападу на державу, або є початком збройної агресії проти певної держави [4, с. 151].

Щодо норм сучасного міжнародного права, точніше Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949 року, що торкається саме захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I від 08.06.1977 року), в період збройних конфліктів нападами визначаються: «акти насильства щодо противника незалежно від того, здійснюються вони під час наступу чи оборони» (ст. 49) [3].

Цей протокол розповсюджує свою дію на всі об'єкти та напади, незалежно від того, де вони розташовуються або здійснюються своєю діяльністю. До того ж, у 1977 р. Такого поняття, як кіберпростір формально враховано не було у положеннях цієї статті та самого поняття до того ж не існувало.

Займатися такою діяльністю можуть не тільки певні особи, групи чи організації (включаючи терористичні), а навіть й держави або коаліції держав. Кібернетичні атаки можуть здійснюватися як з іншими нападами так і окремо, що беззаперечно загрожує суверенітету та безпеці держави.

За суб'єктивним складом кібернетичні напади можна класифікувати на:

- 1) атаки, які здійснюються або фізичними або юридичними особами, їх об'єднаннями чи державами проти фізичних чи юридичних осіб або їх об'єднань;

- 2) атаки, які здійснюються особами юридичними та фізичними, а також їх об'єднаннями самостійно чи за участі (сприяння, фінансування) держави проти держав чи міжнародного правопорядку;

В цих атаках мають місце факти вчинення кіберзлочинів. Вони наносять значну шкоду або навіть спричиняють смерті людей, пошкодження чи знищення окремих об'єктів. Внаслідок таких атак можуть бути виведені із ладу навіть об'єкти критичної інфраструктури з масштабними і серйозними наслідками;

3) атаки здійснюються спеціальними підрозділами держави проти інших держав чи міжнародного правопорядку або збройними силами.

Тобто, тут йдеться про те, що коли здійснюються такі атаки, то їх можна віднести до міжнародного кібернетичного нападу.

За допомогою звичаїв та основних принципів міжнародного права можна регулювати кіберпростір, тим самим забезпечивши кібербезпеку.

Принцип суверенної рівності держав – один із основних та важливих. В ньому йдеться про те, що абсолютно люба держава володіє юрисдикцією та владою в межах своєї території, а відповідно і інфраструктури інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ), що розташована на ній. Цей принцип зобов'язує держав до відповідальності, а саме, які-небудь атаки проти інших країн чи інституцій, які б могли порушити міжнародне право, не було організовано чи здійснено з її території [2].

Неможливо не виділити принцип добросусідства (ст. 74 Статуту ООН), який також покладає певні зобов'язання на кожную державу, а саме не дозволяє використовувати власну територію для таких дій, які суперечать правам інших держав [3].

Далі можна виділити принцип «не завдавати шкоди», саме в Стокгольмській декларації 1972 р. отримав нормативне закріплення, а також декларації Ріо 1992 р. та існує як звичаєва норма.

Важливого значення набув принцип належної добросовісності, який регулює кіберпростір, а також забезпечує кібербезпеку, саме цей принцип застосовується для боротьби з фінансуванням тероризму та самим тероризмом [2].

Отже, принципи є важливим елементом у міжнародному праві, які забезпечують кібербезпеку. Знову повертаємося до О.О. Мережка, а саме до монографії «Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права». Вчений звертає нашу увагу на проект Конвенції про заборону використання кібервійни в Інтернеті. В ст.1 проекту йдеться про наступне визначення: «кібервійна – використання Інтернету й пов'язаних з ним технологічних та інформаційних засобів однією державою з метою заподіяння шкоди військовій, технологічній, економічній, політичній та інформаційній безпеці та суверенітету держави».

«Інтернет є спадщиною людства, яке використовується тільки в мирних цілях», – так зазначає Олександр Олександрович.

До того ж, американська транснаціональна компанія Cisco формулює кібервійну як Інтернет-конфлікт, який передбачає проникнення у комп'ютерні системи та мережі інших країн.

Також потрібно розглянути норми міжнародного права, які використовуються для регулювання засобів здійснення кібернападів або за допомогою кібернетичної зброї.

Каберник В. – начальник відділу перспективних науково-освітніх розробок Управління інноваційного розвитку Росії, звертає увагу на те, що кіберзброєю є різні технічні та програмні засоби, які спрямовують свою діяльність на експлуатацію вразливостей у системах передачі та обробки інформації або програмно-технічних системах (віруси типу Flame, зомбімережі, DOS і DDOS-атаки).

Якщо держава застосовує кібернетичну зброю, то це можна віднести до міжнародного злочину агресії. Найбільш тяжкі міжнародні злочини – це певні міжнародні правопорушення, які загрожують знищенню існуючого міжнародного порядку, порушують права та інтереси всього світового співтовариства, як правило вчиняються з неправомірним застосуванням збройних сил, інших неправомірних примусових заходів, ставлять під загрозу існування держави тощо.

Тому, якщо кібератака включає здійснення дій, передбачених кримінальним і міжнародним правом, такі діяння можуть бути кваліфіковані як кіберзлочини та міжнародні кібернетичні злочини відповідно.

Список використаних джерел

1. Bradley T. When is a Cybercrime an Act of Cyberwar? URL: https://www.pcworld.com/article/250308/when_is_a_cybercrime_an_act_of_cyberwar_html (дата звернення: 03.11.2021)
2. Matthias C. Kettmann. Ensuring Cybersecurity through International Law. URL: https://www.jstor.org/stable/26296737?readnow=1&refreqid=excelsior%3A6fb9e65c043f51fa573028c4c61c9e93&seq=4#page_scan_tab_contents (дата звернення: 03.11.2021).
3. Summary of relevant aspects of Corfu Channel case (Merits). URL: <https://www.ijl.org/wpcontent/uploads/2016/08/Summary-of-and-extract-from-Corfu-Channel-Case-United-Kingdom-v-Albania.pdf> (дата звернення: 03.11.2021).
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол від 08.06.1977р.). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (дата звернення: 03.11.2021).
5. Мережко О. О. Проблеми теорії міжнародного публічного і приватного права. Київ : Юстиніан, 2010. 320 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Грушко М. В.

МІЖНАРОДНЕ МОРСЬКЕ ПРАВО

МОКРЯНСЬКА АНАСТАСІЯ ПАВЛІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ МОРСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ (ІМО)

Досліджуючи питання Міжнародної морської організації варто спочатку зауважити, що одним із засобів регулювання морського міжнародного права являється прийняття конвенцій на дипломатичних конференціях, що входить до повноважень ІМО. Ця спеціалізована установа ООН, яка була утворена 6 березня 1948 року, спрямовує свою діяльність на скасування дискримінаційних дій, які зачіпають міжнародне торговельне судноплавство і регулює прийняття стандартів по забезпеченню безпеки на морі і запобіганню забруднення з суден довкілля, в першу чергу, морського [4, с. 133–134].

Конвенції прийняті ІМО можуть застосовуватись до суден на загальних підставах у вигляді проведення перевірок органами державного портового контролю або контролю з боку держави прапора. Щоб конвенція набрала чинності потрібно аби її ратифікувала або іншим прийнятним юридичним способом схвалила визначена кількість державою [1, с. 235].

Якщо говорити про компетенцію правового регулювання ІМО, то потрібно зазначити, що вона включає: проектування і будівництво суден та конструювання і експлуатацію судових систем і обладнання; кораблеводіння, зв'язок, пошук і рятування на морі; безпечне перевезення всіх типів вантажів і контейнерів; забезпечення готовності боротьби з масштабним забрудненням і забрудненням з суден; запобігання тероризму, актам незаконного втручання у функціонування об'єктів морської інфраструктури, а також піратству; підготовку моряків та виконання ними функціональних обов'язків на всіх типах суден та інше [2, с. 6–10].

У 1994 році Україна також стала членом Міжнародної морської організації. Одним з головних мотивів була участь у правотворчій діяльності, тому що вплив її актів на міжнародно-правові умови функціонування морського комплексу держави є незаперечним і значним.

Участь України в роботі ІМО має велике практичне значення. Одним із важливих питань на сьогоднішній день є належна імплементація її інструментів. Забезпечення безпеки в українських портах, плавання у водах, що перебувають під її юрисдикцією, спрощення формальностей, пов'язаних із прибуттям або відправленням суден і вантажу, слугують важливою запорукою подальшого зміцнення потенціалу України, як транзитної держави.

Україна також пропонує у рамках ІМО пропозиції, спрямовані на боротьбу з піратством. Ця проблема також є актуальною, адже зараз Організація вживає заходи щодо боротьби з піратством та збройними пограбуваннями суден.

Іще одним важливим напрямком діяльності України в ІМО являється захист прав і законних інтересів моряків. Наша країна посідає провідне місце серед держав, які готують працівників для міжнародного судноплавства [3, с. 32–42].

Але щоб захистити права моряків на міжнародній арені, потрібно спочатку прибрати корупцію, яка є в самій країні. Країна намагається знайти шляхи вирішення. 11 лютого 2021 року було піднято питання щодо корупції в морській галузі, а також підвищення цін у системі дипломування та сертифікації фахівців. Представники «Українського об'єднання моряків» висловилися проти корупції в системі дипломування моряків, незахищеності електронного кабінету моряка, а також з вимогою внесення змін до Кодексу торговельного мореплавства України, при дотриманні яких вони зможуть отримувати повторне підтвердження дійсності дипломів без складання іспитів у державних кваліфікаційних комісіях. Також моряки передали звернення до керівництва держави із закликом посприяти вирішенню зазначених проблем. Але чітких заходів поки з боку держави так і не було [5].

Отже, Україна намагається приводити свої національні стандарти у відповідність з міжнародними, а також вносити відповідні корективи щодо комфортного функціонування країни в морській сфері. Міжнародна нормативно-правова система далека від досконалості. Головна ціль галузі морського права – продуктивна боротьба з проблемами, які ІМО намагається вирішити. Але вдале вирішення усіх питань навряд чи буде досягнуто у близькому майбутньому. А невдалі спроби можуть призвести до подвоєння витрат та даремний сплив часу.

Список використаних джерел

1. Біляр К. Л. Загальна характеристика правотворчої діяльності Міжнародної морської організації (ІМО). *Часопис Київського університету права НАН України*. 2015. 293 с.

2. Білляр К. Л. Роль Міжнародної морської організації (ІМО) у вирішенні соціальних проблем моряків. *Актуальні проблеми правознавства та міжнародних відносин* : Ювілейний збірник факультету правознавства та міжнародних відносин Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі / Міністерство фінансів України : УДУФМТ, 2010. 245 с.
3. Білляр К. Создание Международной морской организации (ИМО) и ее задачи в современных условиях. *Закон и Жизнь* : *Международный научно-практический правовой журнал*. 2015. 182 с.
4. Гуменюк Б. І. Міжнародна морська організація. Українська дипломатична енциклопедія : у 2-х т. Редкол. : Л. В. Губерський (голова) та ін. К. : Знання України, 2004. 812 с.
5. Шляхи вирішення проблем моряків. URL: <https://khoda.gov.ua/shljahivir%D1%96shennja-problem-morjak%D1%96v-napracovuvatimut-razomz-oblasnoju-vladoju->

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

ЛЕЩЕНКО ЛІНА СЕРГІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ БЕЗПЕКИ МОРЕПЛАВСТВА

Сучасний етап розвитку світової спільноти відомий процесами глобалізації міжнародних відносин, формування спільних економічних, правових, інформаційних просторів тощо.

Проблема забезпечення безпечного судноволодіння сьогодні є пріоритетною для морського транспорту, оскільки від її успішного вирішення залежить захист життя і здоров'я членів екіпажу, збереження транспортних засобів і вантажів. Ця проблема вже давно змінилася з національної на міжнародну. Численні аварії в океанських водах забрали життя багатьох людей, завдали екологічної шкоди та численних збитків судновласникам.

У час бурхливого технологічного розвитку, масштабування суден, стрімких рейсів у багатьох частинах Світового океану, потреба в міжнародно-правовому регулюванні безпеки мореплавства стає все більш важливою.

Забезпечення безпеки плавання – це комплекс заходів, пов'язаних із досягненням необхідного рівня надійності та живучості судна, забезпеченням його безпечної експлуатації в Світовому океані. Для належного виконання цих заходів було створено декілька конвенцій.

Найголовніший морський документ, який містить вимоги до конструкцій, обладнання та постачання морських суден – це Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі 1974 року (International Convention for the Safety of Life at Sea – СОЛАС). Вимог конвенції повинні дотримуватися всі судна, які здійснюють міжнародні рейси, в тому числі й пасажирські та вантажні. Ця конвенція містить 13 статей і Додаток, який складається з 12 глав.

Міжнародний кодекс з управління безпечною експлуатацією суден і запобігання забруднення було прийнято Асамблеєю ІМО в 1993 році. Щоб зрозуміти важливість цього Кодексу та зробити його обов'язковим до застосування, було включено главу IX «Управління безпечною експлуатацією суден» у Додаток до SOLAS-74. Його головне призначення – забезпечення безпеки на морі, запобігання нещасним випадкам або загибелі людей та зменшення заподіяння шкоди навколишньому середовищу, включаючи морське середовище та майно [1, с. 245–249].

Проаналізувавши вищевказане джерело, можна виділити декілька чинників, що визначають умови безпеки мореплавства:

- 1) інструкції щодо проектування, будівництва та обладнання морських суден;
- 2) порядок, що пов'язаний з експлуатацією судна;
- 3) порядок організації пошуково-рятувальних робіт;
- 4) про організацію розслідування морських аварій та інспекцій у портах [2, с. 445].

Незважаючи на загальні зусилля щодо забезпечення безпеки на морі, статистика не свідчить про щорічне зниження кількості аварій на морі на початку ХХІ століття, порівняно з попередніми десятиліттями [3, с. 173].

Як свідчать факти, більшість морських аварій відбувається через помилки, недбалість, недостатню дієздатність капітана та екіпажу судна. Тому людський фактор є важливим елементом у системі заходів щодо забезпечення безпеки мореплавства. Відповідно до міжнародних вимог судно має бути оснащено екіпажем відповідної кількості та кваліфікації. Тому Міжнародна конвенція про підготовку та дипломування моряків та несення вахти 1978 року встановлює конкретні вимоги до віку, стану здоров'я та кваліфікації суднового персоналу [4].

Для забезпечення безпеки судноплавства в майбутньому необхідно проводити ретельне розслідування кожної морської аварії. Ця вимога закріплена в SOLAS 74/78, яка зобов'язує уряди розслідувати будь-яку морську аварію, що сталася на будь-якому з його суден і передавати інформацію про результати такого розслідування в ІМО.

Отже, сьогодні досягнення та розвиток безпеки мореплавства забезпечується прийняттям комплексу міжнародно-правових

та національних правових стандартів і процедур, конвенцій, кодексів, меморандумів, які встановлюють відносно жорсткі вимоги. Безпека мореплавства повинна завжди займати перше місце у житті кожного моряка. Тому всі, хто колись пов'язали своє життя з морем, повинні неухильно дотримуватися всіх пунктів, прописаних у кожній конвенції.

Список використаних джерел

1. Борисова Л.Ф. Анализ причин столкновения судов и проблемы безопасности мореплавания. *Наука и образование : материалы междунар. науч.-техн. конф.* Мурманск : МГТУ. 2004. Ч. 5. С. 24–249.
2. Боброва Ю. В., Гуцуляк В. Н., Колодкин А. Л., Мировой океан. Международно-правовой режим. Основные проблемы. М. : Статут, 2007. 637 с.
3. Анцелевич Г. А. Международное морское торговое право : учебное пособие. Киев : Слово, 2003. 560 с.
4. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_053#Text (дата звернення: 10.11.2021).

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

ПУСТОВОЙТЕНКО АНАСТАСІЯ ОЛЕГІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНИЙ ПРАВОВИЙ РЕЖИМ АНТАРКТИКИ

В умовах поширення тенденції зі зміни світових кліматичних умов, спричинених настанням глобального потепління, що, на думку більшості науковців, стало результатом людської діяльності, виникла необхідність у розробленні ефективних механізмів з метою зменшення загрозливих масштабів поширення такої проблеми людства. Оскільки екологічні проблеми завжди мають світовий характер, а отже є спільними для вирішення не окремих держав, а насамперед міжнародних спільнот, саме тому в рамках вивчення міжнародного права досліджувана тема є досить актуальною.

Слід зазначити, що саме з ціллю розроблення спільних заходів задля стримуванню глобального потепління, з 1 по 12 листопада 2021 року у Глазго розпочала свою роботу Міжнародна конференція, присвячена кліматичним змінам, що проводиться під егідою ООН. Кінцевим результатом проведення такого масштабного заходу є намір учасниками, які представляють близько 200 країн, в тому числі і Україну, досягти мети Паризької

угоди 2015 року стосовно недопущення станом на 21 століття різкого підвищення температур, більш ніж на 1,5–2 градуси за Цельсієм, що у свою чергу може стати причиною початку катастрофічного руйнування екосистеми.

В межах обраної тематики, варто зазначити, що міжнародний правовий режим Антарктики поширюється не лише на материк Антарктиду, площею приблизно 14 млн км², але й на острови, льодовики та моря, які прилягають до материка. Слід зазначити, що оскільки правовий режим такої території є особливим, саме тому підлягає нормативному визначенню не єдиним міжнародним договором, а цілою системою міжнародних актів, зокрема конвенціями, протоколами та рекомендаціями, що деталізують його базові положення та встановлюють окремі режими Антарктики по конкретних напрямках здійснення нею певних видів діяльності.

Основним джерелом у системі актів, що визначають правовий режим Антарктики є Договір про Антарктику, підписаний та укладений 1 грудня 1959 року у м. Вашингтоні, проте був визнаний 1961 року, після його ратифікації 12 країнами, згодом до положень цього акту приєдналась і Україна. Відповідно до ст. 1 зазначеного Договору, Антарктика може використовуватися лише з мирною метою, саме тому забороняється створювати військові бази, укріплення, здійснювати маневри військового характеру, випробовувати зброю, тобто передбачається функціонування Антарктики як демілітаризованої зони [1, ст. 1]. Положення Договору також закріплюють за нею статус нейтралізованої території, саме тому Антарктика є без'ядерною територією, на якій не можуть проводитись будь які випробування із ядерною зброєю, а також на територію якої забороняється викидання радіоактивних відходів. Крім того, гарантується свобода у проведенні різних наукових досліджень та здійснення діяльності в цілях міжнародного співробітництва. Слід зазначити, що цим Договором також визнається територіальна недоторканність Антарктики, тобто жодна з країн – підписантів договору не можуть претендувати на її територію та здійснювати посягання на неї, допоки такий нормативний акт зберігає свою чинність.

Варто звернути увагу і на недоліки даного Договору: відсутність вимог, що стосуються відмови держав від тих претензій на територію, які вони мали до моменту набрання чинності Договором про Антарктику, тобто до 1961 року; Договір не стосується тих вимог, що засновані на діяльності держав на території Антарктики; крім того, Договір не передбачає права на визнання чи не визнання інших претензій на територію.

Іншими системоутворюючими нормативними актами, які визначають режим Антарктики виступають: Конвенція про

збереження антарктичних тюленів від 1971 р., Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики 1980 р., що регулюють основні питання збереження та охорони флори, фауни на такій території; Протокол про охорону навколишнього середовища 1991 р., а також рекомендації Консультативних нарад держав, які є сторонами Договору.

Аналізуючи положення Протоколу про охорону навколишнього середовища, слід звернути увагу на тому, що такий акт закріпив за Антарктикою природно-заповідний статус, а також встановив за країнами, які приєдналися до Протоколу, відповідальність за охорону її навколишнього природного середовища [2, ст. 2]. Саме з цією метою було створено Комітет з охорони навколишнього природного середовища, що стало суттєвим доповненням до Протоколу, також Секретаріат Антарктичного договору. Крім того, на території дії Договору про Антарктику, а також відповідного Протоколу, заборонено видобувати корисні копалини та розробляти родовища, окрім проведення досліджень в наукових цілях.

Відповідно до ст. 2 Конвенції про збереження антарктичних тюленів від 1971 р. була закріплена домовленість стосовно обмеження громадянами країн – учасників Конвенції, а також суден, що проходять під їх прапорами, права виловлювати тюленів, тобто передбачається існування спеціального дозволу на їх вилов та забій, але в обмеженому обсязі [3, ст. 2].

Отже, врегулюванню питання міжнародно-правового статусу Антарктики повинна надаватись значна увага, адже від цього залежить власне діяльність країн, що є учасниками Договору про Антарктику, у тому числі й України. Саме тому вагомим здобутком стало створення Договору про Антарктику задля забезпечення наукових досліджень і збереження миру на континенті.

Список використаних джерел

1. Договір про Антарктику від 01 грудня 1959 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_224
2. Протокол про охорону навколишнього середовища до Договору про Антарктику від 04 жовтня 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_645
3. Конвенція про зберігання тюленів Антарктики від 01 червня 1972 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_477

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Каненберг-Сандул О. К.

СЕКЦІЯ 12

МІЖНАРОДНЕ ПОВІТРЯНЕ ТА КОСМІЧНЕ ПРАВО

ДАНІЛЕЙКО ПОЛІНА МАКСИМІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ ЗА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОСМОСІ

Досліджуючи питання міжнародно-правової відповідальності держав за діяльність у космосі я опиралася на положення двох основних документів, які на даний час регулюють цю проблему: Договір про космос 1967 року та Конвенцію про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічним об'єктам 1972 року.

Досліджуючу данне питання, ми можемо говорити про два види відповідальності у космічному праві: політичну та матеріальну [4, с. 5].

Політична відповідальність настає для держав, які беруть участь у правових відносинах, пов'язаних з використанням космічного простору, небесних об'єктів, включно Місяць. Суть політичної відповідальності полягає у дотриманні загальних принципів міжнародного права та норм міжнародного космічного права. Матеріальна відповідальність означає, що держави-учасниці несуть матеріальну відповідальність за заподіяні збитки космічним об'єктам, їхнім складовим частинам на Землі, космічному чи повітряному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, зокрема під час здійснення запуску.

Договір про космос встановлює основні принципи відповідальності держав за їхню національну космічну діяльність. Згідно з договором держави несуть відповідальність за здійсненнями діяльності, пов'язаної із взаємодією на Місяці та інших космічних об'єктів, при чому неважливо здійснюється вона урядовими органами чи неурядовими юридичними особами. Оскільки відповідальність за діяльність останніх несе держава, до якої вони належать, то вона має забезпечити постійний нагляд, тобто, слідкувати, щоб їх діяльність не виходила за дозволені межі Договору. Держава, яка здійснює запуск певного космічного об'єкта несе абсолютну відповідальність за виплату компенсації за шкоду, яку було заподіяно об'єктом на

поверхні Землі або повітряному судну в польоті. Держава, якій було заподіяно шкоду іншою державою, яка здійснювала запуск, може висунути претензію про виплату компенсації за заподіяння їй такої шкоди. Така претензія пред'являється дипломатичними каналами. Якщо такі держави не мають між собою дипломатичних зв'язків, то держава, якій заподіяну шкоду може звернутися з проханням про винесення претензії до іншої держави, яка в таких зв'язках перебуває, або шляхом пред'явлення через Генерального секретаря ООН [4, с. 52]. Згідно зі статтею 10 Конвенції про відповідальність держава, що постраждала, має певні строки подання відповідної претензії, а саме мова йде про строк тривалістю в один рік з моменту безпосереднього вчинення правопорушення і нанесення певної шкоди, або ж рік з моменту виявлення держави, яка нанесла збитків, якщо не було можливим встановлення такого факту, і також нараховується один рік з моменту виявлення державою такої шкоди, оскільки вона могла і не знати про це.

Якщо проблеми не вдалося врегулювати шляхом дипломатичних переговорів, то створюється Комісія з розгляду претензій. Комісія складається з трьох членів, які призначаються відповідним чином: 1 – від держави-позивача, 2 – держави-відповідача, 3 – спільно обома державами (голова Комісії). У випадку, коли неможливо дійти згоди у призначенні голови Комісії, будь-яка з держав має право звернутися до Генерального секретаря ООН, який на їх прохання може призначити голову Комісії на власний розсуд.

Комісія розглядає претензію та визначає суму компенсації, якщо остання буде призначена. Компенсація, яка виплачується за шкоду, визначається відповідно до норм міжнародного права і принципів справедливості, щоб забезпечити повноцінне відшкодування шкоди та відновити становище, яке панувало до заподіяння.

Стаття 19 Конвенції про відповідальність регламентує, що рішення Комісії може бути як обов'язковим так і мати виключно рекомендаційний характер, яке сторони мають розглядати у дусі доброї волі. Рішення спору повинне виноситись у якнайкоротший час, але не пізніше року з моменту її утворення, проте Комісія може продовжити такий строк. Коли рішення все ж таки було прийнято, члени Комісії мають передати завірену копію кожній державі-учасниці і Генеральному секретареві ООН. У законодавствах деяких держав міститься положення про те, що недержавні організації можуть відшкодовувати суму компенсації, які виплатила держава за завдану шкоду. Проте, національне законодавство встановлює певні обмеження страхування максимальним розміром суми, яка, у свою чергу, може бути рівнозначною до максимально необхідної суми страхування відповідальності. Але таке страхування може і не

мати місця у випадку, коли держава навмисно скоїла правопорушення або нанесла певних збитків. Конвенція не поширює свою дію у випадку, коли держава нанесла шкоду фізичним чи юридичним особам, які отримали від неї компенсацію. Регулювання такого роду правовідносини — внутрішня справа держави. Норми національного законодавства врегульовують усі питання з цього приводу, а саме, що стосується руху отриманої суми: процедура їх передачі державою фізичним чи юридичним особам, а також, у випадку, коли потерпілих декілька, врегульовуються питання щодо розподілу коштів між ними.

Держава несе відповідальність і за дії своїх юридичних осіб, які виступають від свого імені, та за нанесену шкоду космічним об'єктам, що є власністю окремих юридичних осіб — ці питання належним чином залишаються не врегульованими [5, с. 41].

Окрему увагу варто приділити питанням взаємної відповідальності держав, які спільно нанесли шкоду. Так, стаття 5 Конвенції про відповідальність зазначає, що дві або більше держави, які спільно проводять запуск космічного об'єкта, несуть солідарну відповідальність за будь-якого виду завдану шкоду. Зміст другого пункту цієї статті містить положення про те, що держави, які спільно несуть відповідальність, можуть укладати угоду про розподіл фінансових зобов'язань між собою. Однак, така угода ніяк не впливає на право постраждалої держави вимагати повної компенсації чи то від союзу держав-порушників, чи будь якої з держав запуску, які несуть солідарну індивідуальну відповідальність.

У разі заподіяння шкоди космічним об'єктом однієї держави космічному об'єкту іншої доведення вини держави-відповідача лежить на державі-відповідачі, оскільки це в її інтересах.

Отже, ми розглянули підстави, за якими держава зобов'язана нести відповідальність, проблеми відповідальності та порядок визначення та виплати компенсації постраждалих державі.

Список використаних джерел

1. Договір принципах діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць, і інші небесні тіла від 27 січня 1967 г.
2. Конвенція про міжнародної відповідальності за збитки, заподіяний космічними об'єктами від 29 березня 1972 р.
3. Андрушко І. П. Космічне право України: проблеми становлення та розвитку. К. : Юрид. думка, 2006. 192 с.
4. Баймуратов М. О. Міжнародне право. Харків : Одисей, 2002. 672 с.
5. <https://space.com.ua/2019/11/19/mizhnarodne-kosmichne-pravo-hto-nese-vidpovidalnist-za-robotu-privatnih-kompanij-2/>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Мануїлова К. В.

КОРОЛЬ АНАСТАСІЯ РОМАНІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА

В сучасних умовах міжнародно-правові відносини у сфері використання і дослідження космічного простору регулюються міжнародним космічним правом. Основними його джерелами є, в першу чергу, ряд резолюцій Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, міжнародних договорів і угод [1]. Однак до сьогодні в рамках даної правової галузі є ряд невизначеностей, необхідність в усуненні яких буде рости з подальшим розвитком космонавтики. Як і у будь-якої іншої галузі міжнародного права, у космічного права є свої особливості, які і стали метою даного дослідження.

Міжнародне космічне право – галузь міжнародного права, принципи і норми якої визначають правовий режим космічного простору, включаючи небесні тіла, і регулюють діяльність держав з використання космосу.

У зв'язку із процесами комерціалізації космічної діяльності в останні роки та утворенням світового ринку космічних послуг і технологій, призвело, у свою чергу до підвищення значимості міжнародного економічного права, так і до активного вторгнення міжнародного приватного права у регулювання діяльності розширеного кола суб'єктів цієї сфери.

Це сталося у зв'язку з виходом на арену даної діяльності паралельно з державами нових суб'єктів – фізичних і юридичних осіб. В той же час, з'явилась потреба у впорядкуванні комерційної діяльності приватного сектора в космосі. На що швидко зреагувало національне космічне право [2, с. 234].

За темпами розвитку сучасне міжнародне космічне право відстає від відповідного національного права і потреб практики. Оскільки важливі аспекти космічної діяльності людини залишаються нерегульованими, в тому числі не існує договірних норм, що встановлюють чіткі визначення таких юридично значущих термінів, як «космічний простір», «космонавт» та ін. А раз немає визначень правових термінів і понять, чи можна вести мову про детальне правове регулювання такої важливої сфери суспільних відносин?

Тому, можна виділити найбільш актуальні проблеми розвитку Міжнародного космічного права, а саме:

1) проблема делімітації космічного і повітряного просторів: ця проблема пов'язана з різним правовим статусом космічного

і повітряного просторів. Космос належить до загальної спадщини людства, а на повітряний простір у межах національної юрисдикції поширюється суверенітет конкретної держави;

2) екологічні фактори космічної діяльності: більшість об'єктів космонавтики залишається в космічному просторі після виконання ними відповідних завдань, утворюючи «космічне сміття». Відповідно, виникли труднощі з регулюванням «космічного руху», а також з відповідальністю за збитки і ушкодження, заподіяні об'єктами «космічного сміття» літальним космічним апаратам;

3) проблема запобігання мілітаризації космічного простору: сутність даної проблеми полягає в тому, що міжнародне космічне право містить заборону розміщення на орбіті тільки зброї масового знищення та випробування ядерної зброї в атмосфері;

4) проблеми юридичної науки і освіти в галузі космічного права: ці проблеми насамперед пов'язані з низьким розвитком в Україні космічних наукових досліджень і недоліками у викладанні космічного права у вищих навчальних закладах. Проте, в галузі науки становище дещо покращилось після утворення Міжнародного центру космічного права НАН України [3].

Отже, розглядаючи особливості правового регулювання космонавтики та труднощі, які стоять перед цією сферою міжнародного публічного права, треба мати на увазі, що міжнародне космічне право створювалось у ті роки, коли зазначена діяльність була виключно діяльністю держав, проте на сьогоднішній день, нею все більше турбуються неурядові юридичні особи. Останнім часом ми являємось очевидцями того, що процес реалізації космічних проектів та комерційних договорів за участю фізичних осіб прискорено розвивається (наприклад, використання Міжнародної космічної станції для приватних проектів, космічний туризм та інші). Але враховуючи суттєве гальмування останніми роками процесу приєднання суб'єктів міжнародного права до основних п'яти договорів з питань космічної діяльності, можна навіть припускати наявність своєрідної кризи міжнародного космічного права, коли кількість суб'єктів космічної діяльності невпинно зростає, а кількість держав, що визнали обов'язковість норм і принципів цієї діяльності, практично стабілізувалася на рівні минулого століття.

Незважаючи на вражаючий початок, космічне право, як самостійна галузь міжнародного космічного права все ще знаходиться на стадії становлення і потребує істотних доопрацювань.

Список використаних джерел

1. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла: ООН.

- Міжнародний документ від 27 січня 1967 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_480 (дата звернення: 09.11.2021).
2. Попов В., Богатов О. Міжнародне космічне право і мілітаризація космосу. *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 231–239.
 3. Шемпученко Ю. С. Проблеми розвитку міжнародного космічного права URL: file:///C:/Users/Vova/Downloads/Nvdau_2007_13_22.pdf (дата звернення: 09.11.2021).

Науковий керівник: д.ю.н., професор, професор кафедри Сурілова О. О.

СТАРЕНКОВА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ КОСМІЧНОГО ПРАВА

Міжнародне космічне право – досить молода підгалузь права, адже її початком прийнято вважати запуск у 1957 р. першого штучного супутника Землі. На сьогоднішній день, даний напрям стрімко набуває популярності і постала проблема відповідальності суб'єктів космічної діяльності. Існує серйозна проблема врегулювання цього питання, адже ні міжнародне, ні національне законодавство будь-якої країни не може досконалим регулювати дане питання.

У міжнародному космічному праві детально регламентуються питання матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну космічними об'єктами (ст. 7 Договору про космос 1967 року і Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами, 1972 г.). Матеріальна відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами, має міжнародно-правовий характер, тобто її суб'єктами є держави, а не фізичні або юридичні особи.

У договорі про космос 1967 р. визначається та закріплюється поняття відповідальності згідно з яким держава несе відповідальність за всю національну космічну діяльність незалежно від того, здійснюється вона урядом або фізичними і юридичними особами. В міжнародному космічному праві визначається два види відповідальності суб'єктів – політична та матеріальна[1].

Політична відповідальність означає, що держави й міжнародні організації, які беруть участь у правовідносинах, що пов'язані з використанням космічного простору і небесних тіл, включаючи Місяць, беруть на себе всю відповідальність.

Матеріальна відповідальність являє собою міжнародну відповідальність за збитки, що заподіяні космічними об'єктами, а також їх складовими частинами як на Землі, так і в повітряному чи космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, іншій державі й її фізичними і юридичними особами (Договір про космос 1967 р., ст. VII) [2].

Особливостями міжнародно-правової відповідальності в космічному праві потрібно вважати таке:

1) держава несе політичну відповідальність за національну діяльність у космосі, незалежно від того, якими суб'єктами права здійснюється така діяльність, а також держава запуску несе міжнародну відповідальність за збитки, заподіяні космічними об'єктами;

2) матеріальна відповідальність держави за збитки регулюється спеціальним договором;

3) передбачаючи абсолютну відповідальність за збитки, космічне право не встановлює верхньої межі виплачуваної компенсації, що характерно для абсолютної відповідальності в інших галузях міжнародного права;

4) держава запуску, одержуючи інформацію про те, що на територію якої-небудь держави упав її об'єкт, і що цей об'єкт є небезпечним чи шкідливим, повинна вжити негайних заходів для запобігання настанню шкоди [3].

Законодавство України не має чітко окреслених меж та підстав щодо відповідальності, тому доцільніше звертатися до Конвенції про міжнародну відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами, 1972 року [4].

Конвенція 1972 р. присвячена питанням відповідальності за здійснення діяльності у космосі. Конвенція закріплює принцип абсолютної (об'єктивної) відповідальності держави, що запускає за шкоду, заподіяну його космічними об'єктами на поверхні Землі або повітряному судну, що знаходиться в польоті.

Ця Конвенція визначає збитки як випадкове позбавлення життя, заподіяння тілесних ушкоджень та шкоди здоров'ю, знищення або пошкодження майна. Неодмінною умовою настання матеріальної відповідальності держави є факт заподіяння космічним об'єктом цієї держави хоча б одного з видів такого збитку.

Оскільки, в Конвенції 1972 р. встановлено принцип абсолютної відповідальності держави, яка запускає, то звільнення від відповідальності можливе лише в разі, якщо ця держава доведе, що шкода є наслідком грубої недбалості будь-якого діяння, вчиненого з наміром завдати шкоди, з боку потерпілої держави, її фізичних або юридичних осіб. Якщо шкода заподіяна в результаті неправомірної діяльності держави, що запускає, то звіль-

нення від відповідальності не може мати місця ні за яких обставин, навіть при наявності вини з боку потерпілої держави.

Положення Конвенції 1972 р не застосовуються, якщо шкода заподіяна космічним об'єктом, що запускає, його власним громадянам, його юридичним особам. Такі випадки не підпадають під дію міжнародного космічного права і регулюються внутрішньодержавним законодавством.

Завдяки дипломатичним переговорам відбувається врегулювання всіх претензій, що стосуються даної сфери. Для розгляду претензій створюються спеціальні комісії. Ці комісії є погоджувальними органами: рішення комісії остаточно і обов'язково тільки в разі наявності відповідної домовленості держав [5, с. 237].

Отже, врегулювання питання міжнародно-правової відповідальності у сфері космічного права, на сьогоднішній день, є дуже важливою темою. Адже тема Космосу дуже активно розвивається і вимагає чіткого регулювання законодавством. Кожен день весь світ спостерігає космічні новації. Потрібно розуміти, що питання відповідальності за шкоду, заподіяну об'єктами, запущеними в космічний простір, мають велике значення, тому що відповідна діяльність здатна вплинути на довкілля, призвести до втрат життя і власності та ін.

Список використаних джерел

1. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла. Договір, Міжнародний документ від 27.01.1967 р Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text
2. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами. Конвенція, Міжнародний документ від 29.03.1972 р. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126#Text
3. Міжнародно-правова відповідальність у космічному праві. Режим доступу : http://www.nvppp.in.ua/vip/2019/3/tom_2/42.pdf
4. Закон України «Про космічну діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 1, ст. 2) Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Сироїд Тетяна Леонідівна. Міжнародне публічне право : навчальний посібник. Х. : ТОВ «Прометей-Прес». 2005. 244 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Грушко М. В.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПОВІТРЯНОГО ПРОСТОРУ

Існування повітряного простору, поряд із сухопутною та водною поверхнею, надрами, космічними просторами та небесними тілами є необхідними умовами для формування міжнародних територій, а також просторової основи для функціонування держав як суб'єктів міжнародного права. Оскільки на даному етапі міжнародна регламентація повітряного простору здійснюється в умовах постійного розвитку, невизначеними залишаються деякі питання щодо його правового режиму, чим і зумовлюється актуальність обраної теми.

Правовий режим повітряного простору розуміється як система правових норм, якою встановлюються та закріплюються права та обов'язки держави щодо повітряного простору, порядку його використання та здійснення повітряного переміщення, а також якими регламентується правовий статус повітряних суден, їх пасажирів, вантажів та членів екіпажу. Правовий режим має прямий взаємозв'язок із територією, над якою він розташований та визначається тим режимом, що на ній існує, саме тому над повітряним простором державної території діє суверенітет держави [1, ст. 99].

Доцільним визнається виділяти наступні різновиди правового режиму повітряного простору, в залежності від особливостей його розташування:

- повітряний режим, що розташовується над територією держави, включаючи прилеглі до неї територіальні води та регулюється відповідним національним законодавством, а також укладеними з іншими державами міжнародними договорами. Аналізуючи питання щодо повітряного режиму України, слід відмітити, що відповідним положенням статті 2 Повітряного кодексу України закріплюється її виключний та повний суверенітет на повітряний простір як на частину території самої держави [2, ст. 2];

- міжнародний повітряний простір, що розташовується над водною поверхнею за межами територіальних вод прибережних держав, включаючи також простір над сушею та водами Антарктики, а також економічними зонами. Варто зазначити, що повітряний простір над Антарктикою визнається закріпленим у статусі нейтралізованого, демілітаризованого і без'ядерного, відповідно до положень міжнародного договору про Антарктику 1959 року.

Розглядаючи межі повітряного простору, варто зазначити його що нижня межа розташована над сухопутною та водною поверхнями Землі, натомість нормами міжнародного права не закріплено верхню межу простору, хоча з практики існування звичаєвих норм як джерела міжнародного права можна зауважити, що вона встановлена на рівні 100–110 км над рівнем моря.

Серед правових актів, що здійснюють регулювання міжнародних повітряних польотів варто зазначити Чиказьку конвенцію про міжнародну цивільну авіацію 1944 року, що закріпила необхідність отримання спеціального дозволу для прольоту та посадки повітряних суден над територією інших держав [3, ст. 3].

У випадку перетину кордонів іншої держави без отриманого дозволу чи вчинення інших заборонених встановленими правилами щодо польотів дій, таке судно набуває статус порушника і зобов'язане здійснити посадку за вимогою уповноважених контролюючих органів. Проте, відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про повітряне сполучення, Угоди про міжнародний повітряний транспорт, що доповнили положення Чиказької конвенції, все ж визнається існування принципу свободи повітря, зокрема: дозволяється здійснювати транзитні польоти через іноземну територію без посадок; гарантується також можливість висаджувати у певних пунктах пасажирів, вивантажувати багаж і пошту, зокрема для їх доставки на іншу територію чи прийняття на борт для доставки; здійснення посадки з метою, що має некомерційний характер, наприклад для проведення технічного огляду тощо. Женевською конвенцією про відкрите море 1958 року, а також статтею 87 Конвенції ООН з морського права 1982 р. закріплюється свобода прольоту над відкритим морем [4, ст. 87]. Що стосується правового режиму повітряного простору Антарктиди, то цивільним суднам надається можливість вільно здійснювати прольоти, але з дотриманням стандартів, закріплених Міжнародною організацією цивільної авіації (за ІКАО закріплений статус спеціалізованої установи ООН). Якщо літальні апарати є військовими, то вони використовуються виключно для проведення наукового дослідження або з іншою мирною метою.

Крім того варто підкреслити необхідність звернення уваги на спеціальне законодавство для визначення порядку прольоту над протоками, наприклад до Конвенції про режим проток 1936 р. у Монтре.

Отже, питання режиму повітряного простору є досить змістовним, саме тому для його визначення слід звертатись до низки міжнародних правових джерел, а також до національного законодавства в частині визначення режиму повітряного простору окремих держав, зокрема і України.

Список використаних джерел

1. Бордунов В. Д. Міжнародне повітряне право : навчальний посібник. М. : НОУ ВКІП «Авіабізнес» ; вид-во «Наукова книга». 2006. 464 с.
2. Повітряний кодекс України : Закон України від 19 травня 2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 48–49. Ст. 536.
3. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію від 07 грудня 1944 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права від 03 червня 1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 31. Ст. 254.

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

МІЖНАРОДНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

ГОНЧАРУК ВЛАДИСЛАВА ІГОРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Сучасні процеси, які відбуваються в Україні та на міжнародній арені впливають на сфери функціонування держави, в тому числі на екологічну сферу. Недостатність чітко визначених норм щодо регулювання охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів спонукає до необхідності адаптації національної законодавчої системи до міжнародного законодавства. Так як наразі екологічне законодавство України потребує удосконалення, то міжнародні екологічні стандарти, насамперед, спрямовані на зорієнтування екологічної політики держави у напрямку пріоритетності збереження довкілля та досягнення сталого розвитку. Адже, Конституцією України закріплено право кожного на безпечне для життя та здоров'я довкілля й на відшкодування шкоди у разі порушення цього права [1].

Відповідно до Проекту Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» (далі-Стратегія) – сталий розвиток полягає у забезпеченні національних інтересів та виконанні міжнародних зобов'язань України, зокрема, щодо подолання дисбалансу в екологічній сфері та підтримання довкілля в належному стані, який забезпечуватиме якісне життя та благополуччя теперішнього і майбутніх поколінь. Однією із основних цілей Стратегії є перехід до моделей раціонального виробництва і споживання, управління природними ресурсами та реагування на зміну клімату за допомогою посилення відповідних заходів [4]. Варто зауважити, що вищезазначенні цілі є цілями Сталого розвитку ООН, які були затверджені 2015 році на Саміті ООН у Нью-Йорку в рамках Угоди між урядом України та Програмою розвитку ООН [2].

Таким чином, Україна намагається слідувати міжнародним стандартам, що є позитивною тенденцією. За останні роки було

розроблено Засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Дана стратегія передбачає, насамперед, поліпшення стану та якості навколишнього природного середовища відповідно до європейських вимог шляхом моніторингу, природоохоронного контролю, екологічного обліку, електронного екологічного урядування та державного регулювання використання природних ресурсів [3].

Зауважуємо, що задля втілення в Україні міжнародних природоохоронних ініціатив засади екологічної політики передбачають запровадження міжнародних стандартів системи екологічного управління на підприємствах і в компаніях, що сприятиме розвитку управління навколишнім природним середовищем. На виконання зазначених стандартів, з метою контролю щодо раціональності використання природних ресурсів здійснюється екологічне нормування, екологічне сертифікування та екологічне маркування (відповідно до міжнародного стандарту ISO 14024). Проаналізувавши норми національного законодавства, зазначаємо, що Україна намагається удосконалити екологічне управління відповідно до міжнародних стандартів Великобританії та Данії, де система екологічного менеджменту знаходиться на достатньо розвиненому рівні.

Варто зазначити, що з метою покращення регулювання екологічної ситуації та вирішення масштабних екологічних проблем Україна веде активне співробітництво з міжнародними організаціями у різних напрямках сфери охорони навколишнього природного середовища. До прикладу, з 2015 року здійснюється співпраця Держводагенства України та Європейського Союзу (далі-ЄС) у рамках Проекту ЄС «Підтримка України в апроксимації напрацьованого законодавства ЄС у сфері навколишнього середовища». В результаті даного співробітництва було погоджено новий моніторинг вод згідно з європейськими стандартами [6]. Зауважуємо, що на сьогоднішній день, провадяться норми європейського законодавства з охорони атмосферного повітря й поводження з відходами у межах Проекту ЄС «Підтримка України в наблизенні законодавства ЄС у сфері навколишнього природного середовища». За період співпраці планується надання консультацій, роз'яснень та тренінгів з питань дотримання екологічних стандартів ЄС щодо якості атмосферного повітря [6].

Також постає питання про створення єдиного кодифікованого акта, що був би аналогом, наприклад, Екологічного кодексу Франції, до тексту якого увійшли раніше прийняті закони. Розмови серед науковців про розроблення Екологічного кодексу України тривають, однак систематизація норм екологічного права – це досить складний процес, адже потребує ретельного

дослідження всіх нормативно-правових актів, які регулюють екологічні відносини та потребує значних ресурсів.

Щодо перспективи, то відповідно до Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року у сфері екологічної політики передбачається формування спеціальних матеріалів міжнародного досвіду, прозорість сфери надрокористування, що відповідає основоположним міжнародним стандартам. Наразі відповідно до плану вже затверджено національні стандарти гармонізовані з міжнародними стандартами серії ISO 14000 [5].

Підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що Україна поставила значні цілі щодо трансформації екологічної політики та вже видно перші результати у даному напрямку. Однак, потребує удосконалення законодавча система регулювання екологічної сфери задля розробки потужної правової бази, що дасть змогу безперешкодно виконувати міжнародні екологічні стандарти.

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 31. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Угода між Урядом України і Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй від 18.06.1993 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_400#Text
3. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 16. Ст. 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
4. Проект Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» від 07.08.2018 № 9015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A>
5. Розпорядження КМУ «Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року» від 21 квітня 2021 р. № 443-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KR210443>
6. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

**ЕПІДЕМІЯ ЧЕРЕЗ ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ:
МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?**

За всі епохи існування життя на Землі, людство засвоїло небезпечний важливий урок: шкода природі – це шкода самим собі. Так, користуючись на повну природними ресурсами планети і використовуючи їх для комфортного проживання людської цивілізації, ми довгий час не помічали того, що температура у світі підіймається з шаленими темпами.

Сучасні технології вже спровокували глобальне потепління. У світі виявлено випадки танення вічної мерзлоти.

ООН у 2021 році представили звіт, у якому дослідили небезпеку глобального потепління. Серед загроз виявили: зсув кліматичних зон, зростання глобальної температури, танення льодовиків, вічної мерзлоти, теплові хвилі і окислення вод Світового океану. Вчені з ООН заявили, що починаючи із 1970 року температура почала стрімко зростати. Окрім цього увагу привернув той факт, що останні п'ять років були найжаркішими за всю історію людства.

Відомі три основні напрями антропогенного впливу на кліматичну систему Землі: зростання концентрації парникових газів у атмосфері, зміна вологообігу над сушею та зміна розподілу альbedo ділянок. Наявність в атмосфері парникових газів (до них відносяться водяна пара, діоксид вуглецю, метан, а також деякі із синтезованих людиною хлор-фтор-вуглеців, які стали вироблятися в другій половині ХХ ст., до цього в земній атмосфері їх ніколи не було) створює парниковий ефект (згідно з так званою парниковою гіпотезою, висунутою С. Арреніусом (1896)), тобто сприяє підвищенню температури приземного шару атмосфери. Зростання їх концентрації призводить до посилення парникового ефекту і цим обумовлює глобальне потепління [1, с. 43].

Науковці із NASA зробили сенсаційне попередження про те, що небезпечні віруси і бактерії, які ще не були відомі, можуть вирватися і діяти знову. Також радіоактивні відходи, що були поховані під товстим шаром льоду з часів Холодної війни можуть потрапити у навколишнє середовище.

Глобальне потепління і клімат як такий стали розглядатися як проблема фізики та геополітики. Організація Об'єднаних Націй, наукові інституції та спільноти виступили з низкою ініціатив з проблем клімату. Із важливих подій – це Паризька конференція (2015 р.) – нова угода по спільним зусиллям щодо

стримування кліматичних змін і зростання температури; кліматичні конференції та саміти ООН, грудень 2018 р. в Катовіце, вересень 2019 р. в Нью-Йорку, грудень 2019 р. в Мадриді [2, с. 5].

На 25-й конференції ООН з клімату (Мадрид, грудень 2019 р.) Генеральний секретар ООН визначив чіткі завдання з порятунку планети: до 2030 р. скоротити викиди парникових газів на 45%; до 2050 р. досягти вуглецевого нейтралітету; до 2100 року обмежити зростання глобальної температури на 1,5 °C. Європарламент 28 листопада 2019 року прийняв резолюцію, яка оголошує «глобальну кліматичну і екологічну надзвичайну ситуацію», і закликав усі країни ЄС до 2050 року повністю позбутися від викидів парникового газу. За ухвалення резолюції проголосували 429 депутатів, проти – 225 осіб, ще 19 утрималися угоді [3, с. 11].

У 2016 році у віддаленому регіоні Сибіру відбувся спалах сибірської виразки. Від неї загинув 12-річний підліток, у 20 людей діагностували інфекцію. Потім загинули 2300 північних оленів. У таких місцях вже понад 75 років не було подібних спалахів. Вчені надали відповідь: танення верхніх шарів вічної мерзлоти. Інфікована вода потрапляє у навколишні водойми, потім до водогонів та продуктів харчування.

Вчені намагаються перевірити ту версію, що у вічній мерзлоті можуть зберігатися смертельно небезпечні віруси. Одна із дослідників вічної мерзлоти Джанет Дженсон рішуче виступає за подальший розвиток досліджень, оскільки вважає, що в них можуть бути бактерії, які становлять неабияку загрозу для людини.

Незважаючи на активні наукові дебати стосовно причин підвищення температури Землі, сам факт підвищення середньої температури є загальновизнаним. Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун 10 грудня 2013 року назвав зміну клімату «найбільшою колективною проблемою, якою стикається людство сьогодні» і запропонував трансформувати цю проблему «в най-більшу можливість для досягнення загального прогресу на шляху до стійкого майбутнього», а 2014 рік оголосити «роком боротьби зі змінами клімату» [4, с. 26].

Ситуація ускладнюється тим, що глобальне потепління може не тільки внести зміни у клімат, а й змінити мапи світу. Підняття рівня Світового океану прогнозує затоплення прибережних зон і місць, які знаходяться не достатньо високо над рівнем моря. Внаслідок цього зменшиться кількість прісної води, яка, як ми знаємо, необхідна кожному живому організму.

Міжнародна спільнота докладає максимум зусиль, щоб протидіяти глобальному потеплінню. Так, у Глазго (Шотландія) 31 жовтня 2021 року розпочалась кліматична конференція ООН. Представники близько 200 країн зібралися, щоб спільними зусиллями стримати глобальне потепління. У міжнародній

конференції обговорювались питання щодо створення спільної політики, що буде направляти на активне стримання глобального потепління.

На порядку денному міжнародної конференції мало місце дотримання мети, яка закріплена у Паризькій угоді 2015 року, а саме не допустити подальшого підняття температури. Нагадаю, що температура вже зросла на 1,1 градус по Цельсію. Якщо не зупинити цей процес, то природні катаклізми будуть неминучі. Конференція тривала до 12 листопада 2021 року.

Експерти рахують, що потрібно вдвічі зменшити викиди вуглекислого газу і метану до 2030 року, які створюють «парниковий ефект». Масові акції висаджування дерев можуть зменшити викиди газів в атмосферу. 10 квітня 2021 року відбулась акція «1 млн. дерев за 1 добу у 100 країнах світу». У цей день було висаджено 5 544 679 дерев.

На мою думку, подолання даної проблеми можливе, тому що світова спільнота під керівництвом міжнародних організацій вже робить все можливе, щоб зберегти Землю від негативних наслідків глобального потепління.

Список використаних джерел

1. Бобрик М. Ю. [и др.] Изменение климата: последствия, смягчение, адаптация : учеб-метод. комплекс. Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2015.
2. Басок Б., Базеев Є. Глобальне потепління: проблеми, дискусії та прогнози. *Світогляд*. 2020. № 6(86). ISSN 1819-7329.
3. Басок Б., Базеев Є. Глобальне потепління: проблеми, дискусії та прогнози. *Світогляд*. 2020. № 6(86). ISSN 1819-7329.
4. Шевченко О. В. Проблема глобальної зміни клімату в контексті міжнародної безпеки. Actual problems of international relations. Release 130. 2017.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Грушко М. В.

ПАЛАМАРЧУК АЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Досліджуючи питання проблематики міжнародного екологічного права, варто звернути увагу на визначення міжнародного екологічного права, але тут і постає перша проблема. У вітчизняній літературі не всіма авторами підтримується

термін «міжнародне екологічне право», більшість науковців використовує поняття «міжнародне право навколишнього середовища» або «міжнародне право охорони навколишнього середовища». Якщо проаналізувати літературу, то великої різниці між цими поняттями немає, тому будемо використовувати термін «міжнародне екологічне право».

Міжнародне екологічне право- це сукупність принципів та норм міжнародного публічного права, що регулюють відносини у сфері охорони навколишнього середовища та раціонального використання його ресурсів. Даний розділ є одним з наймолодших в галузі міжнародного публічного права. Датою його народження можна вважати прийняття «Стокгольмської декларації» 16 червня 1972 року, яка визначала 26 принципів екологічної поведінки держав та їх Програму дій, на основі якої було розроблено Програму ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП).

Досліджуючи стан навколишнього середовища важко сказати, що планета знаходиться в ідеальному стані. Висихання річок, вирубка лісів, забруднення води та атмосфери: всі ці фактори комплексно працюючи сприяють розвитку глобального потепління. Звісно, це не могло залишитись поза увагою. Тому і була підписана Паризька угода 2015 року – це угода в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC) щодо регулювання заходів зі зменшення викидів діоксиду вуглецю, а головним завданням було утримувати температуру не нижче ніж 2 °C ,це було в 2015 році. А 17 вересня 2021 року у своїй доповіді Рамкової конвенції ООН про зміну клімату Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш сказав: «Світ перебуває на катастрофічному шляху до потепління на 2.7 °C».

Отже, нескладно зробити висновок, що умови угоди 2015 року не було дотримано, так як за тодішніми прогнозами температура мала підвищитись лише на 1,5 °C. На сьогоднішній день Гутерріш зазначає про необхідність скоротити шкідливі викиди на 45% до 2030 року, щоб досягти вуглецевої нейтральності до середини століття.

Говорячи про відповідальних за викиди в атмосферу, ми з вами бачимо G20 так як 80% відповідальності покладається на їх плечі, тому саме від них залежить чи буде виконано обіцянку, дану в Парижі.

Нещодавно , а саме 31 жовтня 2021 року в Римі стартував дводенний саміт лідерів «Великої двадцятки» на якому знову ж були підняті питання екологічної кризи, але на жаль їх обговорення було перенесено на кліматичний саміт ООН у Глазго. Одним з піднятих питань було скорочено використання вугілля, яке сприяє збільшенню викидів діоксиду вуглецю, яке є складним для Китаю та Росії, оскільки економіка цих країн орієнтована саме на паливний ресурс.

Відповідно з цих даних впливає нова проблема, яка почне руйнування, як мінімум економіки Китаю, бо вугілля складає важливу частину енергобалансу, великий відсоток товарів з цієї країни потрапляє на наші прилавки та й взагалі вони стали невідомою складовою нашого життя.

Підводячи підсумок хочу сказати, що в першу чергу людство настільки ставить матеріальні блага, що не готове пожертвувати дрібницями, заради світлого майбутнього. По-друге, на даному прикладі ми чітко спостерігаємо конкуренцію між природою та людиною, а точніше між захистом природи та грошима. Чи можна вирішити дане питання? Так, але нам з вами доведеться багато чим пожертвувати. До чого більшість населення просто не готова, тому ця проблема буде набирати все більші обороти з кожним роком.

Список використаних джерел

1. Гетьман А. П. Екологічне право : навч. посіб. Харків, 2013. 432 с.
2. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища від 16.07.1972 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_454#Text (дата звернення: 09.11.2021 р.).
3. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату ратифікованого від 29.10.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text (дата звернення: 09.11.2021 р.).
4. Паризька угода від 14.07.2016 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61#Text (дата звернення: 09.11.2021 р.).

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.

РИКУШ КАРИНА ЮРІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Міжнародне екологічне право – це сукупність міжнародно-правових норм і принципів регулюючих відносини суб'єктів міжнародного права в галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища, забезпечення і захисту прав людини на сприятливе навколишнє середовище і забезпечення безпеки навколишнього середовища [1, с. 57].

У сучасному світі міжнародне екологічне право стало самостійною галуззю. Даний факт свідчить нам про те, що в сучасності

людство визнало глобальність екологічних процесів, а також значимість екологічних проблем.

Основи міжнародного екологічного права було закладено ще на початку ХХ століття, наприклад, у Паризької конвенції з охорони птахів, що використовуються сільському господарстві (1902 р.), з початку 1970-х років кількість міжнародних норм, спрямованих на охорону навколишнього середовища швидко зростає. Серед численних декларацій та хартій, що існують на міжнародному рівні, необхідно виділити ті, що заклали основоположні принципи та цінності та стали певною віхою у розвитку міжнародного екологічного права: Стокгольмська декларація 1972 року, Всесвітня хартія природи 1982 року [2].

Всі ці тексти дуже цінні з погляду громадянського суспільства через їхнє політичне і символічне значення. Їх зміст, зазвичай, збирає спільність думок. Вони увічнюють визнані принципи, такі як право кожної людини на здорове довкілля, принцип диференційованої відповідальності держав та принцип участі громадськості.

На сьогодні існує понад 500 міжнародних договорів, що більш-менш безпосередньо стосуються навколишнього середовища, у тому числі близько 300 регіональних угод. Ухвалення цих угод дозволило оформити документально, сектор за сектором різні аспекти охорони навколишнього середовища (забруднення навколишнього середовища, зміни клімату, якість води та повітря, біорізноманіття тощо). Проте, попри збільшення числа міжнародних природоохоронних угод, погіршення стану довкілля продовжується, виникають нові екологічні проблеми [3]. Чому, незважаючи на величезний обсяг міжнародного екологічного права, стан глобального довкілля продовжує погіршуватися? У цьому криється багато складних причин, але можна виділити низку ключових моментів.

Справді, міжнародне екологічне право не страждає на відсутність норм, але їхнє розосередження, або навіть фрагментація є негативним фактором. Угоди обмежені з погляду географічної (це переважно регіональні угоди) і секторальної (угоди є вузькоспеціалізованими).

Деякі дослідники стверджують, що частково винен також і самий обсяг міжнародно-правових документів або перевантаженість договорів. «При такій великій кількості міжнародних угод існує велика ймовірність дублювання положень угод, невідповідностей у зобов'язаннях, суттєвих прогалин у охопленні та дублювання цілей та обов'язків. Міжнародне екологічне право розроблено фрагментарно, частинами, майже випадковим чином» [4].

Можна відзначити, що перевантаженість договорів також сприяє неефективності у здійсненні міжнародних угод. Зазвичай

існують відокремлені секретаріати, процеси моніторингу, наукові поради, механізми фінансування, програми технічної допомоги та процедури вирішення спорів. Тому очевидно, що в міру виникнення нових екологічних проблем слід ретельно продумати, чи потрібні нові закони чи інститути, чи доцільніше було б використовувати чи адаптувати існуючі закони, механізми та інститути для вирішення нових екологічних проблем.

Звісно ж необхідно провести роботу з суті наявних угод. Йдеться про те, щоб виявити та централізувати всі існуючі угоди, упорядкувати їх, видалити дублюючі положення та різні невідповідності. Деякі угоди можуть бути об'єднані. Зрештою, здається, настав час поставити питання і про можливу «кодифікацію» цих конвенцій: мають на увазі їх об'єднання в три чи чотири основні конвенції або навіть в одну конвенцію з різними частинами. Важливо вказати на те, що таке об'єднання конвенцій може поставити питання про консолідацію інстанцій, встановлених цими угодами.

Таким чином, прийняття єдиного універсального міжнародно-правового акта, покликане вирішити дві найважливіші проблеми: відповісти на запитання про кількість та зміст спеціальних галузевих принципів міжнародного екологічного права; завершити оформлення міжнародного екологічного права в самостійну галузь сучасного міжнародного права.

Ця кодифікація норм і принципів міжнародного екологічного права, підвищить рівень інтеграції держав у галузі використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Кравченко С.М., Андрусевич А.О., Бонайн Дж. Е. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. Львів. Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2002. 256 с.
2. Стокгольмська декларація щодо питань навколишнього середовища від 16 червня 1972 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_454 (дата звернення: 30.10.2021).
3. Kopylov M. N., Solntsev A. M. The International Environmental Law on the Eve of Reforms. Moscow Journal of International Law. 2010. (1). P. 110–131.
4. Weiss, Edith Brown «New Directions в International Environmental Law», United Nations Congress on Public International Law, New York, 1995, reproduced в Donna Craig, Nicolas Robinson і Koh Kheng-Lian, Capacity Building для Environmental Law in the Asian and Pacific Region (Manila: Asian Development Bank, 2002), pp. 10–11.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, професор кафедри Сурілова О. О.

ДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЕКОЛОГІЧНОМУ РАСИЗМУ У СВІТІ

Екологічний расизм представляє собою специфічну форму дискримінації, яка все ще залишається однією з проблем людства. Кожен має право на рівний захист проти дискримінації за будь-якою ознакою, про це йдеться у статті 26 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [1].

Не зважаючи на те, що екологічний расизм є глобальною проблемою сьогодення, опосередковано про нього згадується лише у Міжнародній конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [2].

Афроамериканський лідер руху за громадянські права Бенджамін Чавіс ввів термін «екологічний расизм» в 1982 році, охарактеризувавши його як «расову дискримінацію при розробці екологічної політики, дотриманні нормативних вимог і законів, навмисний напад на кольорові спільноти з метою створення підприємств з переробки токсичних відходів» [3]. Термін виник у США, але є глобальним та може бути застосований у багаторасових суспільствах, де проживають різні групи корінного населення та національні меншини. Ці групи, як правило не мають політичного впливу та можливості участі при прийнятті екологічних рішень.

Екологічний расизм має давню історію: в хетських і ассирійських текстах згадується ритуал «соління землі», коли над поваленими містами розсипалася сіль і насіння бур'янів. Найбільш яскраво екорасизм проявлявся в ХХ столітті: починаючи від тактики «Ranch Hand» з випалювання дефоліантом тропічних лісів, яка застосовувалася військами США у В'єтнамі, і закінчуючи навмисним переміщенням екологічно небезпечних виробництв, токсичних відходів з розвинених країн в держави третього світу, або відповідні гетто усередині розвинених країн [4].

Отруєна водопровідна вода у місті Флінт, штат Мічиган, залягає токсичних відходів в Нижній долині Ріо-Гранде, місто в Китаї, де 80% дітей були отруєні старими комп'ютерними деталями- все це приклади екологічного расизму, форми системного расизму. Переважно кольорові спільноти змушені жити в безпосередній близькості від джерел токсичних відходів. Як наслідок, негативний вплив шкідливих виробництв спричиняє розлади здоров'я [3].

За даними Public Health Post, рівень свинцю у крові темношкірих дітей неіспаномовного походження майже вдвічі вище,

ніж у білих дітей. Отруєння свинцем викликає різноманітні захворювання, включаючи анемію, слабкість, пошкодження нирок, головного мозку [5].

Вплив небезпечних відходів та промислових об'єктів найбільше відчувають мешканці районів, де такі виробництва розташовані. Це переважно афроамериканці, латиноамериканці та люди із низьким рівнем доходу .

Екологічний расизм зачіпає не тільки спільноти з низькими доходами. У відомій судовій справі 1978 року Бін проти Southwestern Waste Management Corp., суддя виніс рішення на користь відповідача. За словами соціолога Роберта Булларда, який збирав дані для судового процесу, та був названий «батьком екологічної справедливості» 85% позивачів вважалися представниками середнього класу [6].

На протипавгу екологічному расизму існує рух за екологічну справедливість. Екологічна справедливість – важлива частина боротьби за право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Делегати Першого національного саміту екологічних лідерів серед кольорових людей, що відбувся 24–27 жовтня 1991 року в Вашингтоні, округ Колумбія, розробили 17 принципів екологічної справедливості [7]. Серед них, право працівників на безпечні і здорові умови праці без необхідності обирати між роботою в небезпечних умовах і безробіттям, можливість захисту порушених прав та відшкодування збитків.

Екологічний расизм є формою системного расизму. Він є результатом глобальних політичних рішень. Шкідливі та небезпечні об'єкти розміщують ближче до тих, у кого відсутній політичний вплив та менше ресурсів для боротьби. Проте, слід розуміти, що забруднене повітря не зупиняється над малозабезпеченими чи кольоровими спільнотами, а забруднена вода не залишається в їх районах. Врешті решт це лише питання часу, й екологічна небезпека стане загрозою для усіх, незалежно від кольору шкіри чи економічного становища.

Список використаних джерел

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 24 жовтня 2021 року).
2. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 14.03.1989 / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text (дата звернення: 24 жовтня 2021 року).
3. Peter Beech. What is environmental racism and how can we fight it? / World economic forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/07/what-is-environmental-racism-pollution-covid-systemic/> (дата звернення: 24 жовтня 2021 року).

4. МЫЛЬНИКОВ М. А. Экологическая справедливость и политическая идеология будущего. URL: https://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2015/data/7017/uid38229_report.pdf (дата звернення: 24 жовтня 2021 року).
5. Chrissy Packtor. Racial Gaps in Children's Lead Levels / Public Health Post. URL: <https://www.publichealthpost.org/databyte/racial-gaps-in-childrens-lead-levels/> (дата звернення: 24 жовтня 2021 року).
6. Bean v. Southwestern Waste Management Corp., 482 F. Supp. 673 (S.D. Tex. 1979) / Justia. US law. URL: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/482/673/2095959/> (дата звернення: 25 жовтня 2021 року).
7. Principles of Environmental Justice. URL: <http://www.ejnet.org/ej/principles.pdf> (дата звернення: 25 жовтня 2021 року).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Чурилова Т. М.

СЕКЦІЯ 14

МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПРАВО ТА ПРАВО РОЗВИТКУ

ГУНЬКО ОЛЕКСАНДРА ЄВГЕНІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Термін «валюта» походить з італійського *valutai* вживається для позначення іноземних грошей, що беруть участь у міжнародному платіжному обороті. Публічні валютні відносини як предмет міжнародного валютного права, зародилися задовго до становлення цієї галузі сучасного міжнародного права. Регулювання цих відносин спочатку здійснювалося стародавнім і середньовічним міжнародним правом, а основні конференції й міждержавні угоди XX століття (Паризька, Генуезька тощо) належать до класичного міжнародного права.

Початок формування валютно-кредитних відносин як публічних економічних правовідносин припадає на V–IV століттях до н. е. Насамперед, це пов'язане з розвитком грецької торгівлі, оскільки кожне місто-поліс прагнуло карбувати власну монету для задоволення своїх адміністративно-фінансових інтересів. Цей фактор спровокував необхідність організації обміну таких грошей. Таку функцію на той час виконували торговельні посередники (трапезити). У римській торгівлі склалася подібна ситуація, оскільки міжнародна торгівля не могла обійтися без допомоги римських професійних міняйл [3, с. 44–45].

В розвитку світової валютно-фінансової системи можна виділити три основні стадії, проте необхідно вказати, що у кожній країні вони проходили з певними особливостями.

Першою стадією розвитку можна вважати золотий стандарт. Пострадянські і вітчизняні вчені виокремлюють Паризьку валютну систему (1867–1922 рр.) та Генуезьку систему золотодевізного стандарту (1922–1934 рр.). Фундаментом цих систем виступає золото, адже будь-яка валюта має золотий вміст, і це основним чином впливає на її валютний курс. Іншої думки дотримуються американські вчені, які фактично не визнають ці

валютні системи, стверджуючи, що це був лише перехідний етап від біметалізму до «Бретон-Вудської системи».

Як показала практика, валютна система біметалізму, яка превалювала у Європі на той час, не виправдала себе. Причиною цьому слугував негнучкий курс золота й срібла, який з часом все менше відображав реальне співвідношення вартостей цих металів. Встановлення кожною країною власного курсу стало ще однією перепорою розвитку міжнародних валютних відносин. Сукупність даних факторів поступово призвела до розпаду золотого стандарту. Починаючи з 1929 р. від цієї системи почали відмовлятися аграрні й колоніальні країни, згодом у 1931 р. з неї вийшли Німеччина, Австрія та Великобританія, а ще через два роки – Сполучені Штати Америки. У Франції система золотого стандарту була повністю зруйнована і як наслідок на його основі було сформовано три головні валютні блоки: стерлінговий, доларовий та золотий [2, с. 13].

Наступною стадією розвитку світової валютно-фінансової системи можна вважати Бретон-Вудську багатосторонню валютну систему, яка існувала з 1944 р. по 1976 р. Американський долар став основою даної системи. Золотий паритет складав 35 доларів США за 1 тройську унцію золота, в той час як курси інших валют мали встановлюватися через золото.

Варто наголосити, що з моменту формування цієї валютної системи науковці пов'язують зародження міжнародного економічного права як окремої галузі. Крім того, статті Угоди Міжнародного валютного фонду закріпили основоположні принципи Бретон-Вудської валютної конференції [1].

Протягом наступних 10 років більша частина країн Європи проголосила вільне конвертування власних валют, хоча США не були в змозі продовжувати виконувати Бретон-Вудські зобов'язання. Криза даної валютної системи, яка почала загострюватися у середині 70-х років XX ст., підштовхнула Міжнародний валютний фонд до нової реформи валютної системи. Офіційно проект даної реформи було представлено у Ямайці (м. Кінгстон) у 1976 р.

Зважаючи на це, останньою стадією, що триває і дотепер, слід вважати Ямайську (або Кінгстонську) валютну систему. Особливістю даної системи виступають SDR (Special Drawing Rights – спеціальні права запозичення), які дають змогу країнам самостійно обирати режим валютного курсу: фіксований, частково фіксований або плаваючий.

Незважаючи на це, сьогодні стандарт SDR також втрачає ефективність. Це зумовлено поступовим переходом на багатовалютний стандарт, основою якого є провідні валюти світу. Варто при цьому зазначити, що провідними фінансовими

центрами виступають Лондон, Нью-Йорк і Токіо, а їх валюти є базисом нової світової валютної системи.

Таким чином, формування перших валютних відносин бере свій початок ще в V–IV століттях до н. е, проте міжнародно-правове регулювання вони отримали лише в другій половині XIX століття. Економічні кризи кінця XX – початку XXI століття стали доказами у необхідності реформування міжнародної валютної системи. Україна лише після виходу із СРСР і здобуття незалежності змогла стати активним учасником міжнародних валютних правовідносин.

Список використаних джерел

1. Статті Угоди Міжнародного валютного фонду. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_921/page
2. Бойцун Н. Міжнародні фінанси : навч. посібник / Н. Бойцун, Н. Стукало. К. : ВД «Професіонал», 2005. 336 с.
3. Вайцеховська О. Історія зародження міжнародних фінансових відносин в стародавній період. *Митна справа*. 2014. № 6(2.1). С. 102–107.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Мануїлова К. В.

ПРАВО ЄС: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

АДУБЕЦЬКИЙ АНТОН ВАЛЕНТИНОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

У контексті сучасних реалій турбулентності міжнародних відносин невідкладним є питання вирішення проблем порушення прав людей під час збройних та соціальних конфліктів, альтернативою вирішення якого є введення моделі правосуддя перехідного періоду з міжнародної практики.

Перш за все, варто зазначити, що перехідне правосуддя (правосуддя перехідного періоду) – система судових та позасудових заходів, здійснених для пом'якшення та врегулювання наслідків порушень прав людини внаслідок збройних конфліктів, невід'ємними частинами яких є здійснення кримінального судочинства, встановлення істини, відшкодування спричиненої шкоди, проведення інституційних реформ [4].

Коли ми говоримо про так звані «українські реалії», то необхідно розуміти, що в контексті даного питання, це конкретні аспекти, що заважають чи протидіють застосуванню практики пост-конфліктного правосуддя в Україні.

Розглядаючи власне проблеми імплементації інститутів перехідного правосуддя ЄС в Україні, варто зазначити, що першою проблемою є питання захисту жертв злочинів та доступу до правосуддя в зоні ООС [3]. Так, досліджуючи проблеми доступу до правосуддя на територіях Донецької та Луганської областей, ОБСЄ виділила такі ключові негативні сторони:

- 1) брак установ, які надають послуги у сфері юстиції та правосуддя, на непідконтрольних уряду територіях;
- 2) втрата матеріалів справ;
- 3) обмеження свободи пересування і повідомлення про провадження;
- 4) брак правової допомоги на непідконтрольних уряду територіях;
- 5) брак ресурсів;
- 6) нездатність забезпечити виконання судових рішень.

Більше того, Організація Об'єднаних Націй занепокоєна ситуацією в Україні, зокрема тим, що на сході України всі вбивства залишаються безкарними, вбивства з обох сторін фронту практично не розслідуються. Це створює небезпечну атмосферу безкарності в зоні конфлікту і підживляє надію на справедливе покарання, йдеться у звіті ООН [2].

Наступною глобальною проблемою є відновлення порушених прав – реституція, оскільки відсутні правові механізми обміну полоненими та відшкодування збитків жертвам конфлікту, ефективні процедури переміщення громадян через лінію розмежування вогню. Судова статистика ведеться у загальному вимірі без відокремлення наявних кримінальних проваджень щодо діянь, вчинених в умовах збройного конфлікту.

Цікавою є така проблема, що на сьогодні положення ст. 124 Конституції України неоднозначно регулює аспект утворення особливих та надзвичайних судів, тому блокує запровадження діяльності деяких прийнятих у світовій практиці моделей перехідного правосуддя (зокрема, створення так званих «гібридних судів», запровадження міжнародних судів на території України) [1].

Основною проблемою застосування є те, що в сучасних реаліях збройний конфлікт на сході не закінчується, а тому немає можливості почати здійснювати правосуддя постконфліктного періоду належним чином, саме тому українська влада має зробити необхідні кроки, які дадуть змогу перейти від збройного конфлікту до постконфліктного стану, якими є:

1) ідентифікація осіб та структур, відповідальних за вчинення дій, які містять усі ознаки нелюдських актів, і призвели до особливо негативних наслідків на сході України;

2) ратифікація Римського статуту та повноцінне визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду;

3) визнання стану війни з Російською Федерацією з розірванням усіх дипломатичних та економічних зв'язків;

4) ініціювання створення міжнародного військового трибуналу по Україні з притягненням до відповідальності осіб, причетних до виникнення збройного конфлікту на сході України, та вчинення під час нього найбільш серйозних злочинів, враховуючи військові злочини та злочини проти людяності;

5) ініціювання проведення розслідування та притягнення до відповідальності всіх посадових осіб, починаючи з 24 серпня 1991 р., які своїми діями чи бездіяльністю сприяли виникненню збройного конфлікту на Донбасі;

6) ідентифікація всіх жертв злочинів та відновлення їхніх прав і свобод з урахуванням норм міжнародного права прав людини і міжнародного гуманітарного права.

Отже, підсумовуючи усе вище викладене, варто наголосити на тому, що правосуддя перехідного періоду, як спосіб пом'якшення та врегулювання наслідків порушень прав людини в міжнародній практиці є дійсним способом забезпечення прав людини в умовах конфліктної та пост-конфліктної ситуації, але внаслідок «українських реалій» перехідне правосуддя на даному етапі не є дієвим в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Мельник Я., Балабанюк Ж. Правосуддя перехідного періоду в Україні: механізми та перспективи. URL: <https://helsinki.org.ua/articles/pravosuddya-perehidnoho-periodu-v-ukrajini-mehanizmy-ta-perspektyvy>
3. Уварова О. Теорія правосуддя перехідного періоду. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні / за заг. ред. А. П. Буценка, М. М. Гнатовського. Київ : «РУМЕС», 2017. С. 8–12.
4. EU Action Plan on Human Rights and Democracy. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент кафедри Харитонов Р. Ф.

АЗЕВИЧ МАРИНА ГЕНАДІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ШВЕЙЦАРІЇ ТА ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Досліджуючи це питання варто наголосити, що Європейський Союз на даний момент є найбільшим союзом у Європі, включає 27 країн, які мають між собою тісні економічні, соціальні та політичні зв'язки.

Повертаючись до витоків появи Європейського союзу, можна побачити, що три головні материкові країни Європи: Німеччина, Італія та Франція були зруйновані. Німеччина була поділена на окуповані зони, Італія була наполовину зруйнована під час вторгнення союзників, а Франція майже всю війну була під окупацією. Головними проблемами всієї Європи стало житло, знищене під час бомбардувань, їжа та транспорт. Підйом та відновлення економіки став головним та насущним питанням Європи [1, с. 41–42].

Після Другої Світової війни всі країни та правителі Європи були націлені на довгострокові гарантії миру, а це могло бути

можливим лише за умови тісного зв'язку європейських країн та залежності один від одного. Наступ холодної війни закликав згуртувати всю західну Європу від ідеологічного противника в особі Радянського Союзу та його союзників. Лише у перші роки після війни було утворено близько десяти нових країн унаслідок деколонізації.

Євросоюз останнім часом лише набирає обертів на політичній та економічній арені та планує розширюватися далі. Економіка ЄС займає п'яту частину світової економіки, а їхня валюта – євро, є однією з найстабільніших і найпопулярніших у світі, але не дивлячись на все це далеко не всі країни входять до складу Євросоюзу.

Існує низка країн, які можуть вступити до Євросоюзу, але не хочуть. До них відносяться Швейцарія, Норвегія та Ісландія. Країни могли б вступити до Спільки, але мешканці цих країн не хочуть. Незважаючи на те, що ці три країни не перебувають у складі ЄС, вони мають тісні зв'язки із Союзом [2, с. 100]. Між ними підписано незліченні договори про співробітництво та торгівлю. Наприклад, Норвегія входить до Європейської економічної зони, а Швейцарія у 2008 році стала частиною Шенгенської угоди – тобто кордони між Швейцарією та Євросоюзом відкриті.

У Норвегії референдум про вступ до ЄС проводився двічі у 1972 та 1994 роках, на останньому проти вступу до Євросоюзу проголосувало 52% осіб [4, с. 15]. У Швейцарії цей показник становив 50,3%, що також було приводом відмови від об'єднання, але також подібна угода порушила б принцип багатовікового швейцарського нейтралітету. Більше того, Швейцарія має свої специфічні інститути, які не зможуть існувати, якщо країна увійде до Союзу. Наприклад, повноцінна банківська таємниця у Швейцарії досі діє, чого не може бути на території Союзу.

Виділяючи перспективи Швейцарії з огляду на її відсутність у ЄС, варто зауважити, що вона є унікальною країною зі своєю неповторною політичною системою. Зовнішня політика Швейцарії показує, що країна може зберігати свій нейтралітет з часом закінчення Наполеонівських битв, тобто понад 200 років. З того часу Швейцарія не вступає до жодних політичних чи військових союзів, проте останнім часом можна помітити, що Швейцарія частково інтегрується до Європейського Союзу. На сьогоднішній день вона виконує дипломатичні функції та виступає посередником між ворогуючими країнами.

При цьому Швейцарія хотіла б отримувати вигоду від операцій з Європою, для чого вона уклала з Євросоюзом низку угод, що регулюють співпрацю Берна та Брюсселя у всіх найважливіших галузях. Сюди входить доступ на ринок транспорту, участь у наукових проектах та безвізові подорожі. У 1999 році запровадив перший пакет угод, що включає договір про свободу

переміщення. Це означало, що швейцарці, як і європейці, могли вільно вибирати собі країну для проживання та роботи. Через 15 років швейцарці вирішили змінити це та внести обмеження. Брюссель був дуже незадоволений і ввів санкції проти Берна «заморозивши» його участь у наукових програмах «Обрій: 2020» та «Erasmus+».

Продовжуючи виявляти проблеми між ЄС і Швейцарією, потрібно врахувати переговори, що відбулися між ними, де вирішувалося питання про рамкову економічну угоду. Євросоюз стверджує, що Швейцарія втратила величезні можливості. Угода була покликана поглибити існуючі двосторонні домовленості, тим самим інтеграцію Швейцарії у єдиний ринок ЄС, найбільшого торгового партнера торгові республіки. Можна зробити висновок, що за відсутності рамкової угоди ЄС загрожує Швейцарії втратою низки пільг щодо торгівлі з Єврозоною і націлює на втрату можливостей для швейцарських операторів у Європейському Союзі [3, с. 1].

У свою чергу Швейцарія пояснює це небажанням дотримуватися соціальної міграційної політики Євросоюзу [5, с. 27]. Міністр закордонних справ Швейцарії прокоментував, що якби вони підписали двосторонню угоду, яка дозволила б громадянам ЄС вільно пересуватися Швейцарією і користуватися місцевим соціальним забезпеченням – це означало б зміну парадигми в еміграційній та міграційній політиці країни.

У Швейцарії проживає близько 2 мільйонів громадян Євросоюзу, ще сотні тисяч працюють там і щодня приїжджають із прикордонних районів інших країн. Швейцарська влада вважає, що «принцип вільного переміщення» має застосовуватися лише до працюючих людей, а не до одержувачів соціальних виплат.

Тому підсумовуючи вище наведене, можна дійти висновку, що Швейцарія й надалі залишатиметься частиною Європи, не будучи членом Євросоюзу, але чим це закінчиться передбачити поки що неможливо.

Список використаних джерел

1. Введение в право Европейского Союза : учебник. 3-е издание, перераб. и доп. ; кафедра права ЕС МГЮА им. О. Е. Кутафина. С. 41–42.
2. Вступ до права ЄС / Ченшова Н. В. Львів : Новий Світ-2000, 2019. 100 с.
3. Schreckinger, Ben. Switzerland withdraws application to join the EU – POLITICO. Politico.eu, с. 1.
4. Switzerland referendum on the Agreement on the European Economic Area (EEA). European Election Database. с. 15.
5. Transport Center in Legionowo – Switzerland's Contribution to the Enlarged EU – Swiss Federal Department of Foreign Affairs, retrieved 12 July 2016, с. 27.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Харитонов Р. Ф.

БРИЧКА СОФІЯ ФЕДОРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ВСТУПУ ТУРЕЧЧИНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У післявоєнний період між країнами почалися інтеграційні процеси. Людство зрозуміло, що для світової стабільності країни повинні співпрацювати між собою.

Після Другої світової війни з'явилося багато міжнародних організацій. Але зовсім іншим прикладом є Європейський Союз (далі – ЄС). Він являє собою поєднання міжнародної організації і держави (наддержави). ЄС був створений на основі Європейського економічного співтовариства з метою регіональної інтеграції.

За часи свого існування ЄС досяг грандіозного успіху. Він став великим економічним об'єднанням, з високим рівнем життя та соціальними стандартами, тому країни-претенденти на вступ досить часто асоціюють його з процвітанням, багатством та стабільним розвитком. Тому не дивно, що більшість країн хочуть приєднатися до ЄС.

Але не всі бажаючі можуть стати членами Європейського Союзу. Претенденти на приєднання до ЄС повинні відповідати Копенгагенським критеріям. Через це процес приєднання може тривати довгі роки [4, с. 118].

Одним з яскравих прикладів може слугувати Туреччина. Вона подала заяву на членство до ЄС ще у 1989 році, і лише в 1999 році стала країною-кандидатом.

Складно назвати точну дату початку довгого шляху Туреччини до ЄС. Ще за часів Османської імперії, у XIX столітті, вона почала змінювати своє економічне, політичне та соціальне життя на зразок західного з метою покращення свого рівня розвитку [3, с. 65].

Протягом усього XX ст. Туреччина намагалася зміцнити свої зв'язки з Євросоюзом. Це дало свої результати і країна стала кандидатом в ЄС.

Для подальшого приєднання Туреччини існує багато проблем. Однією з головних проблем, яку Європейський союз вважає основною перешкодою на шляху до вступу слід назвати напівавторитарну політичну систему з високою роллю військових, що періодично втручаються в політичний процес шляхом заборони партій, що оголошуються загрозою державній безпеці, або навіть шляхом державного перевороту; недемократичне громадянське суспільство, в якому порушуються права та свободи людини.

Потрібно зазначити, що Туреччина досить вдало бореться з цими проблемами, проводячи багато результативних реформ на встановлення демократичного режиму.

Також досить невдалим є географічне положення Туреччини. Країну складно назвати європейською. Тільки 3% території знаходиться в Європі, а столиця, Анкара, розташована в Азії.

Прихильники вступу вважають, що приєднання Туреччини до ЄС покращить становище Євросоюзу на міжнародній арені. Країна є однією з найрозвинутіших у своєму регіоні. Вона може стати чудовим посередником у відносинах Заходу і Сходу [2, с. 156].

Також вони відмічають той факт, що Туреччина виконала 65% зобов'язань, які повинна була зробити для вступу.

У той же час існують ті, хто проти вступу. Найбільшими противниками є Франція і Німеччина.

Вступ Туреччини до ЄС значно змінить баланс сил. Після приєднання вона буде другою країною по кількості населення, що надасть їй більших переваг при прийнятті рішень ЄС.

Ще однією причиною є те, що Туреччина – мусульманська країна і має зовсім іншу культуру. Багато хто вважає, що іслам не зможе існувати з демократією європейського зразка, що Туреччина та її суспільство не зможуть інтегруватися до Європи через націоналізм та постійні прояви релігійних амбіцій [1, с. 5].

Отже, на основі наданих фактів, можна дійти висновку, що Туреччина ще не скоро ввійде до складу Європейського Союзу. Перспектива повного членства навіть зараз не зрозуміла. ЄС вимагає від Туреччини максимальних зусиль для виконання Копенгагенських критеріїв. Проте навіть виконання всіх умов не забезпечать Туреччині членство в Євросоюзі. Різні ідеології, хоч і не зазначаються офіційно, значно заважають членству.

Список використаних джерел

1. Akomak S. Opinion: differences between the EU and Turkey greatly exaggerated / Semih Akomak. UNU MERIT. 5 p.
2. Зиганшина Г. М. Турция и ЕС: социально-правовые и политические аспекты интеграции // Сборник Института изучения Израиля и Ближнего Востока. Ближний Восток и современность. М., 2004. №. 24. С. 155–160.
3. Сочнева И. А. Проблемы и перспективы вступления Турции в ЕС. 2011. С. 65.
4. Кудряшова Ю. С. Копенгагенские критерии ЕС и Турция // Институт изучения Израиля и Ближнего Востока. Современный исламский Восток и страны Запада. М., 2004. С. 118–120.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Харитонов Р. Ф.